

Vzroki visokih cen tekstila

Po vsem, kar je pred nekaj dnevi sporočila Zvezna gospodarska zbornica, ima jugoslovanska tekstilna industrija 50.000 delavcem preveč. Zbornica naglašja, da so se v tem številu kot v žarišču znašli vsi problemi tekstilcev in da je prav zaradi take razsežne zaposlenosti produktivnost dela v tej panogi daleč pod svetovno. To velja za stroške poslovanja, sklade, pa tudi za cene tekstila, ki so pri nas 22–25 odst. višje od svetovnih.

Borba — 15. VIII. 1969

Gospodarstvo mora vedeti...

Hrvatski poslanci so pred izglasovanjem smernic za izdelavo družbenega plana razvoja svoje republike do leta 1975 predlagali, naj bi odložili njegov sprejem. Predlog so motivirali z dejstvom, da mora gospodarstvo vedeti, koliko bo v prihodnje dajalo družbi, ker je brez tega nemogoče kakršenkoli poslovni prijem.

Delavska enostnost — 16. VIII. 1969

Ne delamo si utvar

Naša družba je v obdobju stalnega izpolnjevanja notranjih odnosov. Ne delamo si utvar, da smo skupnost brez konfliktov, brez mnogih protislovnih interesov. Z zdavnaj smo za vrh kot sredstvo za razreševanje sporov absolutno moč države, administrativno moč in prisilo, ki bi iz nekega centra nalogala ljudem pravila obnašanja ali način življenja. Zlasti v minulih letih smo uspešno gojili institucije, prek katerih se usklajajo družbenoekonomski, samoupravni in nacionalni interesi.

Komunist — 15. VIII. 1969

Konjunktura

Konjunktura je zajela vsa industrijska področja, celo nekatera od tistih, ki so prej kazala trajnejšo tendenco stagniranja. Ravno tako beležimo konjunkturo v vseh republikah, saj je npr. slovenska industrija povečala v prvih sedmih mesecih proizvodnjo za 14,7 odst., industrija ožje Srbije za 13,4, Makedonije za 19,4 in Črne gore celo za 21,6 odstotkov. Pod jugoslovanskim povprečjem, vendar pa še vedno na dovolj visoki ravni, beležijo porast industrijske proizvodnje na Hrvaškem z 10,8, v Vojvodini z 8,8, v Bosni in Hercegovini z 8,3 in na Kosovu z 10,4-odstotnim porastom. Gospodarski vestnik — 15. VIII. 1969

Kooperacija ali sodelovanje?

Tuja beseda za nas nima le lepšega zvona od domače, dostikrat tudi pomeni kaj imenitnejšega: kdo se more trdit, da je tajnik isto kot sekretar? Pa vzemimo drug primer: ali je sodelovanje domač izraz za tujo kooperacijo? Je v jezikoslovju in ni v gospodarstvu.

Po najnovejših podatkih zveznega zavoda za statistiko so naša industrijska podjetja v okviru pogodb o kooperaciji z inozemskimi partnerji uvozila skoraj trikrat toliko, kolikor so izvozila. Poslovnim partnerjem v tujini so naša podjetja prodala za 539 milijonov blaga, od njih pa so kupila kar za 1.451 milijonov dinarjev.

Tovariš — 19. VIII. 1969

Pomagajo si s političnim pritiskom

Delovne organizacije, ki že več let poslujejo z izgubo, a nenehno zvišujejo osebne dohodke, se večkrat poslužujejo političnega pritiska, da bi dobile sredstva za kritje izgub.

Večernje novice — 20. VIII. 1969

Poučen primer

Delavci sarajevskega gradbenoobrišnega podjetja Budućnost so zahtevali, da direktor in sekretar te delovne organizacije odstopita in so jima preprečili vstop v tovarno. Po trditvah delavcev je razlog v tem, da sta predstojnika podjetja uveljavljala samovoljnost in nista spoštovala samoupravnih sklepov.

Člani kolektiva žele zagotoviti izvajanje sklepa o ponovnih volitvah, ker je bil njihov direktor za ta zakon gluh in je dalje opravljal direktorske dolžnosti, ne da bi razpisal nov natečaj.

Delo — 18. VIII. 1969

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
CRITOMIR SINKOVEC

LETO VII
27. VIII. 1969
STEV.: 34

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

OSNUTEK SKLEPOV O DRUŽBENO-POLITIČNI DEJAVNOSTI IN ORGANIZACIJSKIH ZADEVAH
ZZB NOV JUGOSLAVIJE

Na demokratičnih temeljih

Med raznimi dokumenti, pripravljenimi za VI. kongres ZZB NOV Jugoslavije, so tudi osnutki sklepov o družbenopolitični aktivnosti in organizacijskih zadevah, o socialno-ekonomskih problemih udeležencev NOV in VVI, o prihodnjih nalogah na področju negovanja revolucionarnih tradicij ter o nalogah in sodelovanju z nacionalnimi organizacijami borcev. Pri tem je treba vedeti, da so to samo osnutki, ki naj bodo podlaga za razpravo o sklepih. Prave sklepe bodo delegati izoblikovali in sprejeli na kongresu samem.

Da pa bi naši člani vedeli, katerih zadev se ti predlogi dotikajo, posnemamo iz njihove vsebine nekaj pomembnih misli.

Tokrat nekaj iz predlogov sklepov o družbenopolitični aktivnosti in organizacijskih vprašanjih ZZB NOV Jugoslavije, ki se začnejo s tole ugotovitvijo:

Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije je z nadaljevanjem svoje stalne družbenopolitične dejavnosti od svojega V. kongresa do danes dosegla pomembne uspehe.

K temu je pripomoglo njeno vključevanje v tekoče procese in dejavnosti ter prilagajanje organizacijskih oblik sodobnim demokratičnim zahtevam in razvoju socialistične skupnosti Jugoslavije.

V nadaljevanju je rečeno:

Ob upoštevanju teh izkušenj in uspehov bo ZZB NOV Jugoslavije v svojem prihodnjem delu krepila svojo dejavnost v vseh smereh družbeno-ekonomske in družbenopolitične aktivnosti pri gradnji socializma in socialističnih družbenih odnosov.

Pri tem bo Zveza združenj borcev NOV posvečala pozornost predvsem razvijanju sodelovanja z organizacijami mladih.

Kot organizacija zavednih, doslednih in aktivnih izvrševalcev vseh nalog revolucije med NOV in celotne socialistične preobrazbe Jugoslavije se bo ZZB NOV še nadalje zavzemala za odstranjevanje vseh napak in pomanjkljivosti in za čim popolnejši razvoj neposredne socialistične demokracije v

jugoslovanski socialistični skupnosti, za izvedbo sklepov IX. kongresa ZKJ in smotrov SZDL.

Ker se zavedajo, da je še mnogo neurejenih in odprtih vprašanj, bodo borci NOV, njihova združenja in zveze še nadalje v prvih vrstah nosilcev socialističnega napredka in boja proti vsem značilnim oblikam in antisocialističnim pojavom.

Po dosedanjih izkušnjah in po določilih statuta bodo združenja borcev in njihove zveze še nadalje prilagajale svoje organizacijske oblike sodobnim potrebam aktivnosti in doseženi ravni demokratizacije v naši družbi. Zato je naloga ZZB NOV, razvijati stalno aktivnost organizacij borcev in vsega njihovega članstva.

Organizacija borcev je v minullem obdobju postala vse bolj odprta nasproti celotni družbi, tako pri svoji aktivnosti pri urejanju družbenih zadev kot pri zvišanju stopnje javnosti v svojem delu. Tudi druge organizacije so bolj kot prej sodelovale z organizacijo borcev. To obojestransko sodelovanje pa je treba v prihodnje še bolj utrjevati.

Pri razvijanju družbenopolitične aktivnosti udeležencev NOV, in njihovih združenj in zvez je treba vedno upoštevati, da so se tudi druge socialistične družbene sile razvile in aktivno delujejo na gospodarskem, kulturnem in političnem polju. Vse imajo svoje socialistične družbene obveznosti pri čuvanju in razvijanju pridobitev revolucije in socialistične preobrazbe. Negovanje revolucionarnih tradicij je postalo dediščina in naloga tudi vseh drugih in sestavni del izobraževanja, vzgajanja in dviganja novega naraščaja, nosilca nadaljnjega socialističnega napredka in preobrazbe.

Za negovanje in razvijanje pridobitev revolucije, za obvarovanje lika borca NOV, za nemotno socialistično-družbeno preobrazbo se bodo udeleženci NOV še nadalje, tako v svojih vrstah kakor tudi v družbi, stalno borili proti vsem nedemokratskim, ne-socialističnim in sebičnim postopkom posameznikov in skupin. Udeleženci NOV ne bodo dopuščali slabitve socialističnih odnosov ter izpodkopavanja bratstva, enotnosti in enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije.

Organizacija borcev bo tudi v prihodnje urejala vse družbene za-

deve in med njimi zadeve borcev na družbenopolitičnih temeljih.

Skupno z drugimi socialističnimi dejavniki bo organizacija borcev izvajala program ZKJ in smotre SZDL, naloge splošne ljudske obrambe dežele, določila statuta in sklepe VI. kongresa ZZB NOV Jugoslavije. Zato bo vzpodbujala vsa svoja združenja in njihove člane, da aktivno sodelujejo pri izvajanju smernic družbene in gospodarske reforme. Vse to pa bo prispevalo k hitrejšemu in trajnejšemu urejanju družbenih problemov borcev.

ZZB NOV bo uporabljala vsa sredstva javnega informiranja, tiska in RTV, predvsem pa listov

»4. jul« in »TV-15«. Vse organizacije borcev naj uskladijo svoje delovanje z družbenopolitično dejavnostjo in svoje programe dela ter svojo stalno aktivnost prilagodijo družbenim potrebam. Prav tako naj bi bile tudi druge družbene organizacije in ustanove povsem odprte za sodelovanje z borčevskimi organizacijami.

Sodelovanje borčevskih forumov in organov v federaciji mora temeljiti na načelu družbenega dogovarjanja z organi organizacij borcev, v socialističnih republikah in socialističnih avtonomnih pokrajinah, na koordiniranju in usklajevanju skupnih aktivnosti in na javnem obravnavanju vseh temeljnih zadev.

V. M.

Posnetek iz Južnega Vietnama: trije ameriški vojaki počivajo po boju sredi plohe. Po obrazih sodeč, njihova morala ni najboljša, saj se vojna nadaljuje in osvobodilna vojska je čedalje bolj udarna.

Italijanski partizani obiskali Beograd

Pred kratkim je v Beograd prišla skupina italijanskih partizanov, članov bojevnike organizacije »ANPI« iz province Treviso. Ob tej priložnosti so italijanski partizani položili vence na grobove osvoboditeljev Beograda in na grob neznanega junaka.

Drugi dan svojega bivanja v Beogradu so predstavniki italijanskih partizanov poklonili spominski doprnski kip mestnemu odboru ZZB NOV Beograda.

V skupini italijanskih partizanov, ki so obiskali Beograd, je bilo tudi več pomembnih starih borcev in nosilcev vojnih odlikovanj iz španske državljanske in naše narodnoosvobodilne vojne.

Lani so bili italijanski partizani gostje mestnega odbora ZZB NOV v Ljubljani in so že takrat izrazili željo, da bi radi obiskali tudi Beograd. Zato sodi tudi ta obisk med že tradicionalne medsebojne zveze in izmenjave skupin med organizacijama ANPI in ZZB NOV.

Dogodki tedna

Uradno sporočilo o jugoslovansko-romunskih pogovorih ob obisku romunskega zunanjega ministra v Jugoslaviji navaja med drugim: V pogovorih so z zadovoljstvom ugotovili, da se sodelovanje med obema deželama na vseh področjih uspešno razvija; ministra sta drug drugega seznanila z dejavnostjo obeh držav na mednarodnem torišču in potrdila trden namen obeh držav, da si bosta vztrajno prizadevali za ohranitev in utrditev miru, za obsežno mednarodno sodelovanje, zlasti v Evropi in na Balkanu, za dosledno upoštevanje načel o neodvisnosti, suverenosti in nevmesšanju v notranje zadeve drugih držav. Manescu je povabil državnega tajnika za zunanje zadeve, naj obišče Romunijo.

Dr. A. Vratuša, namestnik državnega tajnika za zunanje zadeve SFRJ je govoril na zasedanju ženevskega razorožitvenega odbora OZN. Zavzel se je za čimprejšnji začetek pogajanj o omejitvi izgradnje ofenzivnih in defenzivnih raketnih sistemov. SFRJ je, hkrati z drugimi neuvrščeniimi državami, zahtevala — je dejal — in še zahteva, naj generalna skupščina OZN skliče svetovno razorožitveno konferenco. Zdaj je čas za izpolnitev sporazuma o delni prepovedi jedrskih poskusov, je poudaril, za sprejetje sklepa o prepovedi uporabe jedrskega orožja, vzpostavitve brezatomske cone in čimprejšnje popolne prepovedi uporabe kemičnega in bakteriološkega orožja ter uničenja vse zadevne zaloge. — Članice odbora so sklenile spreminiti ime odbora ter se bo ta odslej imenoval: konferenca odbora za razorožitev (OCD).

Predsednik ZIS M. Ribičič v Romuniji. Na povabilo romunske KP in vlade se je jugoslovanska delegacija pod vodstvom predsednika ZIS M. Ribičiča udeležila velike jubilejne proslave ob 25. obletnici osvoboditve Romunije.

Okrožno javno tožilstvo v Beogradu je 21. t. m. vložilo tožbo proti Miljenku Hrkaču zaradi več hudih kazenskih prekrškov proti narodu in državi, v prvi vrsti zaradi skrajno gnusnega zločina, ko je lani, 13. julija, podtaknil mino v beograjskem kinu »20. oktobra«, ki je ranila 76 ljudi, ubila delavca Čučurovića, 19-letni Magdaleni Novaković pa je odtrgala obe nogi.

Vojaške in policijske patrulje so v precejšnjem številu že 19. t. m. prišle na praške ulice in popolnoma zasedle mestno središče, da bi ob obletnici vkorakanja tujih čet v ČSSR zagotovile red in mir. Na Vaclavskem trgu je občasno prihajalo do protestov, vzklikov in živžaganja. Policija je razganjala skupine Pražanov (bilo jih je tudi po nekaj tisoč) s solzivcem in z gasilskimi brizgalkami. Vlada ČSSR je 21. t. m. sporočila, da je tega dne v vsej državi vladal mir in da se je samo v Pragi, Brnu in Liberecu zbralo večje število državljani (v Pragi 10.000), ki so demonstrirali, povzročali nered, na praških ulicah postavljali barikade, razbijali izlozbe, ropali trgovine, netili požare, uničevali javna prometna sredstva, državne in zasebne avtomobile. Izzivači so skušali izzvati stavke, kar pa se jim ni posrečilo. V demonstracijah je zgubilo življenje 5 ljudi (2 v Pragi, 3 v Brnu), bilo je mnogo ranjenih, tudi 308 stražnikov (neki demonstranti so uporabljali strelno orožje), mnogo aretiranih, samo v Pragi 1377, med njimi 66 tujcev (in med slednjimi 4 Jugoslavlani). Ministrstvo za notranje zadeve pravi v sporočilu o neredih, da so podpirali demonstracije bili iz tujine nabujskani sovražni protisocialistični elementi. Po 21. avgustu se je življenje v deželi normaliziralo.

Za novega indijskega predsednika je bil izvoljen neodvisni kandidat V. V. Giri, ki je dobil absolutno večino šele v drugem krogu volitev in premagal desničarskega kandidata, sicer uradnega kandidata vladajoče Kongresne stranke, Reddyja. Giri je zbral 194.731, Reddy pa 159.180 glasov. Zmaga Girija je hkrati zmaga ministrske predsednice Indire Gandhi nad desničarji v Kongresni stranki. Indira je v volilnem boju podpirala Girija. Njen vpliv in vpliv njene progresivne politike se očito močno krepi, medtem ko je »konservativna skupina« vse bolj osamljena.

21. avgusta je zajel požar jeruzalemsko mošejo El Aksa, zgrajeno pred 1200 leti, ki je eno najpomembnejših muslimanskih svetišč. Kako silno ogorčenje se je polastilo, spričo tega, arabske javnosti, najzgovorneje priča dejstvo, da je ministrska predsednica Golde Meir, ki je sklicala izredno sejo vlade, ki je obravnavala možne politične posledice požiga. Izraelska policija zatrjuje, da je mošejo zažgal neki M. William Rohen iz Avstralije, ki je kristjan. Ta je že priznal, da je mošejo zažgal. V arabskem svetu pa prevladuje prepričanje, da je Izrael »v celoti odgovoren za požar«. V Amamu so se sestali vsi jordanški in palestinski ulemi in so pokazali dokumente, ki, kaže, dokazujejo, da so hoteli požigalci popolnoma uničiti mošejo in omogočiti na tem mestu zgraditev Salomonovega svetišča. Po sporočilu Golde Meir bo posebna komisija ugotovila škodo in predlagala vladi, kako bi se mogla obnoviti mošeja, ki jo je požar močno poškodoval. Kralj Saudove Arabije je pozval ves islamski svet na sveto vojno za osvoboditev Jeruzalema.

Neka južnovietnamska topničarska enota je obstreljevala lastno divizijo. Izgube divizije so bile precej velike. Neki ameriški tank pa je pomotoma napadel ameriške enote, ubil 9, ranil pa 5 ameriških vojakov.

V afriški deželi Mali so preprečili poskus državnega prevrata, ki naj bi bil v noči od 12. na 13. t. m. zrušil vojaški režim in znova izročil vodstvo države nasilno odstavljenemu bivšemu predsedniku Modibu Keitu.

ZDA bodo za tri milijarde dolarjev zmanjšale vojaške izdatke, predvidene za 1969-70. proračunsko leto. To bodo dosegli z zmanjšanjem števila vojaštva za 100.000 mož. Obrambni minister ZDA Laird je izjavil, da je to znižanje povzročil deloma pritisk kongresa, da pa bo to »neizogibno oslabilo vojaški položaj ZDA na svetu.«

Napadi južnovietnamske osvobodilne vojske se nadaljujejo. 19. t. m. so sile FNO z raketami, minami in granatami zasule 17, 24. t. m. pa 18 mest in sovražnih oporišč.

Iraška vlada je objavila, da so »zamrznili« diplomatski odnosi z Romunijo, ker je ta povišala odnose z Izraelom na stopnjo veleposlaništev, Sudan in Sirija sta iz istega razloga prekinila diplomatske stike z Romunijo, ZAR pa odpoklicala svojega veleposlanika iz Bukarešte.

Jugoslovanski delegat dr. Milan Šahović je bil 18. t. m. izvoljen za predsednika odbora OZN za uzakonitev načel o koeksistenci, ki naj bi jo sprejeli na letošnjem, 25. jubilejnem zasedanju generalne skupščine OZN.

V ČSSR so 23. t. m. objavili uveljavljenje ostrih zakonskih ukrepov zoper vse, ki kalijo red, spodbujajo take akcije, se morejo pokoriti uradnim pozivom, vse, ki žalijo državo, voditelje, druge socialistične države in njihove voditelje. Za take prekrške so določene zaporne kazni do 5 mesecev, 5.000 kron globe in prepoved bivanja v mestu za dobo do 5 let. Take obsodbe bodo izrekli po naglem postopku zgolj na podlagi poročil varnostnih organov. Uveljavljenje ukrepov so podpisali Svoboda, Dubček in Černík.

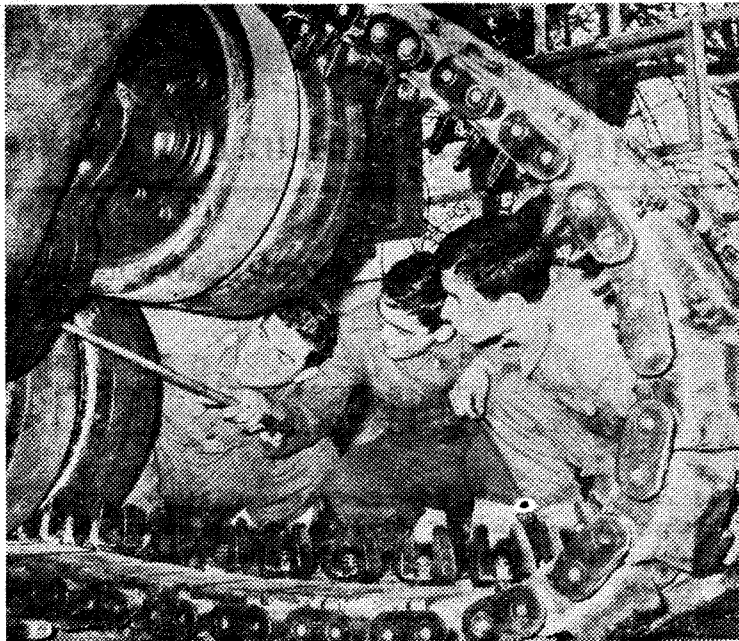
Južnovietnamski predsednik je — po prisilnem odstopu premiera Tran Van Huonga — zahteval, naj dosedanjí premievov namestnik general Tran Thien Kiem sestavi novo vlado. Ta general je bil doslej minister za notranje zadeve, »desna roka« predsednika republike, znan kot zastopnik politike »jastrebov«. Nova kriza zgovorno potrjuje, da se ves južnovietnamski politični sistem naglo razkaja.

Novosti v izpopolnjevanju rezervnih oficirjev

Iniciativni odbor Zveze združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev Slovenije je poslal občinskim iniciativnim odborom gradivo za delo ZZROP, nove organizacije, ki bo združevala vse rezervne starešine. Iz dokaj obsežnega gradiva posnemamo nekaj najbolj bistvenih novosti, ki naj bi postale način dela Zveze.

Po ukazu državnega sekretariata narodne obrambe bo trajal za vsakega rezervnega oficirja ali podoficirja pouk 36 ur letno, od tega 12 ur splošni del, strokovni

pa 24. Tistih 12 ur splošnega dela se bo delilo na 6 ur predavanja in seminarjev ter na 6 ur razprave in obdelave gradiva iz strokovne revije »Naša obramba«. Stro-

Spoznavanje tehničnih sredstev

PRIDITE V METLIKO!

Pred leti je bilo sklenjeno, da bo vsako leto prvo septembrsko nedeljo v Metliki srečanje belokranjskih in drugih partizanov ter vseh ljubiteljev Bele krajine. Po nekaterih vesteh naj bi letos to srečanje odpadlo, ker občinski odbor ZZB in občinska skupščina nimata denarja za organizacijo. Zato predlagam, da pridemo v Metliko na lastne stroške in se tam sestanemo. Zatorej na svidenje v Metliki dne 7. septembra dopoldne, lahko pa tudi že v soboto zvečer.

V imenu skupine borcev 15. brigade
JOŠT ROLC

Špionažne afere v Avstriji

V zadnjem času so v Avstriji razni senzacionalni špionažni procesi. Največji uradniki raznih ministrstev in tudi mnogi nekdanji pa tudi sedanjí uradniki pri avstrijski državni policiji so obtoženi, da so delali za tajno službo Zvezne republike Nemčije. V procesih je bilo mnogo tega dokazano in javnost je pri tem zvedela marsikaj o mračnih silah tajne službe. V zadnjem procesu proti tiskovnemu referentu notranjega ministrstva Antonu Eulerju, pa so obtožena obsodili brez dokazov in samo na temelju anonimnega obvestila, ki ga je poslal neznan namешčenec obveščevalne službe Zvezne republike Nemčije. To pa je zelo razburilo avstrijsko javnost in vsi avstrijski časniki so pisali proti takemu postopku. Glavni urednik lista »Volksblatt«, glasila vladajoče ÖVP (avstrijske ljudske stranke), je pisal: »Izjave, ki

so bile verjetno odločilne, se niso mogle nanašati na lastno gradivo, marveč na sporočila tuje tajne službe. Neugodje pa je posledica tega.«

List »Oberösterreichischen Nachrichten« (Gornjeavstrijske vesti) piše: »Euler je bil obsojen na podlagi podatkov »sogovornika« nekega uradnika zahodnonemške obveščevalne službe, čigar ime niti ni znano. S tem je obravnavo proti Eulerju postala »precedenčni primer«. V tem primeru ni več odločalo sodišče, marveč državna policija z mračnimi glavnicami priča. V Avstriji kaj takega doslej ni bilo v rabi.« List »Südtiroler Tagespost« (jugovzhodna dnevna pošta) piše: »Pred kratkim si je avstrijsko sodišče naprtlo sum, da je nevede postalo izvršilni organ zahodnonemške obveščevalne službe, ker ni izključeno, da je ena od med seboj tekmujočih tajnih služb v zvezni republiki Eulerja brez vednosti temeljito izigrala.«

Komunistično glasilo »Volksstimme« (ljudski glas) opozarja predvsem na dejstvo, da so ugotovili, kako so visoki oficirji avstrijske armade v tesnih stikih z zahodnonemško zvezno armado in po njenem nalogu opravljajo špionažno službo proti sosednim državam. S tem procesom pa je postalo povsem jasno, da je avstrijska državna policija povezana z zahodnonemško obveščevalno službo.

Naloga vseh oblasti in vladnih organov Avstrije bi bila strogo paziti na to, da ne bi izrabljali avstrijske nevtralnosti. Ugledu Avstrije lahko zelo škodi, če njeni varnostni organi še nadalje sodelujejo z zahodnonemško tajno službo.

JOHANN MÜLLER

OBVESTILO

Občinska konferenca ZMS v Sežani obvešča vse bivše udeležence pokrajinske konference SKOJ na Štjaku leta 1944, da bo v soboto, 30. avgusta letos spominski pohod po partizanskih poteh na Štjak, kjer bo zvečer ob 20. uri tovariško srečanje in družabni večer ob tabornem ognju.

Pred tem bo ob 19. uri slavnostna seja občinske konference ZMS Sežana, na programu pa je tudi literarni večer pesmi našega kraškega pevcu Srečka Kosovele.

Zbor udeležencev pohoda in večerne prireditve bo v soboto, 30. avgusta ob 13. uri na avtobusni postaji v Sežani, od koder bodo ob 13.20 avtobusi odpeljali udeležence na zborna mesto za pohod proti Štjaku, od koder bo do cilja še okrog 4 km peš hoje.

Vabimo vse preživle udeležence konference SKOJ iz leta 1944 na Štjaku, da se prireditve udeležijo!

OBČINSKA KONFERENCA
ZMS SEŽANA

VABILO

Dne 28. septembra ob 10. uri bomo odkrili spominsko ploščo v Stavčni vasi pri Žužemberku, na hiši, kjer je bil 1. decembra 1944 ustanovljen jurišni bataljon 15. divizije. Sledilo bo partizansko srečanje. Vabimo vse preživele borce tega bataljona kot tudi druge borce in svojce, naj se svečanosti in srečanja udeležijo.

Stalni odbor jurišnega
bataljona 15. divizije

Besede naših dopisnikov

Pripravljajo se na proslavo 25-letnice prvih svobodnih volitev

V drugi polovici leta 1944 so bile razmere v celotni slovenski Istri za prve volitve v organe ljudske oblasti zelo težavne. Nemški okupatorji so imeli svoje postojanke skoraj na vsakem griču in v vsaki večji vasi, podnevi pa so vmesni prostor nadzirali s patruljami. Preiskovali so vasi in stikali za aktivisti. Bilo je potrebno veliko iznajdljivosti, pa tudi poguma, da se je politično delo med prebivalstvom nadaljevalo.

Tedaj so bili v slovenski Istri štirje okraji: socerbski, loparski, istrski in obalni.

Takratni loparski okraj je bil nekakšen predhodnik sedanje občine Koper. Razprostiral se je od Čezarjev in Pobegov do Kubeda, Glema in Loparja. Najprej so izvolili krajevne odbore. Te volitve so se zaradi nevarnosti in težav zavlekli od julija tja do oktobra 1944. Obenem so izvolili tudi delegate za okrajno skupščino. Ta je bila 6. oktobra v Kavaličih v neki majhni hiši. Za prvega predsednika so izvolili Vincenta Kocjančiča-Marka, za podpredsednika Otilijo Dobrinja-Majdo, za tajnika pa Mirka Lovrenčiča-Benjamina. Drugih članov okrajnega odbora je bilo deset, pet pa članov okrajnega sodišča. Vsak član je dobil svoj sektor dela: gospodarstvo, finance, sodelovanje z vojsko, ugotavljanje zločinov okupatorjev, obnovo, socialno skrbstvo, prosveto, zdravstvo, red in varnost, promet itd.

Na prvem zasedanju so sprejeli vrsto sklepov glede obnove, kar je posebno zanimivo. Prav tako so veliko govorili tudi o pomoči vojaškim enotam. Iz teh prvih, preprosto pisanih dokumentov, ki so se na srečo ohranili, diha odločnost in pravičnost, vsaka beseda izraža trdno voljo vsega ljudstva, da se otrese stoletnega suženjstva.

Po smrti Vincenta Kocjančiča-Marka je prevzel predsedniško mesto Viljem Turk-Trava. Ta tovariš je prišel maja 1945 v Koper kot predsednik okraja.

Za letošnjo proslavo 25. obletnice prvih volitev v Istri je predsednik občinske skupščine Koper imenoval 19-članski pripravljalni odbor. Vodi ga podpredsednik občinske skupščine Bojan Furlan. Pred kratkim je imel odbor v Loparju prvo sejo, na katerem je sprejel priporočila dosedanjega iniciativnega odbora. Dogovorili so se tudi, da bo proslava 5. oktobra v Loparju. Nanjo bodo povabili vse nekdanje člane krajevnih in okrajnega odbora, koprski muzej pa bo pripravil razstavo o ljudski oblasti v Istri. Borci Istrske-

ga odreda pa bodo priredili partizansko srečanje, ki bo odslej vsako leto v oktobru kot spomin na ustanovitev odreda oktobra 1943. Krajevna skupnost Pridvor pa bo popravila in uredila hišico v Kavaličih, kjer je bila prva seja okrajnega odbora.

Pobudnik za proslavo v Loparju je odbor ZB.

Albert Klun

Sodražica pred praznikom

Sodražica se skupno z borci Notranjskega odreda pripravljajo na partizansko slavo, ki bo 30. in 31. avgusta. Proslavljati bodo začeli 30. avgusta, ko bo izročena svojemu namenu modernizirana cesta Zlebič-Sodražica. Popoldne bo v prostorih osnovne šole v Sodražici odprta razstava, ki jo organizira muzej iz Loža. Razstava bo prikazovala borbe Notranjskega odreda. Zvečer bo velik ognjemet ob tabornem ognju s kulturnim programom, v katerem bo sodelovala tudi moška pevska zbor iz Ribnice in Sodražice. Za razvedrilo pa bo igral ansambel »Veseli Gorjanci«. Glavna slovesnost bo 31. avgusta. Godba iz Cerknice bo priredila ob 8. uri zjutraj na trgu koncert. Ob 10. uri bo slavnostno zborovanje, na katerem bodo podelili domicil 1. ribniški četi in razvili prapor te čete. Zatem bo govoril zvezni poslanec Bojan Polak-Stjenka, v kulturnem delu proslave pa bodo sodelovali: partizanski pevski zbor »Srečko Kosovel« iz Ajdovščine, operni pevec Ladko Korošec in učenci osnovne šole iz Sodražice. Po proslavi bo uprizoritev letalskega napada na Sodražico.

Računajo, da se bo slavlja Notranjskega odreda v Sodražici udeležilo več kot 5.000 ljudi iz bližnje in daljne okolice.

Sodražica je bila med zadnjo vojno skoraj do tal porušena. Po vojni je zrastle nova in lepša Sodražica, ki se razvija v prijeten turistični kraj.

K. O.

7. september - praznik v Šebreljah

Nekdanji partizani, prebivalci in mladina v Šebreljah se pridno pripravljajo na slovesnost, ki bo sedmega septembra. Tega dne bosta Združenje borcev in Gasilsko društvo Šebrelje razvila nova prapora. Hkrati pa bodo v Šebreljah proslavili petdeseto obletnico KPJ, SKOJ in sindikatov ter se spominjali dne, ko so Nemci in domobranci požgali šest cerkvenih vasi in ko je samo v Šebreljah zgorelo več kot 140 hiš in drugih gospodarskih poslopj.

Sredstva za nabavo novega prapora — 2.200 dinarjev — so prispevali člani, mladina in prebivalci. Posebna zahvala gre kolektivu rudnika živega srebra iz Idrije, ki je prispeval 500 dinarjev! Gasilsko društvo je za nabavo prapora prav tako zbiralo prostovoljne prispevke. Prireditve samo in spominke trakove pa so omogočila podjetja: Kmetijska zadruga Cerkno, Rudnik živega srebra Idrija, Gasilska zveza Nova Gorica, Gasilsko društvo Čepovan in drugi.

Pripravljalni odbor za proslavo bo na slavnost povabil člane Združenj borcev in predstavnike drugih družbeno-političnih organizacij iz okoliških vasi ter delegacije gasilskih društev s prapori. Prav tako se bodo prireditve v Šebreljah udeležili predstavniki ZZZB NOV Gorice in občinske gasilske zveze. Slavnostni govor bo imel eden izmed izvoljenih poslancev. Dobrodošli pa bodo tudi vsi drugi, ki se bodo želeli udeležiti proslave, predvsem prebivalstvo in mladina iz okoliških vasi!

P. A.

Uspel izlet

Dne 10. avgusta sta ZB in ZVVI iz Novih Jarš v občini Ljubljana-Moste priredila za svoje člane izlet v Logarsko dolino. Izletniki so si ogledali najprej Savinjsko dolino, nato pa so obiskali Velenje. Med vožnjo po teh krajih je udeležencem izleta opisoval partizanske boje udeleženec Metod Jurčič. V Solčavi so se ustavili pri spomeniku padlim borcem ter položili venec. Nazadnje so obiskali še slap Rinko.

Jože Počivavšek

Borci iz Loške doline na izletu

Vodstvo krajevne organizacije Zveze borcev iz Starega trga pri Ložu je pred kratkim za svoje člane priredilo izlet v Istro. Večja skupina borcev iz Loške doline in Babnega polja si je z zanimanjem ogledala starodavno mesto Pulj in njegovo znamenito areno. Potlej jih je še vodila pot v poštensko naselje v Banjole. Izlet je minil v prijetnem razpoloženju.

Kmalu zatem je bil drugi izlet, tokrat na Dolenjsko. V okviru upokojenske organizacije so številni borci obiskali kraje na Dolenjskem. Bili so v Žužemberku, Dolenjskih toplicah, Novem mestu, St. Jerneju. Ogledali so si samostan v Pletterjih. Tudi ta izlet je minil v veselem razpoloženju, saj so prekrizarili skoraj vso Dolenjsko in se ustavljali v krajih, pomembnih iz NOB, kjer so se spominjali na polpreteklo dobo, ko so tudi mnogi izmed njih partizani na Dolenjskem.

J. J.

Praznik na Blejski Dobravi

V tem kraju že več let praznujejo svoj krajevni praznik, 28. avgust, kot spomin na eno izmed prvih partizanskih akcij na Gorenjskem. Tega dne leta 1941 so namreč partizani Janez Zvan z Gorij, Stane Kersnik z Dobrave, Alojz Prešern z Grabna in Franc Konobelj-Slovenko z Javornika minirali steber električnega daljnoveoda, po katerem se je oskrbovala jeseniška železnica z elektriko iz centrale v Radovni. Nekaj dni pred tem podobna akcija ni uspela, ta dan pa je, steber je bil prekinjen in več dni železnica ni mogla delati jekla za nemško vojsko.

Krajevni praznik je posvečen tudi prvemu talcu iz tega kraja, Pikonu, ki so ga ustrelili nacisti.

Letos bodo praznovali v nedeljo, 31. avgusta. Popoldne bo svečanost pred spomenikom padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja. Vabljeni so vsi domačini in drugi, da bi bilo čimveč ljudi. Povabili bodo tudi udeležence akcije 28. avgusta 1941, več drugih prvih partizanov ter aktivistov s tega območja pa svojce padlih, in jim tako pokazali, da niso pozabili nanje.

Odbor ZB se trudi, da bi bila proslava čim lepša in je v ta namen sestavil program sodelovanja z drugimi organizacijami v okviru krajevne skupnosti. Tako bodo zvečer, 28. avgusta, imeli odbori vseh organizacij skupen sestanek, na katerem bodo govorili o proslavi.

S. Šorfi

Boleč spomin

V ljubki hišici ob vznožju snežniškega pogorja v Babnem polju živi družinska upokojenka Marija Malnar, ki je nedolgo tega praznovala že sedemdeseti rojstni dan. Pred kratkim je izgubila moža Jožeta, zaslužnega aktivista, s katerim je v radosti in trpljenju preživela nekaj desetletij.

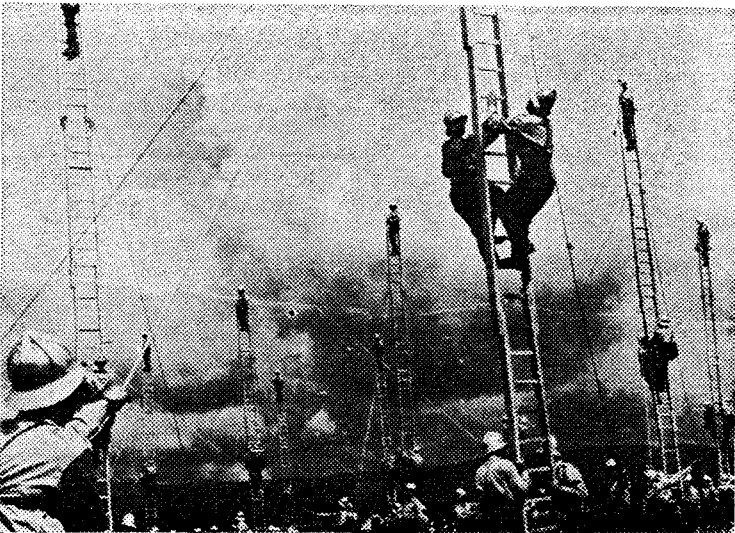
Marija Malnar je bila med vojno močna opora možu pri njegovem delu za narodnoosvobodilno gibanje in tudi organizaciji AFŽ v tem znanem partizanskem kraju. V času od 1941. do 1945. leta je doživela marsikaj hudega, najhujši dan njenega življenja pa je bil prav gotovo 13. marec 1945!

Dom Marije Malnarjeve je bil med vojno kurirska postojanka. Omenjenega dne je krdele domobrancev nenadoma obklopile hišo v gozdu. Vnel se je hud boj. Prvi se je zrušil domobranski oficir, ki je pozval borce k predaji. Potem so roji krogel iz domobrantskih pušk neusmiljeno vrtali zidove Malnarjeve hiše. Borci so se obupno branili, a napadalci niso odnehall. Rešil se je samo eden izmed kurirjev. Hudo ranjen se je s poslednjimi močmi zavlekel skozi večjo odprtino na podu, ki jo je bila napravila mina. »Grozen je bil pogled na trupla mladih fantov in v prostorih našega doma so bile mlake krvi...«, se spominja Malnarjeva mama.

Tistega dne — na pragu svobode — so domobranci v Babnem polju ubili trindvajset naših borcev, med njimi tri ženske.

Se nekaj: Marija Malnar, ki preživlja jesen svojega življenja v krogu dveh sinov, že skoraj dvajset let lepo skrbi in neguje v bolezni svojo dvajset let starejšo znanko Marijo Ožbolt!

J. Janež

V Metliki, kjer je bilo pred 100 leti ustanovljeno prvo prostovoljno gasilsko društvo na Slovenskem, je bila v nedeljo, 17. 4. m. osrednja proslava te obletnice. Na slavnostnem zborovanju ob tej priložnosti je podpredsednik rep. izvršnega sveta Vinko Hafner med drugim poudaril: »Gasilstvo ima tudi pomembno vlogo pri utrjevanju naše narodnoobrambene sposobnosti, tako na področju civilne zaštite kot tudi na področju organiziranja aktivne vseljudske obrambe proti morebitnemu napadalcu.« — Na sliki: prizor z velike gasilske vaje ob praznovanju v Metliki.

Ob tabornem ognju

Če doma jim dobro ni...

»Če doma jim dobro ni, žerjavi se čez morje dvignejo«, pravi slovenska narodna pesem. Na tisoče in tisoče Jugoslovancev je odšlo v zadnjem stoletju v daljne tuje dežele, ker jim je domovina preskopo rezala kruh. Na vseh kontinentih in skoraj v vseh deželah sveta lahko zasledimo naša imena, nekatera pristna, druga že močno popačena, pisana kakor dokaz, da se naš živelj utaplja v tujem morju...

Med narodnoosvobodilnim bojem in v prvih povojnih letih smo navdušeno razglašali, da našim ljudem v socializmu ne bo treba iskati kruha v tujini, ker je naša domovina dovolj bogata, da lahko vsi njeni otroci dostojno živijo, če se sprostijo njene ustvarjalne sile.

Stvarnost je, žal takšne napovedi zanikala. Tudi po osvoboditvi, zlasti pa v zadnjih letih, kljub gospodarskem napredku odhaja mnogo naših ljudi

v tujino, ker doma ne morejo dobiti zaposlitve ali pa se jim tam ponuja boljši zaslužek. To velja zlasti za kvalificirane in visokokvalificirane delovne moči.

Stvarnost je pač neizprosna, ne zmeni se za lepo zveneče parole. V svetovnem prostoru spričo razlik v mednarodni delitvi dela, nam je povsem razumljivo, ker se nam je nekoč zdelo malone protisocialistično...

Toda — mar naj se kar ravnodušno sprijaznimo z dejstvom, da odhaja čedalje več naših ljudi v tujino in da tja tako rekoč izvažamo našo tehnično inteligenco? Je mar to naša perspektiva?

Tako bi namreč lahko sodili, ko prebiramo poročila o zaposlovanju naših ljudi v tujini, poročila s številkami in opozorili, da je treba vsako zaposlitev v drugi državi urediti prek pristojnega urada za zaposlovanje doma. Iz teh poročil veje dokaj ciničen odnos do tega vprašanja, ko da gre za sistemsko ureditev, ki naj bi trajala v nedogled.

Na primer:

»Zvezni biro za zaposlovanje poroča, da je letos odšlo na delo v tujino precej več delavcev kot lani. V prvih šestih mesecih je prek zavodov za zaposlovanje dobilo delo v inozemskih podjetjih okoli 65.000 delavcev, kar je za 136 odstotkov več

kot lani v prvi polovici leta... Kakor v prejšnjih letih, je še vedno največje povpraševanje po kvalificiranih delavcih. Ker teh na spiskih naših zavodov za zaposlovanje ni dovolj, je zvezni biro organiziral nekaj tečajev...« (Gospodarski vestnik, 19. avgusta t. l.)

Gre sicer za realno in verodostojno poročilo (oziroma eno izmed mnogih takih poročil), pa vendar se malce slabo počutimo, ko ga preberemo. In se vprašamo, zakaj tako malokdaj beremo ali slišimo besede, ki bi opisovale izseljevanje v tujino kot bolečo rano, ki jo je treba ozdraviti.

Ozdravimo pa jo lahko le z nadaljnjim, še večjim gospodarskim napredkom. Se mnogo je možnosti za razširitev raznih vej proizvodnje in za dvig njihove donosnosti. Veliko bi storili že s tem, če bi preprečili nenormalen pojav opuščanja kmečkih posesti in odpravili protislovja, ki kmečko mladino odtujujejo od zemlje in jo ženejo v svet. In s tem, če bi omogočili ustreznejše nagrajevanje po delu in kvalifikacijah, da so strokovnjaki v primeri z nekvalificiranim kadrom ne bi čutili prikrašane.

Zavedajmo se, da prihodnost našega ljudstva ni v tujini, temveč doma, na naši zemlji!

F. SUSTERSIČ

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

„Naš ata ni nič ukradel...“

Po padcu Jeftičeve vlade spomladi leta 1935 je prišla na krnilo države koalicijska med Stojadino-vidcem in Korošcem. Prvi korak nove vlade je bil imenovanje dr. Natlačena za bana dravske banovine. Njegova naloga je bila, obratovati z vsemi nasprotniki, zlasti še s komunisti. Med drugim je bilo klerikalnim veljakom v Senti-nerneju in okolici trn v peti de-lovanje tamkajšnjih komunistov.

Dne 29. aprila 1935 zjutraj se je iz Ljubljane pripeljal v Senti-nernejski policijski agent Pavlič. Spre-milali so ga orožniki iz Skočjana, ker baje šentjernejski niso bili dovolj zanesljivi. Prišleci so na-redili hišno preiskavo pri Slavku Cvelbarju. Ta je bil pred tem v Ru-siji. Ko se je vračal, so ga prijeli Romuni in ga izročili Jugosla-viji. Po končani preiskavi so ga pod stražo poslali na okrajno gla-varstvo v Krškem, od tam pa do-mov. Nekaj časa so ga potem nad-zirali.

Med preiskavo je Pavlič našel Cvelbarjev dnevnik, kjer je le-ta zapisal nekaj revolucionarnih ge-sel in misli. Zato ga je takoj are-tiral, nato so ga poslali prek Krškega v ljubljanske zapore.

Za Cvelbarjem sem bil na vrsti jaz. V spremstvu treh orožnikov in zastopnika občine je Pavlič vdrl v mojo hišo in mi napove-dal aretacijo. Tudi preiskali so jo, vendar niso našli ničesar. Kljub temu so me vkleknjenega odgnali v občinski zapor, luknjo brez oken pod stopniščem. Tu sem pre-živel noč.

Zjutraj 30. aprila so prišli pred vrata občinske pisarne, kjer je bil tudi zapor, moji otroci. Marija

je imela komaj 3 leta, Marjan 5, Ciril 6 in Radko 8. Posedli so po-tle v veži pisarne in čakali. V pi-sarno so prihajali ljudje, zagie-dali otroke in začeli spraševati, kaj tam počno. Otroci so odgovarja-li: »Ata so zaprli, pa ni nič ukra-del...«

Varuhom postave so vprašanja, še bolj pa odgovori, začeli prese-da-ti. Zato so me brž preselili na orožniško postajo, otroke pa spo-dili domov. Zvečer so na orožni-ško postajo pripeljali še brata Pirkovič. Iste noči so zaprli tudi dr. Dušana Rejo, šentjernejskega zdravnika, in ga takoj odpe-ljali v Ljubljano.

Za vedno mi bo ostalo v spomi-nu prelepo prvomajsko jutro, ki sem ga doživel v Ljubljani nasled-njega dne. Ze okoli petih zjutraj smo korakali v spremstvu orož-nikov z nasajenimi bajoneti po praznih ulicah proti Šentpeterski vojašnici. Tam so vsakogar pose-bej zaprli v samico. Poleg naše šentjernejske skupine je dobil po-sebno sobo tudi Ivan Kreft, s ka-terim sva se zavoljo političnega udejstvovanja poznala že od prej.

Martin Bajc-Grega je za 1. maj organiziral šentjernejske fante, da so proslavili ta praznik in obe-nem demonstrirali proti naši are-taciji. Tudi orožniki so zavohali, kaj se pripravlja, zato je bila šent-jernejska postaja okrepljena z orožniki iz drugih, sosednjih po-staj. Nekaj fantov so orožniki že prej aretirali, med njimi Bajsa, Jankoviča ter Janeza Krhina, in jih takoj odpeljali v Ljubljano. Tako je naša družba v zaporu na-rasla na 8 članov. Druge pa so strahovito pretepli po podplatih.

Anton Žagar je moral celo k zdravniku in 14 dni ni mogel de-lati.

Kar nas je ostalo v zaporu, smo kmalu dobili zvezo s somišljeniki. Lado Kozak je hitro organiziral pomoč — hrano, cigarete, časopi-se in novice. Tudi šentjernejski študentje v Ljubljani so nam pri-skočili na pomoč. Pri tem so se izkazali kot zelo iznajdljivi. Pove-zali so se prek deklet s stanoval-ci v I. nadstropju Šentpeterske kasarne. Potem smo v mraku pre-jemali pakete z dobrotami kar po vrhovi iz I. nadstropja. Posebno se je pri tem odlikoval Jožko Po-dobnik-Oko, zdaj zdravnik v Šent-jerneju.

Ob večerih so nas vozili na po-licijo, vendar ločeno, tako da se ne bi mogli kaj dogovarjati. Po osmih dneh so vse aretirance ra-zen mene in Cvelbarja spustili. Na-ju pa so poslali v novomeške za-pore in naju obtožili rovarjenja proti državi.

Že v Ljubljani sem na zasliša-nju zvedel, da sem zaprt zato, ker sem na shodu kritiziral kapi-talistični družbeni red, novo vla-do, Korošca in Natlačena, slavil rusko revolucijo ter obtoževal ob-lastnike, da so krivi revščine kme-tov, delavcev in obrtnikov. Na shodu je bil tudi tedanji šentjer-nejski župan, sicer osebno po-šten, toda klerikalno fanatičen človek. Takoj po shodu je lastno-ročno napisal proti meni in dru-gim ovadbo.

V novem mestu sem bil zaprt skupaj s štirimi kriminalci. Dva sta bila tatova, dva pa roparja in morilca. Ta dva sta bila v samot-ni koči ubila neko staro — za-radi nekaj dinarjev, ki jih je hra-nila v loncu na peči. Eden izmed morilcev je bil še v celici vkle-njen za noge in eno roko. O svo-jem dejanju sta pripovedovala po-polnoma ravnodušno, razen tega pa sta se spominjala tudi drugih svojih hudodelstev. Tudi oba ta-tova sta se spominjala svojih de-janj skoraj s ponosom.

Dva dni sem poslušal rožljanje verig, kvante in podrobne opise tatvin ter umora, potem pa nisem več mogel zdržati. Zahteval sem, naj me premestijo v drugo celico, sicer začnem gladovno stavko. Pre-iskovalni sodnik Colarič mi je ugodil in tako sem se spet znašel v samici.

Drugeče je vladal v novomeških

zaporih strog režim. Vsako jutro in vsak večer so me preiskali, pazniki so bili zelo uradni in vesti-ni. Obiskov mi niso dovolili, tu-di brati nisem imel kaj in ciga-ret nisem smel dobivati. Kot de-lovnega človeka sta me najbolj mučila brezdelje in samota. Če-prav sem bil že prej nekajkrat v zaporu, je bil novomeški zame najhujši. Le en paznik, po letih starejši, ki je bil med I. svetov-no vojno v Rusiji kot ujetnik, je bil z mano bolj človeški. Kadar je imel nočno službo in kadar je mislil, da ga nihče ne vidi, me je spustil na hodnik in mi dal ci-gareto, nato pa stražil, da naju ne bi kdo videl. Prek tega pazni-ka sem dobil tudi zvezo s sestrí-čno Stanko Košakovo iz Novega mesta. Ta je poskrbela, da sem dobival hrano iz gostilne, poslala mi je tudi dve knjigi. Preiskoval-

ni sodnik ju je temeljito pregle-dal, bal se je, da ne bi bilo v njej kakšno sporočilo, skrito v podčr-tanih ali drugače zaznamovanih besedah.

Vmes so me neutrudno zasliše-vali. Zapisnike so pošiljali na so-dišče za zaščito države v Beogra-du, od tam so jih vračali z novi-mi zahtevami. Tedni so tekli. Pre-iskovalni zapor so mi podaljšali na novih 6 tednov. Nekega jutra pa so mi sporočili, da je preiska-va zoper mene ustavljena in da sem po nalogu iz Beograda prost.

Tako sem ugotovil, da je bil moj zagovor uspešen. Ves čas sem navajal kot priče svojih izjav na shodu take ljudi, o katerih sem vedel, da bodo pričali v moj prid, pa čeprav bi morali priseči. Tudi moji somišljeniki so se potrudili, da bi mi pomagali. Pritisnili so na župana-ovaduha, da je na za-slišanju povedal, da je sicer ovad-bo podpisal, toda sestavili so jo na orožniški postaji pod pritiski-skom agenta Pavliča. Prebral pa da je ni, ker ni imel s seboj očal. Na roke mi je šel tudi sodnik dr. Luzar, pošten mož, oče več otrok, ki ni maral režimskega nasilja. Vse gradivo so poslali nazaj v Beograd in tam so postopek ustavili.

Slavko Cvelbar pa je le prišel pred sodišče v Novem mestu. Bil je oproščen, češ da gesla v nje-govem dnevniku niso naperjena proti državi ureditvi. Državni to-žilec se je proti taki razsodbi pri-tožil in uspel. Ponovna razprava je bila v Ljubljani, toda Cvelbar-ja so spet oprostili. Zda se je to-žilec pritožil na stol sedmorice v Zaerebu: Cvelbarju so tam tret-jič sodili in ga tudi tam oprostili. Šele tedaj so ga spustili iz zapo-ra.

FRANC JERELE

Pozabljeno spominsko obeležje

Zgodilo se je 26. januarja 1942!

»Ljubljancani se pozivu belogardistov, naj se vzdržijo izhoda na ulico med sedmo in osmo uro zvečer niso odzvali. Tudi manifestativni obhod proti Osvobodilni fronti v Ljubljani, katerega je pred-lagal Avgust Praprotnik, ni uspel, ker niso zbrali dovolj pristavev. Belogardisti so nastopili tudi s silo. Na Trubarjevi cesti — bivša Cesta sv. Petra — je bil tega dne ustreljen Bogomil Vedral...«, lahko preberemo v zborniku »Ljubljana v ilegali«.

Po končani vojni so na hišo, pred katero je bil imenovan ustreljen, vzdali spominsko ploščo z na-pisom: »Na tem mestu je bil od okupatorja faši-sta ustreljen Bogomil Vedral — 21. 1. 1942 — Slava padlemu za svobodo!«

Hiša je pred več kot letom dni odstopila mesto novemu, velikemu stanovanjskemu bloku, in spo-minska plošča je dobila nov prostor na hiši v Trubarjevi ulici št. 66 (Združenje borcev Tabor), nedaleč od prejšnjega mesta. In to je bilo tudi vse, kar so bili naredili zanjo. Tako danes mimo-idoči le stežka opazijo zanemarjeno in zapuščeno spominsko ploščo, kaj šele, da bi razbrali napis, katerega zlato barvo je že zdavnaj načel zob časa. Stanovalci v hiši so mi povedali, da tudi na dan mrtvih ni bilo pri plošči ne svečke ne cvetja...

Prav je, da se staro umika novemu, toda — ne vse in ne za vsako ceno!

MILENA STRAJNAR

Fotografija z vprašajem

Tole izredno lepo in ostro fotografijo je neznani fotograf brzkone posnel januarja ali februarja 1945 nekje v Suhi krajini. Nedvom-no je bil moster svojega poklica, tehnika izdelave pa kaže, da so izkoristili v laboratoriju fotomateriala iz zavezniških pošiljk. Le kdo so tovariši na fotografiji?

Glede »fotografije z vprašajem« v 31. številki (6. avgusta) smo prejeli dvoje pojasnil, po pošti, tovariš ANTON KOCJANCIC iz Skofje Loke pa je prišel v uredništvo. Iz vseh treh izjav posne-mamo, da je bila fotografija posneta jeseni 1944 v okolici Ribnice na Pohorju. Od leve proti desni stoje: Ludvik Boh-Stane, tedaj komandant 2. bataljona Tomšičeve brigade. V sredini je bolničar-ka Nataša, doma iz okolice Maribora, ki se je po vojni v Mari-boru ubila. Na desni strani je Jože Goltnik iz 4. ali 2. čete 1. ali 2. bataljona Tomšičeve brigade. Doma je bil iz Sentilja pri Vele-nju, padel pa je decembra 1944 na Menini.

Bankovec „100 ljudi“

V začetku 1944. leta je so-vražnik napravil iz starega ju-goslovanskega stotaka banko-vec — 100 ljudi, ki je lastni-kom le-tega zagotavljal svobo-do...

Mnogi numizmatiki še danes ne vedo, da obstaja »bankovec za 100 ljudi«. Ta bankovec je bil v ob-toku leta 1944 in je okupatorju rabil kot neke vrste lažna propa-ganda. Bankovec »100 ljudi« ni veliko in je povsem razumlji-vo, da jih je tudi zelo malo ohran-jenih. Enega izmed njih ima šol-ski muzej osnovne šole Vladimir Nazor v Novem Slankamenu.

Bankovec »100 ljudi« je bil na-rejen na starem stotaku Narodne

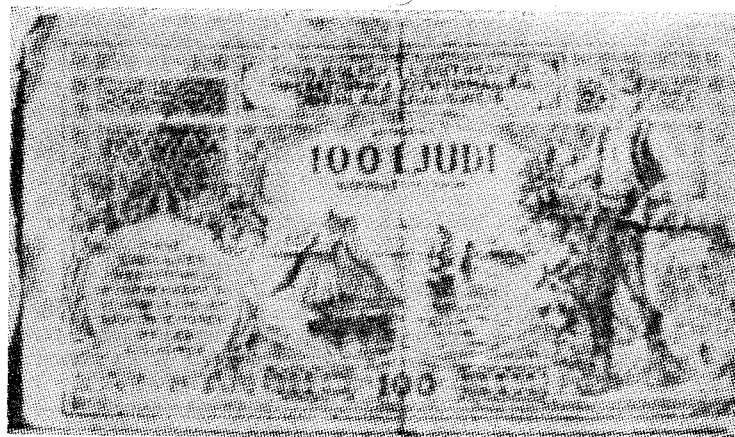
banke Kraljevine Jugoslavije!

Na prvi strani lahko poleg do-bro vidnih podpisov A. Radović in P. Mučajlović in »zdano na osno-vi amnestije 26. 1. 1944« prebere-mo tudi:

»Ta bankovec prinaša svobodo in rešuje življenje«, »Jamstvo za 100 ljudi, da lahko zbeže z orož-jem«, »Zbežite, dokler ni prepoz-no!«, »Rešujte svoja življenja pra-vočasno!« in »Likvidirajte komi-sarje in pridite!«

Na drugi strani pa — poleg znakov, verjetno grafičnih avtor-jev — piše:

»Begunska legitimacija. Jamči 100 — ljudi — svobodo, življenje in kruh.«

Popravek

V nadaljevanje članka »Boji za Velikovec pred 50 leti«, ki je bilo objavljeno v 33. številki TV-15, dne 20. VIII. 1969, so se vrnille na-slednje tiskovne pomote:

V 6. vrsti prvega stolpca od spo-daj je treba št. 19 popraviti v 29.

V petem stolpcu je treba v 17. vrsti od zgoraj »podporočnik« po-praviti v »nadporočnik«.

V 9. vrsti drugega odstavka iste-ga (tj. 5. stolpca) je treba »mirov-ne konference« popraviti v »mirov-na konference«.

V 4. vrsti od spodaj tretjega odstavka istega stolpca pa je tre-ba besedo »razmeroma« nadome-stiti z »razmeram«.

Pisma uredništvu

Še eno pismo iz Strunjana

Invalidsko počitniško naselje med borovci. Stevilne ljubke hišice z vsem udobjem so malone strnjene okrog večje upravne zgradbe. Na desetine motornih vozil v senci na lepo urejenem parkirnem prostoru. Izredno lepo urejena betonska plaža in v morju stari in mladi. Odgovorni tovariši pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije in vodstvo invalidskega doma so se zelo potrudili, da bi se invalidi tu ob morju kar najprijetneje počutili, si utrdili zdravje in se sproščeni vrnili na svoje domove.

Nisem prvič v Strunjanu. Pred leti sem bil hudo nejevoljen, ker sem z družino moral stanovati zunaj naselja. No, letos mi je bila ta neveselost prihranjena. Uprava sama določa čas letnega oddiha in pošilja vabila invalidom po občinah.

Desetdnevni počitek ob morju in v senci borovcev. Le prehitro mineva skopo odmerjeni čas v sezoni. Iz leta v leto sem v družbi tovarišev borcev-invalidov iz NOB. Na plaži je zelo živahno. Sončijo se in kopljejo v morju lažji in težji invalidi. Glejte, ljudje brez rok, brez nog a pogumno prenašajo vse težave. Vedri in nasmejani so videti. Stisne me pri srcu: hčerka vodi slepega očeta, žena moža, mati pelje na vozičku ne-gibnega sina-invalida...

Trikrat na dan posedimo v jedilnici. Strežejo nam urna dekleta, ki so zelo vljudne. Hitro prinašajo jedila in odnašajo prazno posodo. Pohvaliti je treba vse od prve do zadnje. In hrana? Izvrstna in visoke kalorične vrednosti. Boljše si ne morem želei. Vse priznanje torej kuharskemu osebju, ki pripravlja tako okusna bogata in raznovrstna jedila. Kaj pa upravniki? O njegovem odgovornem delu bi po moji sodbi napisali — »se posebno odlikuje«.

JOŽE JANEŽ

Zakaj anonimno?

Prejeli smo dopis tovariša, ki se pritožuje čez birokracijo občinskih organov. Dopis je podpisan samo z nerazločno čačko.

Prejeli smo dopis o zaslužnem borcu, ki je pred kratkim dobil odlikovanje. Dopis je brez naslova avtorja.

Prejeli smo pismo s kmetov, kjer dopisnik kritizira odnos do kmetov borcev. Brez naslova avtorja.

Prejeli smo pismo moža, ki se zavzema za moralo in tarna, da mu je nekdo na letovanju zapeljal ženo. Brez podpisa.

In tako dalje...

Kakor že večkrat moramo ponovno opozoriti vse, ki nam pišejo: anonimni dopisi romajo v koš. Tudi dopisov, kjer ni naveden točen naslov dopisnika, ne moremo objaviti.

Zavedati se je namreč treba, da vsak, ki kaj napiše, za to tudi odgovarja. Najlaže se je izogniti odgovornosti, če se kratko malo skrivaš. Tega pa seveda noben časopis ne more dovoliti, ker sicer pade odgovornost na urednika.

S tem, da takih dopisov ne objavljamo, se hkrati izognemo možnosti, da bi nas kdo potegnil za nos.

Zatorej: karkoli nam kdo pošlje, naj bo opremljeno s podpisom in točnim naslovom!

Uredništvo

Pojasnilo

Članek »Ljudje — žabe« je bil v zadnji številki končan. Pomotoma je bilo navedeno na koncu članka, da se še nadaljuje.

Mihael Jerič šestdesetletnik

Dne 24. junija je praznoval svoj šestdeseti rojstni dan član Zveze združenj borcev NOV, upokojeni rimokatoliški duhovnik Mihael Jerič, doma iz prekmurske vasi Dokležovje.

Osebnost sodim, da bi storili jubileju krivico, če bi zanemarili njegov življenjski jubilej. Zakaj? Slavljeneec Mihael (Miško) sodi v vrsto maloštevilnih zavednih duhovnikov, ki so se kot krščanski socialisti v najtežjih časih naše zgodovine vključili v vrste vseljudske borbene organizacije Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Tovariš Mihael Jerič je z dejanji dokazal svojo neomajno privrženost načelom OF. Ko je v drugi polovici leta 1941 plamen vseljudskega upora zajel tudi Prekmurje, je bil Miško v tesni povezavi z voditeljem vstaje, narodnim herojem Štefanom Kovačem-Markom. S Štefanom sta bila sošolca na mursko-soboški gimnaziji in sta tudi skupaj maturirala leta 1930. Svetonazorska opredelitev ju ni mogla razdvojiti v tistih časih, ko je Hitler začel izvajati svojo smrtno obsodbo tudi nad malim slovenskim narodom. Miško je tedaj sodeloval v začetnih akcijah Osvobodilne fronte v Prekmurju. A madžarskim fašistom to ni ostalo dolgo skrito. Spricho izdaje je padel ljudski junak Kovač in za rešetkami fašističnih ječ so se znašli skoraj vsi udeleženci vstaje, med njimi tudi dva rimokatoliška duhovnika Mihael Jerič in Ivan Camplin. Zadnji dan oktobra 1941 so morali vsi jetniki prisostvovati usmrtni štefa Cvetka in Evgena Kardoša. Naslednji dan je tudi Miško skupaj s sojetniki vključenih rok nastopil mučeniško pot. Triintriindevet vključenih zapornikov je na železniško postajo spremljalo 28 žandarjev. Ko so vključeni v Szombathelyju prestopali na vlak proti Budimpešti, jih je množica na peronu začela zmerjati in pljuvati; verjetno bi jih bila tudi fizično napadla, če bi jih stražarji ne bili obvarovali. In potlej se je sestalo posebno vojaško sodišče. Mihael Jerič je bil obsojen na štiri leta strogega zapora. Zaprto kazeno je prestajal v budimpeštanski jetnišnici, potem pa je bil 1944 konfiniran v notranjost Madžarske.

Kaj pa vseh 24 povojnih let? Duhovnik Miško se je vneto prizadeval za dobre odnose med cerkvenimi krogi in socialistično državo. Ko je bil po osvoboditvi imenovan za župnijskega upravitelja na Kobilju (občina Lendava), je nadaljeval započeto delo v OF. Udeleževal se je akcij za izgradnjo zadržnega doma, sodeloval na množičnih sestankih, volitvah, bil dalj časa predsednik krajevnega odbora Rdečega križa. Sodeloval je pri pripravi za ustanovitev Cirilmetodijskega društva, bil

delegat na ustanovnem in vseh nadaljnjih zborih tega društva, predsednik raznih komisij, član glavnega odbora CMD, tajnik Pokrajinskega odbora CMD za Pomurje, knjižničar pokrajinske knjižnice in drugo. Potem ko je zaradi slabega zdravja stopil v pokoj, je požrtvovalno deloval tudi v krajevni organizaciji Zveze borcev v Veržetu pri Ljutomeru.

Socialistična domovina je znala ceniti

delo prizadetega ljudskega duhovnika. Na dan republike 1959 je prejel visoko moralno priznanje: red bratstva in enotnosti II. stopnje, s katerim ga je odlikoval predsednik Tito.

Čeprav malo pozno, vendar ne prepozno naj veljajo iskrene čestitke ob njegovi šestdesetletnici, čestitke in najboljše želje za vse lepo in dobro na njegovi nadaljnji življenjski poti.

21. 8. 1969

Jože Janež

Pravna posvetovalnica

Druga stran medalje

Primer, ki ga navajam, ni pravi problem, vendar se mi zdi v okviru naše pravne posvetovalnice koristen, da spregovorim o njem. Razen tega se invalid, katerega imam v mislih, tudi obrača na našo pravno posvetovalnico s prošnjo za pomoč. Ni važno, kdo je ta invalid, naj povejmo le, da je iz Primorske. Ko se obrača na nas, piše dolga pisma. Očitno je, da se muči z njimi, ker slabo vidi, star je okoli osemdeset let. Vendar je naš najboljši stalen »dopisnik«. Pri tem prosi za pomoč, za posredovanje pri pristojnih organih. Navaja, da je 100 odstotni invalid, da se mu godi krivica, ker ga nočejo priznati za takega invalida. Navaja tudi, da gre včasih v Trst, kjer se mu vsi čudijo, kako je kaj takega pri nas sploh mogoče. In podobno. Ker tako tarna in mlo prosi za pomoč, za posredovanje, sem mu vedno odgovoril, kakor sem mu pač na njegova vprašanja, večkrat

tudi nejasna, mogel odgovoriti. Zlasti se, ker sem bil prepričan, da gre za socialni problem. Razumem prizadetost vsakogar, v visoki starosti še toliko bolj. Toda tako tarnanje in tako prosjačenje za pomoč pa je le nenavadno. Zato sem se obrnil na njegovo občino, od koder smo dobili dopis od oddelka za občo upravo in družbene službe. Dopis pojasnjuje to, kar sem slutil: da ne gre niti za socialnega ogroženca niti za invalida, ki bi bil upravičen večje zaščite, temveč za človeka, ki je zaradi starosti oslabil. Takole se glasi dopis občine:

»X. Y. iz Z. je le 50 odstotni vojni invalid iz NOV. Bil je ocenjen z uporabo 4. člena zakona o VVI, to je enkrat za trajno, in ni možno povečati tega odstotka invalidnosti. Sam trdi, da je 70 odstotni vojni invalid, po vsej verjetnosti je zaradi starosti tudi 100 odstotni. V zadnjih letih je prejel 6 negativnih odločb in 4 negativne pritožbe glede povečanja odstotka vojne invalidnosti. X. Y. ima za naše pojme veliko kmečko posestvo, ki ga je pred leti daroval sinu, s katerim živi

v družinski skupnosti. Po republiškem zakonu o VVI ne more prejemati invalidskega dodatka, ker je katastrski donos za leto 1968 znašal 4730, ki se deli na 8 članov njegove družine. Na posameznega dopade 491 din, cenzus pa je le 480 din. Iz istih razlogov ne more prejemati priznavalnine...«

Navedli smo pismo, ki kaže našega dopisnika v drugačni luči. Ne gre torej za socialno ogroženega človeka. Gre pa za vaškega aktivista, ki je bil zaprt in preganjan, ki je tudi priznan vojaški vojni invalid, ki pa prek zakonitih predpisov ne more doseči tega, kar bi rad: niti višje invalidnine, niti viškega odstotka invalidnosti. Ne godi se mu torej krivica, pravi občina. Sicer pa 6 negativnih odločb in 4 zavrnjene pritožbe o tem zadostno govore. In vendar nam naš dopisnik vsak mesec ali pa še pogosteje pisari s prošnjo za pomoč...

S pravnimi nasveti skušamo pomagati vsakomur, ki se obrne na nas. Toda treba se je zavedati, da ni moč ničesar doseči v nasprotju s predpisi!

S. R.

NE ZGRADITE SVOJE HIŠE BREZ VRAT IN OKEN

SLOVENIJALES

LJUBLJANA, Vižmarje 168
LJUBLJANA, GR. hala "D"
CELJE, Tkalska 13
MARIBOR, Cankarjeva 4

SAP—LJUBLJANA ODD. ZA TURIZEM, Ljubljana, Tito-va 38

Za mesec september vas vabimo:

- 6. 9. 1969 dvodnevni izlet na RAB. Ogled nekdanjega taborišča in pokopališča internancev med drugo svetovno vojno.
- 6. in 20. septembra obisk rojstnega kraja Papeža Janeza XXIII v SOTTOILMONTE.
- 13. septembra 9-dnevno potovanje po Bosni in Hercegovini.
- 13. septembra 2-dnevni izlet na Grossglockner in Dolomite.
- 12. septembra 3-dnevni izlet na dunajski velesejem.
- 20. septembra 2-dnevni weekend v BUDIMPEŠTI.
- 29. septembra 12-dnevno potovanje na Oktoberfest v München s vključenim izletom na najvišji vrh v Nemčiji Zugspitze.

Izkoristite ugodnost obročnega odplačevanja.

Prijave sprejema SAP — LJUBLJANA, Titova c. 38 — telefon 314-922 in 315-342.

V enem dnevu 2000 žrtev ustašev

Pri zavodu BOREC je v juliju izšla knjiga »TABORIŠČE SMRTI — JASENOVAC«. Povzeta in prirejena je po obširnem memoarskem gradivu enega izmed njegovih internirancev dr. Nikole Nikolića. Kot taboriščni zdravnik je imel pisec teh spominov mnogo možnosti in priložnosti, da je videl in tudi sam doživljal prizore iz tega legla ustaške posurovelosti in podivjanosti, ob katerih se človek zgrozi in hkrati vpraša, ali je bilo v naših časih, sredi dvajsetega stoletja, sploh mogoče kaj takega.

O strahotah jasenovskega taborišča govori tudi pričujoči odlomek:

Knjigo naročate pri zavodu BOREC, Ljubljana, Beethovnova 10/II — knjigotrdiški oddelak, na voljo pa je tudi v vseh knjigarnah. Cena knjige, vezane v celo platno, je 80.— din.

Devetindvajseti avgust 1942 je bil eden najstrašnejših dni gestapovskega in ustaškega terorja. Na ukaz gestapa naj bi njegovi hlapci tisti dan pobili nad 2000 internirancev. Pokol je bilo treba opraviti čim hitreje. Prejšnji dan so prihajali v našo barako priporniki, zaposleni v taboriščni komandi. Tiho so se o nečem pogovarjali z nekaterimi zdravniki. Po ovinkih smo zvedeli, da pripravljajo ustaši velik pokol pripornikov, predvsem bolnih in starih. Bolni so bili bolj ali manj vsi, starih pa v taborišču tako rekoč sploh ni bilo.

Ustaši so trdili, da je vzrok množičnih pokolov pomanjkanje hrane, da je treba zmanjšati število jedcev pred jesenjo in zimo, ko mnogih internirancev ni več mogoče zaposliti. Razen tega pa je treba napraviti mesto novi skupini, ki naj bi v kratkem prispela v taborišče. In prav to je bilo najvažnejše, saj je bil cilj vsakega koncentracijskega taborišča kakorkoli spraviti s sveta čimveč pripornikov.

Množični pokol je vznemiril vse taborišče. Javnih eksekucij, pokolov v Gradini, ubijanj pripornikov v »3-C« in na nasipu in v bolnišnici »II-B« so bili interniranci že nekako vajeni. Da pa bi ustaši v enem dnevu poklali nad 2000 ljudi, to je bilo celo za jasenovsko taborišče nekaj nenavadnega. Interniranci kar verjeti niso mogli, da se bo to res zgodilo. Med njimi je bilo tudi mnogo lahkovernih navidezov, ki sploh niso verjeli, da se pripravlja tako strašen pokol. Njegovih znakov pa je bilo čedalje več. Na taborišče je legla neznosna mora. Zla slutnja je obhajala celo lahkovorne pripornike. Ustaški oficirji pa so hodili po barakah, ker so jim voluni sporočili, da so interniranci zvedeli za nameravani pokol in ker so se bali, da bi se priporniki utegnili upreti.

Tako je napočil usodni 29. avgust. Ob treh popoldne je prišel ukaz, da morajo vsi interniranci po skupinah zapustiti barake in prikorakati na zborišče. Če bi se kdo drznil ostati v baraki, ga čaka mučenje. Klavec Maričić je nepokornežem zagrozil z »zvonoarom«. Interniranci pa so dobro vedeli, kaj to pomeni: sedem dni mučenja, potem pa metanje v skupni grob ne do kraja zaklanih.

Na zborišče nas je odvedel namesto dr. Leindorferja dr. Spitzer. Tam nas je postavil tako, da smo bili obrnjeni proti jugozahodu. Levo od nas je »montaža«, skupina inž. Rosenberga, desno obrtniška skupina, kraj nje opekarniška, nasproti nam velika Slobodanova skupina, naprej pa ekonomija, obrat itd.

Vsi smo pričakovali, da bo prišel zdaj eden izmed višjih ustaških kolovodij — Matković, frater Filipović, Luburić ali Miloš. Menda pa se jim ni zdelo vredno, da bi prišli pogledat, kako bodo ustaši izbi-

rali iz množice na smrt obsojene. To nalogo so zaupali zastavniku Maričiću in 18-letnemu vodniku Čupiću, nadzorniku ekonomije. Šla sta od skupine do skupine in izbirala žrtve. Drugi ustaši so žrtve postavljali v kolono, namenjeno v Gradino. Kolono so obkolili ustaški stražarji z mitraljezi. Nihče ni smel stopiti iz vrste. Žrtve sta Maričić in Čupić izbirala kar na pogled, po obrazih.

— Da, da, ti! je kričnil Čupić in pokazal s prstom na enega izmed internirancev, stoječega v vrsti. — Kaj se pa delaš nevednega! Kar stopi med izbrane v kolono.

Videč, da kaže s prstom prav nanj in da ni rešitve, se je interniranec zdrznil, pogledal v tla in molčal.

— Mater ti tvojo, mar naj te z revolverjem naučim ubogati ustaša? je kričal Čupić.

Tako je nahučil tudi drugo žrtve, ki se je delala, ko da ga ne sliši. Priskočili so drugi ustaši in ga s puškinimi kopiti potisnili v kolono.

Maričić in Čupić se bližata naši skupini. Gledamo, kako Maričić čisto blizu nas izbira žrtve iz skupine »montaže«. Tedaj pa pristopi vodja te skupine inž. Rosenberg in ga prosi, naj mu pusti delavce, ker brez njih ne bo mogel opraviti važnega dela v taborišču. In zgodi se čudež. Maričić mu vrne že izbrane internirance. Zato pa vzame več žrtev iz drugih skupin. Tako je kmalu nadomestil to število. Rešitev enih je bila smrt drugih.

Maričić pride tudi do naše skupine.

— Tegale starega komunističnega nealoprudnega, pravi in pokaže name, — bi bilo treba poslati v pekel, da bi se tam pogrel v družbi svojih tovarišev. Toda danes iz vaše skupine ne vzamem nikogar.

In prijel me je za vrat, rekoč:

— No, kdaj ti ga bomo zavili?

Iz obrtniške skupine je vzel precej pripornikov, med njimi tudi nekaj Židov, mojih dobrih prijateljev iz Zagreba.

— Na svidenje! mi je pošepnil prijatelj Štajner iz Zagreba.

— Pa menda vendar ne bodo vzeli tudi tebe!

— Bodo. Saj imam v življenju vedno smolo. Da mi dajo ustaši poln koš jegulj in med njimi samo eno kačo, bi zgrabil prav njo. Vidiš, takšna smola se me drži.

Ko je Maričić stopil pred njegovo skupino, je izbral tudi njega.

— No, kar stopi naprej tudi ti. Dovolj si se sprehajal po Zagrebu in tu po taborišču.

Ko je prijatelj šel mimo mene, me je žalostno pogledal. Izraz njegovega obraza se mi je vtisnil globoko v spomin.

Najbolj je bila prizadeta Slobodanova skupina. Maričić je jemal iz nje žrtve s posebno naslado. Vzel je tudi brata Steva in Janka Despota iz Gline, naša dobra tovariša in ju uvrstil med žrtve. Nenadoma se je zdrznil, ko da se je nečesa spomnil. In vrnil se je pred našo skupino. Stopil je predme in me premeril z mračnim pogledom.

— Kje pa je tisti mali iz Dubice? me je vprašal z osornim glasom.

— Iz Dubice? sem ga pogledal začudeno. Prav dobro pa sem vedel, po kom me vprašuje, kakor je tudi on vedel, da to vem.

— Saj vendar poznaš tistega dečka iz Dubice, ki se skriva pri vas v bolnici!

Kar sapo mi je zaprl. Išče torej našega malega ljubljence, kozarškega partizanka Milivoja.

— Tu ni nikogar iz Dubice, mi je priskočil na pomoč Pajo Gerencević. Odleglo mi je.

— Ti pa kar molči, ne vmešavaš se v najine zadeve, sicer

te pošljem tja! In s prstom je pokazal na kolono.

— Iz Dubice? Pri nas v baraki ni nikogar iz Dubice, sem rekel tudi jaz.

Maričić me je srepo pogledal izpod namrščenega čela.

— No, tisti mali iz Dubice...?

— Saj ni iz Dubice, marveč iz Laminovca, iz Srema, sem govoril.

Tedaj se je Maričić počasi primaknil k meni, našobil ustnice in začel kimati z glavo.

— E, ti stari malopridnež! Tudi ti in fantič prideta pod nož.

Deček je drhtel. Otrok je dobro vedel, kaj vse to pomeni. Kar tresel se je od strahu. Nož je bil pripravljen za vse iz Dubice, kjer so bili partizani nedavno pošteno nakresali ustaše in švabe. A Milivoj je bil doma iz vasi Brda pri Bosanski Dubici.

Maričić se je ponovno odmakal proti drugim skupinam in začel klicati iz njih posamezne internirance.

Dolgo smo stali v vrstah, preden sta Maričić in Čupić izbrala določeno število žrtev in jih prestela. Šele potem smo se smeli vrniti v barake, da bodo namesto naših glav padle druge.

S tovariši smo pozno v noč sedeli pred ambulanto. Noč je bila temna, grozljiva. Na nasipu in v bližnjih močvirjih so regljale žabe, netopir je prhnil mimo nas in izgindl v temi. Izenada se je razlegel v tiho noč pretresljiv krik. Prvemu je sledil drugi, drugemu tretji. Napeto smo prisluhnili. In že so se posamezni kriki zili v grozljivo neubranost bolečnih klicev na pomoč in predsmrtnih stikov. Drug drugemu smo krčevito stiskali roke in globoko dihali. A kriki so se razlegali kar naprej. Ni jim bilo ne konca ne kraja, zdaj tiše, da je bilo slišati samo zamolklo grgranje, zdaj spet močnejše. Nihče izmed nas kaj podobnega še ni slišal. Groza nas je obsela in zbežali smo v barake. Legli smo na pograbe in zavili glave v odeje. Toda kriki so prodirali tudi skozi je. Zatiskali smo si ušesa, pa ni nič pomagalo.

Naslednje jutro, 30. avgusta, smo zvedeli, kako je ušel ustaškemu nožu Stevo Despot iz Gline. Ko so ustaši prignali zvezane žrtve do velike jame in jih začeli klati, je bilo vsem jasno, da nimajo pričakovati nič drugega kakor smrt pod ustaškim nožem. Pred Stevom je stal v vrsti njegov brat Janko. In Stevo je na lastne oči videl, kako je ustaš njegovega brata naprej udaril z železnim kladivom po glavi, potem pa je naglo priskočil drugi ustaški klavec in mu z nožem prerezal vrat. Ko je padel, sta ga zgrabila dva cigana za roke in za noge in ga vrgla v jamo.

Ko je Stevo videl ta strašni prizor, ga je napadla divja jeza. Sam ni prav vedel, odkod mu toliko smelosti, da je kričnil tako, da so ustaši kar ostrmeli.

— Tako torej, razbojniki, brata ste mi ubili, zdaj pa hočete še mene! Radi bi se polastili najinega bornega imetja. Ubijate nas samo zato, da nam vzamete z žulji zasluženo premoženje. Kar ubijajte, podle duše. Ko padajo naši bratje Srbi, naj padamo tudi mi Hrvati. Sram vas bodi!

Kaj je Stevo še govoril, se potem ni več spominjal. Ustaški poročnik, komandir straže, pa je po tem njegovem izbruhu ukazal ustaviti klanje.

— Zakaj pa so te prignali sem? je vprašal Steva.

— Saj niti sami ne vedo, zakaj. Vzeli so mi hišico in majhno mizarsko delavnico in da bi imeli mir pred menoj, so me prignali v taborišče. Prignali so naju z bratom in ženama.

Despoti so bili zagrizeni sovražniki glinskih ustašev, štiti so Srbe in bili povezani z

osvobodilnim gibanjem. Toda Stevo se kljub silnemu ogorčenju ni izdal, da ustaše v dno duše sovraži.

Ustaški poročnik je pomislil, da gre morebiti res za pomoto. Zato je ukazal ustašem, naj odženo Steva nazaj v taborišče, da se ugotovi, zakaj so ju z bratom uvrstili med internirance, obsojene na smrt.

Slobodan, inž. Havliček in osebe naše bolnišnice so potem kar naprej premeščali Steva iz ene barake v drugo in ga tako skrivali pred ustaši. In ko je Luburić zamenjal Šarac, se mu je posrečilo priti iz taborišča.

Hercegovski ustaš Vendo Ba-

rbarič, rojak medicince Salka Nožića, je ležal bolan v bolnišnici. Salko je spretno vlek iz njega podatke o klanju v Gradini in o glavnih ustaških klavcih. Vendo mu je pripovedoval o velikem pokolu, s katerim so se »proslavili« tudi nekateri ustaški kolovodje.

Tisto noč je ustaš Pero Brzica v hitrosti in spretnosti svojega krvniškega posla prekosil vse ustaške klavce. Sam je namreč zaklal 670 internirancev jasenovskega taborišča. Med seboj so tekmovali v klavskem poslu Brzica, Bonzo, Šipka, Zrnušić in še nekateri drugi klavci, ki pa so za Brzico znatno zaostajali.

Zbrali so se „Otroci Auschwitza“

V nekdanjem koncentracijskem taborišču v Auschwitzu je bilo edinstveno srečanje: zbrali so se »otroci Auschwitza«, najmlajši taboriščniki, tisti, ki so se v taborišču rodili, ki so jih bili tja internirali skupaj s starši ali pa ki so jih privedli, potem ko so jih iztrgali njihovim družinam, ter so začuda ostali živi.

Ko so konec januarja 1945 sovjetski vojaki vkorakali v Auschwitz-Birkenau, so našli med taboriščniki, ki jih esesovci v zadnjem hipu niso utegnili evakuirati, okrog 200 otrok, strahotno suhih in bolnih. Težko bi bilo reči, koliko takih malčkov je pomrlo v Auschwitzu. Vemo samo, da so jih pripeljali iz mnogih dežel okupirane Evrope in jih večino kar takoj poslali v plinske celice. Komendant taborišča Rudolf Hoess je izjavil pred poljskimi sodniki: »Majhni otroci so bili nezmožni za delo, zato smo jih pobijali...«

Včasih pa je bila usoda tistih, ki jih niso takoj pomorili, še hujša. Mnogi so postali žrtve krutih pseudo-medicinskih poskusov, za katere se je specializiral esesovski zdravnik Joseph Mengele — produčeval je nastanek dvojčkov in jih nato pobijal. Številne poljske otroke iz okolice Zamosce so pomorili tudi s smrtonosnimi injekcijami; izračunali so, da je med okupacijo Poljska izgubila 1.800.000 otrok.

Srečanje, ki so se ga udeležili poljski otroci Auschwitza, danes seveda že odrasli, je trajalo dva dni. V tem času je bilo moč neprestano slišati imena birmičev, krivih za grozodejstva nad otroki: von Bach-Zelewski, Wilhelm, Koppe, Joseph Mengele, Fuge Wenzel, Karl Hermann Raabe, Oswald Haefel, doktor Muhs in drugi.

Udeleženci srečanja, ki ga je organizirala »Zveza borcev za svobodo in demokracijo«, so sestavili

Vladimir Laković: Taboriščna Madona

apel, v katerem zahtevajo od vseh mater in tistih, ki težijo po miru, svobodi in sreči svojih otrok, naj ne dovolijo, da bi spet divjala vojna, naj kaj stori proti očitvi fašizma in vsekularnemu orožju, ki grozita vnuke človeštvu s strašno katastrofo.

Vse do danes — je rečeno v apelu — ni bil kaznovan nihče izmed hitlerjanskih morilcev, ki so pobijali otroke in ki jih poznajo!

V apelu lahko beremo med drugimi tudi tole:

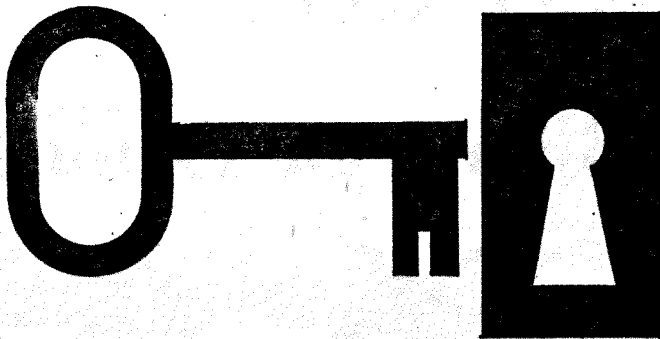
»Ne moremo molčati, ko se kljub letom, ki so pretekla od zločinov Hitlerjevih dejanj, svet znova utaplja v krvi nedolžnih otrok Vietnama, malih Arabcev in drugih otrok zaradi vojne, ki so jih sprožile imperialistične sile. Mi, nekdanji taboriščniki — »otroci Auschwitza« — priče hitlerjevskih zločinov, ki nas je nemški okupator prikrajšal za otroštvo in življenjsko radost, svarimo ob pogledu na rastočo oboroževalno tekmo in oživljanje neonacizma v Zvezni republiki Nemčiji pred nevarnostjo nove vojne, ki bi se lahko končala z uničenjem celotnega sveta.«

Po srečanju so udeleženci sprejeli mlade iz šole v Brzezinki, ki nosi njihovo ime — »Otroci Auschwitza«. Skupaj so položili cvetje pred Mednarodni spomenik žrtvam fašizma in na grobove sovjetskih vojakov, ki so padli med osvobajanjem taborišča.

Za naslednje leto, ko bo 25-letnica osvoboditve Auschwitza, je predvideno zborovanje otrok iz različnih taborišč, prišli pa naj bi tudi povabljeni iz tujine.

Vladimir Laković: Utrujena smrt

PROTI RJI

WD-40

**SONCE
IN MORJE**
oprema za camp
in vodne športe
čolni Metzler
pri •nama•

— za ljubitelje kampiranja je v Na-ma
vsa oprema za šotorjenje: domači in
uvoženi šotori, zložljive postelje, mi-
zice, stoli in ležalniki, kuhalniki, po-
soda ter zračne blazine

— za vodne športe imajo v Na-ma pla-
vuti, uvoženo opremo za podvodni ri-
bolov ter ribiško opremo in uvožene
čolne znamke Metzler z motorjem ali
brez. Čolne Metzler lahko kupite še
za dinarska sredstva samo v Na-ma

— novost: senčniki kombinirani z mizico
in prirejeni za sušenje perila za kana-
citate pralnega stroja. Cena 420,00 din.

Droga — Portorož

V prihodnjih tednih bo čas za nabiranje še nekaterih cvetov, posebno pa še listov in celih rastlin. Če bo kaj več dežja, bodo pričele rasti tudi gobe: lisičke in jurčki. Tako lahko nabiramo: cvetje: arnike, male marjetice, ostrožnika, ognjiča brez in s čašo, kamilice, žoltovine, planinskega pelina ali šinja, bele mrtve koprive, slezenovca, rmana, močvirskega osloda, lipe, bele deteljice, njivske mačhe;

liste: pelina, preobjede, hribske rese, medvedovega česna, sleza, gosje trave, pravega kostanja, leske, lapuha, rdeče jagode, jetrnika, oreha, slezenovca, melise, ozkolistnega trpotca, plućnika, robide, jelenovega jezika, svinjske dušice, regrata, grenke deteljice, pekoče koprive;

rastlino: pelina, gladišnika, hribske rese, arnike, ozkolistnega ožepka, kopitnika s korenino, dišeče perle, tavzentrož, krvavega mlečka, slaka, bodečega pripotja, njivske preslice, jastrebine, zebrata, rumene lakote, božje milosti, grenkuljice, šentjanževke, planinskega pelina, bele mrtve koprive, lisičjaka, medene detelje, rmana, grenke in navadne ramšele, ženiklja, močvirskega osloda, urhovk, travniškega in zdravilnega jetičnika, zimzelena, kamilice;

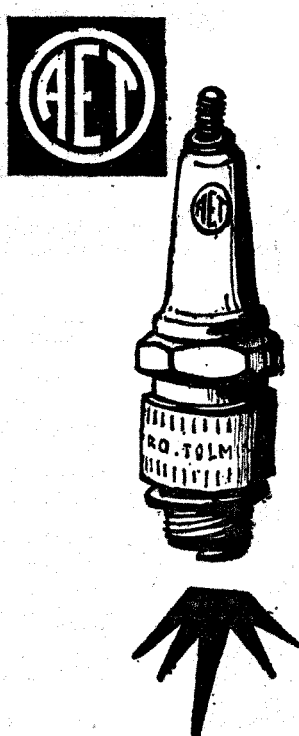
korenine: preobjede, kompave, sretene, velikega in malega divjega janeža, sladkih korenin, ženiklja, regrata;

tubje: divjega oreha in krhlike;

plodove: borovnic;

razno: macesnovo gobo, planinski mah, plućni mah, ržene rožice, lisičjakov prah.

Rastline, ki imajo v sebi strupene snovi, naj nabirajo le odrasli! Po nabiranju pa si je treba vedno dobro umiti roke!
Suhe lisičke in jurčke kupujemo po najvišjih dnevnih cenah!

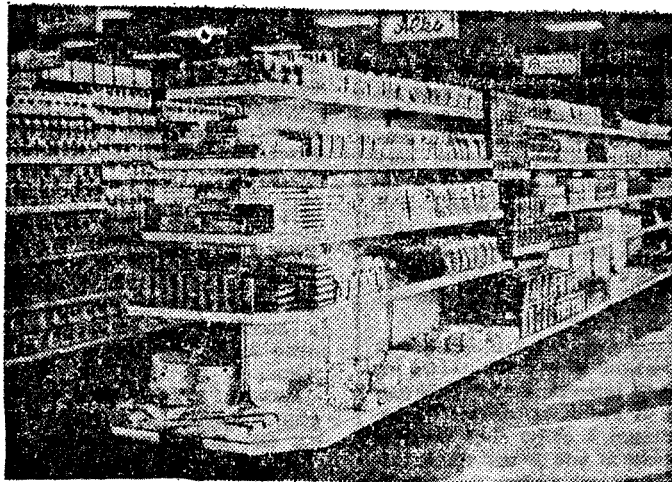

**AVTOELEKTRO
TOLMIN**

nagrajuje kupce svojih vžigal-
nih svečk. Informacije dobite
v vseh prodajalnah avtoma-
teriala

**Oglašujte
v TV-15**

PAK SODOBNA MONTAŽNA OPREMA
ZA SAMOPOSTREŽNE
IN POSTREŽNE TRGOVINE ITD.
Več poslovnega uspeha z našo montaž-
no trgovinsko opremo in kovinsko em-
balažo

**KOVINSKA INDUSTRIJA
IG PRI LJUBLJANI**

Izvedba: Jugoslavija

Police, vmesne perforirane stene in konzole iz jeklene pločevine, prepletkane z zaščitnim lakom v poljubnih barvah. Navpični nosilni profili iz polirane nerjavne jekla. Čelna stena police opremljena z aluminijastim profilom, eloksiranim v naravni ali poljubni barvi z vzbočenim dekorativnim plastičnim trakom in možnostjo, namestiti cene in napise.

Prednosti:

Lepe arhitektonske oblike sestavnih delov in celote. Neomejena individualna prilagoditev opreme velikosti prodajnih lokalov. Variacija prodajnih ploskev s poljubnim premikom police. Maksimalen izkoristek prodajnega prostora — 40 % več kot z opremo prejšnjih izvedb. Hitra — enostavna montaža brez posebnih orodij. Skrajna higiena prodajne opreme in prostora, ki jo omogočajo ravne gladke ploskve in talni nosilci police.

Tudi žeja je užitek

**če pijete
EXTRA OL
novo pivo iz nove
pivovarne talis**

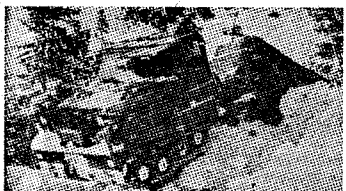

Vojaška veda in tehnika

Svedska gasilska vozila

Klimatske razmere na Švedskem zahtevajo takšna vozila za gašenje požarov in reševanje, ki lahko vozijo po vseh cestah in po vsakem zemljišču. Tem zahtevam ustreza novo reševalno vozilo BV 202 A izdelek tovarne Volvo, ki ga poznamo v dveh variantah: na kolesih in na gosenicah. Vozilo na kolesih je težko 1300 kg, nanj pa je pritrjena gasilska brizgalna. Razen tega je na njem prostora še za osem gasilcev.

Se zanimiveje od vozila na kolesih je goseničar s prikolico. Kabina na vozilu je ogrevana, v njej pa je prostora za dva moža, medtem ko gre v prikolico 8 do 10 ljudi. Gosenice so široke in zato je tudi njihov pritisk na tla zelo majhen. Zanimiva je

primerjava med pritiskom tega vozila in pritiskom človeka na smučeh. V prvem primeru znaša pritisk 85 gramov, v drugem pa 60 do 70 gramov na kvadratni centimeter. Razlika je torej neznatna. To pa pomeni, da reševalno vozilo BV 202 A lahko pelje tudi po mehkem zemljišču, čez močvirja, pa tudi po vodi, zakaj vozilo je amfibijsko. Če vozi po cestah, porabi 40 litrov, na vožnji zunaj poti pa od 100 do 150 litrov goriva na 100 kilometrov.

Novo nemško raketno orožje

Sodeč po poročilu radia Pariz je Zahodna Nemčija dobila neko novo orožje, katerega moč ustreza manjši atomski bombi. Gre za 36-cevni metalce raket s kalibrom 110 mm. Po izjavi nekega nemškega strokovnjaka naj bi s tem orožjem nadomestili atomski potencial, ki ga Zahodna Nemčija nima. Če bo to orožje sprejeto, ga bodo lahko začeli uporabljati že v letu 1971.

Avstrijsko vojno letalstvo

Avstrijsko obrambno ministrstvo je pred kratkim sporočilo, da namerava do leta 1971 nakupiti 25 novih reaktivnih lovcev Saab. Z novimi letali Saab 105 bodo zamenjali sedanje lovce Saab J-29, ki jih avstrijsko vojno letalstvo uporablja že deset let. Avstrija ima sedaj devetnajst takšnih letal.

Nosilke helikopterjev v Sredozemlju

Zahodne dežele imajo na Sredozemskem morju kar precej ladij, ki so opremljene s helikopterji. Vendar ne gre za prave nosilke helikopterjev, ker so grajene tudi za druge namene.

Velika Britanija je poslala v Sredozemlje jurišno desantno ladjo »Fearsless«, ki je sicer namenjena za desantne akcije, hkrati pa je na njej dovolj prostora tudi za helikopterje. Italija ima tri rakete in helikopterske križarke. To so raketne križarke »Andrea Doria« in »Ciao Duilio«, ki imata po 6500 ton, in »Vittorio Veneto« s 8850 tonami. Na prvih dveh je prostora po štiri, na »Vittorio Veneto« pa za devet helikopterjev. Velika Britanija bo v kratkem poslala v Sredozemlje še novo helikoptersko križarko »Blake« s štirimi helikopterji, medtem ko ima ameriško 6. ladjeve, ki je razmeščeno v Sredozemlju, tudi eno izmed šestih nosilk helikopterjev tipa »Iwo Jima« s 18.300 tonami, na kateri je prostora za 32 helikopterjev. Francoska nosilka helikopterjev »Jeanne D'Arc«, ki ima 12.360 ton, lahko sprejme osem, španska nosilka helikopterjev »Dedalo« (15.800 ton), nekdanja ameriška letalonosilka »Cabot« pa 20 helikopterjev.

Kar zadeva Sovjetsko zvezo, ima na Sredozemskem morju dve novi sodobni nosilki helikopterjev — »Moskva« in »Leningrad«. Ladji imata po 18.000 ton, na vsako pa lahko vkrcajo 20 do 30 helikopterjev.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Obrambne sile dežel Bližnjega vzhoda

Avstrijski vojaški časopis je priobčil podatke o številu in oborožitvi držav Bližnjega vzhoda, kjer že več kot dve desetletji tli ali divja vojna med Izraelom in Arabci.

Med temi podatki pa ni ničesar, kar bi pokazalo izurjenost in borbenost posameznih vojsk. Glede izurjenosti, organiziranosti in mobilizacijskih možnosti imajo nedvomno Izraelci velike prednosti pred Arabci.

IZRAEL: Stalna vojska te države je razmeroma maloštevilna, šteje le nekaj več kot 40.000 vojakov. Toda zaradi učinkovite in dobre organizacije se to število z mobilizacijo rezervistov zelo hitro lahko poveča na 275.000 vojakov.

Izraelski vojaški proračun je v gospodarskem letu 1968-69 dosegel 628 milijonov dolarjev, medtem ko cenijo celotni narodni dohodek na 3.600 milijonov dolarjev. Potemtakem požre vojaški proračun 17 odstotkov vsega narodnega dohodka.

Osnovna operativna enota izraelske vojske je brigada. V mirnem času je vojska razdeljena na 5 pehotnih, dve oklopni in eno padalsko brigado, v vojnem času pa lahko število brigad naraste na 24. Od teh je 8 oklopnih. Po potrebi se lahko 2 do 4 brigade združijo v grupo brigad.

Glavna udarna moč izraelske vojske je okoli 800 tankov različnih tipov. Od tega je po nekaterih podatkih 130 ameriških M-48, po drugih pa 225. Kakih 225 je angleških Centurion Mark 5 in starejših. Kakih 200 je tudi ameriških Sherman in Super Sherman, 125 je lahkih francoskih AMX-13. Imajo tudi okoli 200 sovjetskih T-54 in T-55, ki so jih zaplenili v julijski vojni leta 1967. Za boj proti tankom ima izraelska vojska vodljive protitankovske rakete francoskega izvora SS-10 in SS-11.

V mirnem času ima izraelsko letalstvo okoli 8000 ljudi, v vojni pa lahko to število naraste na 14.000. Od okoli 350 borbenih letal jih je 65 »Mirage III-C« z raketi R-530. Drugi tipi letal so 35 »Mister IV«, 15 »Super Mister«, 48 »Skyhawk A-4E« in 65 »Fuga Magister«. 125 je letal različnih drugih tipov. Transportnih letal C-47 je 12, 25 je helikopterjev »Sykorski« S-58 in S-55. Razen tega imajo tudi precej francoskih helikopterjev »super frelon« in »alouet«.

Od Francije so Izraelci kupili in plačali 50 novih bombnikov »Mirage«, toda vlada je prepove.

Zahvala

Iskrena hvala Zvezi združenj borcev NOV Sevnica za venec, tovarišu Malešiču za poslovljni govor in vsem, ki ste spremljali mojega moža Karla na poslednji poti.

AMALIJA HREN
Sevnica
Heroja Maroka 33

Sovjetski vojaki v novih uniformah

Kakor piše moskovski dnevnik Izvestija, sta centralni komite sovjetske komunistične partije in sovjetska vlada sklenila spremeniti uniforme vojakov in podčasnikov, deloma pa tudi častnikov sovjetske armade in mornarice. Predvsem bodo odpravljene tako imenovane gimnastjorke, znane vojaške bluže, ki so si jih vojaki morali oblačiti in slačiti čez glavo, ker so »neprimerne za moderno vojsko«. Odslej bodo sovjetski vojaki nosili jopiče s samo eno vrsto gumbov, pod njimi pa srajce in kravate. Jopiči in hlače bodo enake barve, in ne različnih barv, kot so bili doslej. Po barvi uniforme se bodo ločili posamezni rodovi vojske pa tudi posamezne specializirane enote. Za sprehod bodo dobili sovjetski vojaki jopiče, ki so deloma podobni vetrnim jopičem, kakršne nosijo ameriški vojaki, kadar niso v službi.

Te spremembe pojasnjuje v moskovskem listu general Levčenko, ki meni, da je v zadnjih letih prišlo do velikih sprememb v oborožitvi in vojaški opremi nasploh. Razvoj kemične industrije pa je omogočil tudi večjo uporabo sintetičnih vlaken. Prehod na nove uniforme bo trajal dve leti.

dala njihovo izročitev. Konec 1969 naj bi ZDA poslale Izraelu tudi 50 letal »Phantom A-4«.

Protiletalska obramba Izraela ima tudi kakih 50 ameriških raket »shawk«.

V mirnem času ima izraelska vojna mornarica okoli 3000 vojakov, v vojnem pa do 6.000. Med vojnimi ladjami je en rušilec, tri podmornice, 4 desantne ladje, 9 torpednih čolnov, ena fregata ter nekaj drugih manjših plovnih enot.

Izraelska država si prizadeva, da bi zgradila svojo vojno industrijo. Začeli so že izdelovati vse vrste streliva ter nekaj vrst orožja in opreme. Po francoski licenci izdelujejo letala za šolanje in urjenje pilotov tipa »Magister« in nekatere dele za letala. Delajo tudi poskuse z raketami zemlja — zemlja MD-660 z dometom do 450 km.

ZAR: Vojakov je do 212.000, vojaški proračun pa cenijo na 690 milijonov dolarjev, medtem ko je celotni narodni dohodek 5.100 milijonov dolarjev na leto. Od SZ je dobil Egipt vojaške opreme in orožja za okoli 3 milijarde dolarjev.

Vojska ZAR ima okoli 180.000 ljudi, ki so razdeljeni v dve oklopni in 4 pehotne brigade. Večina teh je razporejenih na zahodni strani suškega prekopa.

Tankov imajo okoli 900, in sicer T-34, T-54 in T-55, okoli 50 oklopnih avtomobilov za izvidništvo tipa PT-76 in okoli 800 oklopnih transporterjev BRT-40 kot raznih drugih vozil.

Vojno letalstvo ZAR ima kakih 15.000 vojakov. Imajo 110 letal MIG-21, okoli 80 MIG-19, kakih 150 MIG-15 in MIG-17, nadalje 40 SU-7, 40 bombnikov IL-28, srednjih bombnikov tipa TU-16 je 10. Sol-skih letal JAK, MIG in drugih pa je kakih 150.

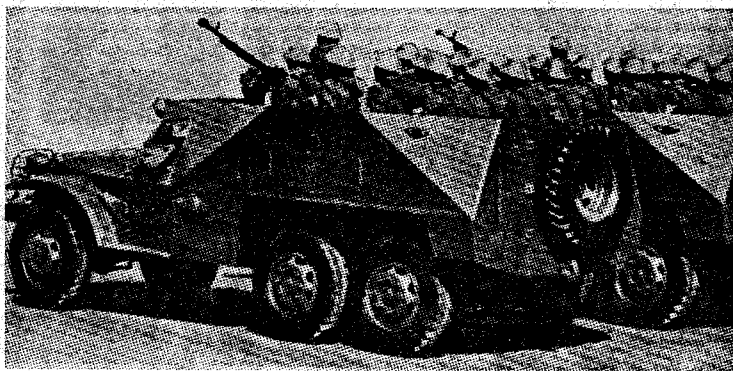
Vojna mornarica ima 17.000 ljudi. Ima 6 rušilcev, 13 podmornic, 2 fregate, 18 raketnih čolnov (12 tipa »Osar« in 6 »Komar«) z raketami ladja — ladja tipa »Stiks«, 42 torpednih čolnov ter okoli 20 manjših desantnih ladij.

V Egiptu so nastanjene tudi čete njegovih zaveznikov. Med temi je tudi alžirska brigada in manjša enota Sudanecov.

JORDAN: Njegova vojska šteje okoli 55.000 ljudi, vojaški proračun cenijo na 81 milijonov dolarjev, celotni narodni dohodek pa na 500 milijonov dolarjev letno.

Medtem ko Egipt in Sirija dobivata orožje iz SZ, ga dobiva Jordan iz zahodnih držav, največ iz Anglije.

Kopenska vojska šteje kakih

Sovjetska oklopna vozila BTR-152

53.000 vojakov. Imajo 110 ameriških tankov T-47 in T-48, kakih 100 angleških Centurion Mark 5 in 350 oklopnih transporterjev, izmed teh 200 tipa M-113. Vojska je razdeljena v dve oklopni, devet pehotnih in brigado kraljeve garde.

Vojno letalstvo šteje 1.800 ljudi, ki imajo 12 »Hunterjev« in 4 »F-68«.

Vojna mornarica Jordana je majhna, šteje le nekaj sto ljudi in nekaj stražnih čolnov v пристanišču Akaba.

Nadalje je v Jordanu tudi kakih 20.000 palestinskih komandosov, divizija iraške vojske, ki šteje 17.000 vojakov, 7.000 vojakov iz Saudske Arabije in menda kakih 5.000 Sirijcev.

SIRIJA: Njene oborožene sile štejejo 60.000 moč, vojaški proračun je leta 1968 dosegel 137 milijonov dolarjev, celotni narodni dohodek pa cenijo na 1.500 milijonov dolarjev letno.

Kopenska vojska šteje 50.000 vojakov, ki so razdeljeni v 2 oklopni, 2 motorizirani, 5 pehotnih in eno padalsko brigado, 6 topniških polkov in razne pomožne enote in službe. Imajo okoli 150 tankov T-34 ter 250 T-54 in T-55, pa tudi kakih 500 oklopnih transporterjev BTR-152 in drugih.

IZ ZBORNICA »ŠPANIJA«, KI GA PRIPRAVLJA VOJAŠKO-ZALOŽNIŠKI ZAVOD V BEOGRADU

Juriš na koto Moscito

Mesec dni po boji na Jarami so me poslali v ofiserski tečaj v Poso Rubiu. Po končanem šolanju sem dobil čin poročnika.

Ko sem se vrnil v svojo enoto, so me poklicali v štab 15. brigade. Tam mi je komandant Vlado Čopić sporočil, da grem v bataljon »Washington« za komandirja čete.

Po osvoboditvi močno utrjenega mesta Villanueva de la Canada smo zasledovali bežeče fašiste proti rekji Guadarami, jo prešli in jurišali na koto Moscito, ki je gospodarila nad sotesko Navalcarnero. To je bil naš taktični cilj. S hudimi izgubami smo koto zavzeli, naprej pa nismo mogli. Zato smo se na njej ponoči utrdili in se začeli pripravljati na kratek počitek. Komaj pa smo končali delo, nas je štab brigade spet poslal na pot. Kolona se je v jutranjih urah pomikala skozi gozdčike in po strugah usahljenih potokov in hitela v severovzhodni smeri proti utrdbi Villanueva del Pardillo na pomoč španskemu bataljonu »Gallego«. Tega so ogrožale močne enote Maročanov, falangistov in italijanskih vojakov, ki so jih bili spravili v Španijo s prevaro, kot so kasneje pripovedovali ujeti Italijani. Izenadeno so se znašli, oblečeni v vojaške uniforme, v Seville, ne pa v Etiopiji, kjer

so jim obljubili brezplačno zemljo. To so pripovedovali prav vsi ujeti Kalabreži in Siciljanci.

Tik pred položaji španskega bataljona so italijanski in nemški bombniki spustili na nas točo bomb. Proti večeru smo se po tleh le priplazili skozi eksplozije na določene položaje, kjer pa so nas že čez nekaj ur napadle množice Maročanov, falangistov in Italijanov. Dva sovražnikova poskusa, da osvoji naše položaje, sta se razbila ob jeklenih prsih interbrigadirjev in to je bila za fašiste prava katastrofa. Posledica tega je bila »migracija« Italijanov, ki so zgodaj zjutraj množično hiteli na našo stran.

Niti toliko časa ni bilo, da bi se natančneje pogovorili z ubežniki in prešteli njihove »skvadriste«, ker so to opravili španski tovariši in bataljon »Garibaldi«, medtem so nam že poslali ukaz, naj se takoj vrnemo na koto Moscito, ker španska 36. brigada, ki nas je bila tam zamenjala, le stežka zavrača sovražnikove napade. Čeprav brez pritožb, onemogli, so borci brez pritožb, pritežajo in vo-de v pospešenem pohodu krenili nazaj po isti poti, po kateri so bili pred dvema dnevoma prihite-li bataljonu »Gallego« na pomoč. Po celodnevem pohodu smo prišli do reke Guadarama. Pol ure

ELITNI ODREDI AMERISKE ARMADE

Zgodovina marincev (5)

Bitka za Midway (4. junija 1942) je bila, kot pravijo Američani, »touring point«, se pravi trenutek, ko je bila obrnjena stran z japonskimi zmagami v knjigi ameriško-japonskih spopadov. Marsikateri zgodovinar ima to bitko za eno najpomembnejših v drugi svetovni vojni. Junija 1942 se je namreč res začela serija ameriških zmag, čeprav se washingtonski stratezi še niso odločili, da bi napadli sovražnika v središče njegove moči, se pravi Tokio in otoke japonskega arhipelaga. To so storili kasneje, ko so imeli v rokah »totalno orožje« — atomsko bombo.

Prišel je tudi čas za akcijo marincev. Serije amfibijskih operacij se je začela 7. avgusta 1942 z napadom na Guadalcanal, ki so ga zaupali 1. diviziji izkrcevalne pehote. Razdivjala se je velikanška bitka, ki se je vlekla vse do 8. februarja 1943: zaradi srditega in fanatičnega odpora japonskih vojakov, ki so se skrivali po otoških gozdovih. Na začetku te velebitke je bilo na Guadalcanalu 36.000 japonskih vojakov, na koncu pa je bilo živih komaj tretjina. V tem pa ni všteto popolno uničenje dveh divizij, ki so jih poslali iz Tokia v obrambo otoka: ameriško letalstvo je že na odprtem morju potopilo japonski konvoj.

Marinci so medtem dobili nove organizacijske oblike. Med njimi so nastali slavni bataljoni raiders (napadalci, plenilci), ki so bili zbrani v tako imenovanem First Marines Amphibies Corps (1. maringinski amfibijski korpus). Poveljeval mu je general Alexander Vandergrift, ki je zasedbo Salomonskih otokov v letu 1943 končal s tragično bitko pri Bungainvillu. Prav tako krvava je bila bitka za osvojitve otoka Tarawa (Gilbertovo otočje): boji so trajali vzdržema 76 ur, Američani pa so imeli 3.300 padlih. V tej operaciji so prvič uporabili tako imenovane amfibijske traktorje, ki so imeli pozneje zelo pomembno vlogo pri izkrcanju zaveznikov v Normandiji.

Potem so Američani zasedli Mar-

Marinci iz First Marines Amphibies Corps v bougainvilijskih džungelskih močvarah novembra 1943.

shallove in Marianske otoke. Potem so prišle na vrsto tri slavne bitke: Guam, Ivo Džima in Okinava. Na Guam je padlo več kot 13.000 marincev in dvakrat toliko Japoncev. Na Okinavi, kjer so se marinci 3. amfibijskega korpusa bojevali v sestavi XXIV. armadnega korpusa redne vojske, je padel eden njihovih najpopularnejših poveljnikov, general Buckner. Najbolj divji so bili spopadi za Ivo Džimo, kjer so večinoma rabili le hladno orožje. Z Ivo Džime je tudi ena najbolj znanih fotografij iz druge svetovne vojne: prikazuje šest marincev pod poveljstvom poročnika Harolda G. Schrierja, ki dvigajo ameriško zastavo na vrhu komaj osvojenega griča Suribači.

Z atomskima bombama, ki sta eksplodirali nad Hirošimo in Nagasakijem, je bilo konec vojne tudi na Pacifiku. Kot po navadi se je število marincev naglo zmanjšalo. Leta 1947 jih je bilo komaj 80.000. Tistega leta se je zgodilo nekaj zelo pomembnega: oddelek

marincev, enak bataljonu, so delili VI. ameriškemu ladjevju, ki se potem ni oddaljilo iz Sredozemlja.

25. junija je severnokorejska vojska prekorčila mejo 38. vzporednika, se pognala na jug in skoraj popolnoma zasedla ozemlje, ki so ga mednarodni sporazumi dodelili antikomunistični vladi v Seulu. Svet je bil kmalu na robu novega spopada. Tri dni kasneje je Organizacija združenih narodov to operacijo slovesno proglasila za mednarodno agresivno dejanje ter se mu sklenila upreti v imenu načel ustanovne listine OZN. General McArthur, poveljnik na Pacifiku, je že prej in na svojo roko mobiliziral svoje sile, ki niso bile kaj velike, ter poslal prve ameriške vojake na obalna mostišča, ki so jih številčno slabi južnokorejski vojaki srdito branili. 2. julija 1950 je poveljstvo marincev v San Diegu brzojavilo McArthurju, da so prve enote že pripravljene za odhod na Daljni vzhod. 2. avgusta so se prve enote izkrcale v Pusanu in takoj zavzele položaje na robu tega mostišča. Tako se je začela krvava zgodba, ki bi za marince utegnili imeti usodne posledice in njihovi vojski povsem spremeniti značaj.

Korejska vojna je bila strašna. Danes je skoraj pozabljena, od Američanov in njih zaveznikov, ki so se bojevali pod zastavo OZN, pa je terjala nad 200.000 mrtvih. Velika ozemlja so bila nekajkrat zasedena in zapuščena, prav tako tudi mesta. Spet so največjo težo bojev prevzeli na marince, ki so do konca izpeljali prvo McArthurjevo ofenzivo. Ta je pripeljala do izkrcanja pri Inčonu (15. septembra) in do osvojitve Seula (27. septembra). Novembra naslednjega leta so marinci prvi prestregli napad divizije »prostopoljcev«, ki jih je Kitajska poslala v ogenj. Kako je bilo tiste čase, po svoje pove odgovor generala Smitha na novinarski konferenci. Novinar je vprašal generala, ki je poveljeval marincem, ali so se vojaki 1. maringinskega polka umaknili, ko so bili obkoljeni pri Haguru v prvi fazi silovite kitajske ofenzive. »Nudiča, pa umaknili!« je rekel general Smith. »Napadali smo, vendar v drugo smer!«

Med korejsko vojno se je organizacijska struktura marincev spet spremenila. Marinci, ki so jih ustanovili kot posebno vojsko, namenjeno za izkrcanje, so bili na korejskem bojišču uporabljeni kot navadni vojaki iz pehote. Zato so se zadeve lotili temeljiteje in jo dolga leta izpopolnjevali. Toda v Vietnamu se je izkazalo, da so poveljnike vodila načela, ki se ne razlikujejo dosti od načel, ki vodijo uporabo motorizirane pehote. Prav tako v Vietnamu pa so se marinci spet lotili posebnih napadalnih, sabotažnih in padalskih akcij, kakršne so opravljali v preteklosti. Dobili so še eno »specialiteto«: »zelene baretke«. Ti so danes edini pravi napadalni oddelki v ameriški vojski.

Eduard Jardas

(Nadaljevanje prihodnjic)

MARJAN SMOLE

V OFENZIVI NA CERKLJANSKEM

Neka tovarišica, ki sem jo poznal že davno, mi prinese vejico, vejico srelih, rdečih češenj. Tako lepe so bile, toda mi ni do njih. Tovariš, sovaščan Franci, mi je, ko me je zagledal, nabral perišče borovnic in mi jih prinesel. Čeprav bi jih v drugačnih okoliščinah gotovo rad pozobal, mi zdaj niso dišale.

Zdaj mi partizanka, znanica iz Gamelj pod Šmarno goro, ko je videla, da mi češnje niso šle, prinese skodelico dišeče, prave črne kave. Srknil sem dvakrat, se zahvalil za skrb in požrtvovalnost, saj več nisem zmogel. Kljub bolečinam, ki so me še vedno zelo mučile, sem bil tovarišici in vsem ostalim, ki so mi kakorkoli hoteli in želeli pomagati, vsak po svoji najboljši volji, iz srca hvaležen. Zelen pa sem le spatil, da ne bi čutil ničesar več. Takrat mi je bilo najbolje.

Tu, na Vojskem so organizirali vozove, na katere so nas naložili. — Odpeljali so nas naprej proti bolnišnici.

Bil sem izmučen do kraja. Od časa do časa sem čutil le sunke, ko je kolo voza naletelo na večje kamne na poti ter slišal sem stoke drugih ranjenecov, ki so ležali z menoj skupaj na vozu.

Zbudim se. Noč je hladna. Po vsem telesu me stresa. Od hlada in slabosti. Poslušam pogovor tovarišev, ki nas spremljajo.

»Ne verjamem, da bodo Brankota še živega pripeljali v bolnico, preslab je,« pravi eden. »Veliko krvi je izgubil,« doda drugi.

»Mar mislite, da ne bom ostal?« vprašam. V sebi pa sem čutil, da ne smem umreti, da bom kljub invalidnosti ostal živ, da me bodo v bolnišnici, v katero me zdaj vozijo, zdravili in mi pomagali, kar bodo zmogli. Moram ozdraveti.

Ob mojem vprašanju sta se tovariša, ki sta hodila ob vozu kar malo zmedla.

»Seveda boš,« se oglasila oba hkrati, nato pa sta obmolknila.

Proti jutru nas pripeljejo do bolnišnične javke. Zebe in trese me še vedno, rane pa me ne bolijo več tako hudo. Odnesejo nas pod nekakšen šotor. Koliko časa sem tu ležal, ne vem.

Ko se je zdnilo, sem videl, da nas je tu ležalo več. Pokrit z rjuho sem ležal na slami, ki je bila razprostrta po tleh. Nekatere ranjence so že začeli odnašati izpod šotora. Vedno manj nas je. Končno sem tudi jaz na vrsti. Zavežejo mi oči, naložijo na nosila in odnesejo. Nič ne vem koliko časa me že nosijo.

Zbudim se na vozu. Voz se ustavi. Tu me zložijo z voza. Nosil ni nobenih. En sam tovariš je ostal tukaj, da me spravi v bolnišnico. Ne on, ne jaz nisva vedela, kako me bo prinesel do tja. Čakal je, če bo le še kdo prišel. Pa ni bilo nikogar.

Ko je že videl in čutil, da ne bo nikogar, me je naložil na hrbet in odnesel.

Često počivava. Nekaj časa sem hodil tudi sam ob tovariševi podpori. Spotikam se ob korenine dreves. Noga se mi zopet razboli in močneje začnem krvaveti.

Tovariš, ko vidi, da ne morem več hoditi, me začne tolažiti.

»Zdaj bova skoraj tam. Samo malo še!« Čutil sem, kot da bi bil v blodnjaku. Z zavezanimi očmi hodim s pomočjo tovariša po gošči kot v začaranem krogu, poti pa ni in ni konec. Ne vem kje sem jenal moč, da sem še zdržal. Ponovno me naloži na rame, oklenem se ga okoli vratu in spet se mučim z menoj po zaraslem gozdu.

Boli me že povsod; v hrbtu, v prsih, trebuhu, v nogah. Končno vendar. Tovariš Bobi, med potjo mi je bil povedal, da ima takšno partizansko ime, mi potegne obvezo z oči.

Pred nama je velika lesena baraka. Zdaj sem vedel, da sva na cilju, ne da bi mi bil Bobi to povedal.

Sesedel sem se na štor velike požagane snreke. Zdaj šele sem si malo oddahnil. Bobi me za trenutek pusti samega. Kmalu se prikaže na vratih barake bolničarka. Pristopi k meni.

Tu me najprej slečejo do golega. Iz preventivnih ukrepov. Zaradi morebitnih ušij, ki smo jih bili partizani po večini polni. Prinesse mi kratko srajčko, sešito iz svetlo zelene svile zavezniškega padala. Gledal sem, kdaj mi prineso še kakšne hlače, pa sem čakal zaman. Medtem pride še Bobi in odnese me v barako, polno ranjencev.

Položita me na pograd. Zdaj sem končno vendarle v bolnišnici.

Dr. Pavla je že med svojimi ranjenci. Polne roke dela ima, kajti danes so ji nanosili dosti novih ranjencev.

Ker je ranjencev vedno več, so postavili dva pograda skupaj in naložili nanju tri tovariše. Slavka, Staneta in mene, vse tri iz iste čete.

Šele zdaj sem se malo razgledal po baraki-bolnišnici, ki je bila čisto polna in znotraj zelo čista. To sem takoj ugotovil. Na drugi strani v vrsti postelj oziroma pogradov zagledam Romana, ki jo je skupil z nami tremi in še drugimi vred od iste mine.

Tudi on me je že popreje videl, ko se je dr. Pavla ukvarjala z menoj in mojimi ranami. Ko je dr. Pavla odšla k drugemu ranjencu, me Roman pokliče z vprašanjem: »Si videl, Branko, Poldeta, kako jo je dobil?«

»Da, videl sem ga, ko je ležal na tleh mrtve. Zelo mi ga je žal,« mu odgovorim.

»Se spominjaš, ko je vedno trdil, da vidi izstreljeno svinčenko?«

»Seveda se,« mu odvrnem.

»Vidiš, kako čudno je to. Krogi, svinčenke, ki je tako majhna, je videl, mine od minometalca, ki pa je tako velika, tisočkrat večja od svinčenke pa ni videl!«

Čeprav težko, sem se, žalosten zaradi izgube mladega in dobrega tovariša, vseeno moral nasmejati ob tej žalostni resnici.

Še dostikrat pozneje, ko smo obujali spomine nanj, smo se morali nasmejati tej posrečeni in žalostni šali.

In v času, ko sem bil v bolnišnici »Pavla«, sem videl in slišal umirati borce — junake, ki so darovali največ kar so mogli — svoja življenja za boljše življenje vseh, tudi za boljše življenje tistih, ki so v času težke, hude vojne vihre stali ob strani in se ne zmenili za našo stvar — za našo borbo proti okupatorju.

Rane so se le počasi celile in zdravile. Tu v bolnišnici sem spoznal mnogo novih tovarišev, ki so prav tako s svojo krvjo pripomogli k osvoboditvi naše, toliko let pod fašističnim jarmom zasužnjene in trpele Primorske.

Po več mesecih sem zapustil bolnišnico »Pavlo« in spet prišel med svoje tovariše v edinici, s katerimi sem še po marsikaterih borbah in bojih, čeprav pozneje le v zaledju, dočakal zlato svobodo.

V srcu pa nosim prelep spomin na vse tiste, ki so nam, ranjencem pomagali s svojo nesebičnostjo in nam stregli.

Še posebno pa mi je drag spomin na dr. Pavlo, ki je toliko storila in se trudila, da nam je vrnila vsaj del samega sebe, če že ni mogla več povrniti zdravja in izgubljenih udov, če pa že tega ni mogla, nam je vrnila vsaj upanje in vero v življenje.

Prav zaradi tega so mi ti spomini najdražji.

(Konec)

KULTURNI OBZORNIK

KULTURNI OBZORNIK

Zanimivosti

Ameriški časnikarji
v SZ

Skupina desetih ameriških časnikarjev in fotoreporterjev je pred kratkim odpotovala za dva tedna v Sovjetsko zvezo. Skupina sovjetskih časnikarjev jim bo pozneje vrnila obisk. Ameriški časnikarji bodo obiskali Moskov, Leningrad, Sibirijo in Krim.

»Vrata na Vzhod«

Da postaja vzhodna Evropa čedalje bolj »zanimiva«, kaže tudi časopisna vest, da se bivši novinar in filmski režiser Lamberto Antonelli pripravlja na snemanje filma-ankete, ki bo nosil naslov »Vrata na vzhod«. S tem filmom namerava avtor prikazati »balkansko podonavski komunizem«, kot pravi sam in kar zveni dokaj čudno. Sicer pa namerava Antonello prikazati sedanje razmere v Albaniji, Jugoslaviji, Bolgariji, Romuniji, na Madžarskem in na Češkoslovaškem.

Premier — zasebno

Britanski televiziji so dovolili, da je v londonski rezidenčni predsednika vlade na Downing Streetu posnela v desetih minutah zasebno življenje Harolda Wilsona. V pogovoru za javnost je sedanji britanski ministrski predsednik priznal, da ni nikoli bral Karla Marxa, vendar ne bo nikoli pustil politike, posebno še, ker je prepričan, o svoji zmagi na naslednjih volitvah.

Etnografska zbirka
Dušana Kvedra

Ob ptujskem občinskem prazniku je tamkajšnji pokrajinski muzej pripravil razstavo predmetov iz etnografske zbirke pokojnega veleposlanika Dušana Kvedra. Razstava je res svojevrsna po svojem izrazu in zanimiv, saj je pokojni Dušan Kveder v času svojega službovanja v Etiopiji, Indiji, na Ceylonu, v Nepal, Burmi in Indoneziji zbral niz zanimivih etnografskih podrobnosti s tega konca sveta. Razstavo je ob sodelovanju Kvedrove vdove in indijskega veleposlanstva v Beogradu pripravil magister etnologije Vitomir Belaj v razstavnem salonu Dušana Kvedra v Ptuj.

Nova drama
Primoža Kozaka

V najnovejši drami Primoža Kozaka, ki nosi naslov »Legenda o svetem Che Guevari«, bo nosilec naslovne vloge Rudi Kosmač. V Beogradu bo to vlogo interpretiral eden najboljših jugoslovanskih dramskih umetnikov Ljuba Tadić. Režiser obeh predstav bo Zarko Petan.

Spomenik
slovensko-hrvaškemu
prijateljstvu

Meseca julija so v Blaževcih na hrvaškem bregu Kolpe (blizu slovenskega naselja Stari trg ob Kolpi) odkrili spomenik slovensko-hrvaškega prijateljstva in sodelovanja. Spomenik je delo petindvajsetletnega kiparja Negovana Nemca iz Bilj. Ta ni le izklesal kipa, marveč je pripravil tudi osnutek podstavka in celotne postavitve.

Vojakov roman

Prvoborec iz Kragujevca Dragoslav Marković je pred kratkim končal roman pod delovnim naslovom »Četa Maksima Gorkega«, v katerem je opisal dramo partizanskih ranjencev iz leta 1941. To delo je pripravil sedem let ter v tem času obšel vse vasi in ceste Zlatibora, Zlatara in Sandžaka.

Knjigo bo izdala beogradska »Prosveta«.

Priprave na gradnjo
Njegoševega mavzoleja

● Odbor za gradnjo Njegoševega mavzoleja, ki ga je zasnoval znani kipar Ivan Meštrovič, je imel pred kratkim prvo redno sejo...

Kot je znano, sta sklep o gradnji mavzoleja leta 1952 sprejeli skupščina in vlada Črne gore. Zaradi pomanjkanja denarja so dela kmalu zastala. Cetinjska občinska skupščina pa je pred kratkim sklenila, da bodo akcijo nadaljevali in dela so že stekla.

Njegošev mavzolej, ki ga bodo postavili na vrhu Lovčena, bo stal 15 milijonov dinarjev. Doslej so zbrali 8 milijonov, pomoč v denarju in materialu je prispevalo 246 ljudi in delovnih organizacij, mnogi pa so obljubili, da bodo z denarjem in materialom sodelovali v akciji. Precej dela so že opravili. Tako je projektantska organizacija »Južni Jadran« v Cetinju

že odprla svoj urad in pritegnila skupino strokovnjakov, ki bodo brezplačno izdelali urbanistični načrt Lovčena. Tudi druge delovne organizacije v državi bodo z večji prispevki sodelovale pri realizaciji tega načrta.

Že Njegoš je zgradil na Lovčenu kapelico iz lovčenskega kamna, 5 metrov dolgo in 3,5 metra široko. Med prvo svetovno vojno — 1916 — so avstroogrske čete kapelo poškodovale. Pozneje, leta 1925 so na drugem kraju zgradili novo kapelo, ki stoji vrh Lovčena.

Odbor je na seji tudi sklenil, da bi v posameznih krajih države ustanovili posebne odbore ne le za zbiranje denarnih sredstev, temveč tudi za proučevanje Njegoša in za seznanjanje ljudi z deli tega jugoslovanskega velikan; k akciji bodo pritegnili tudi izseljenec.

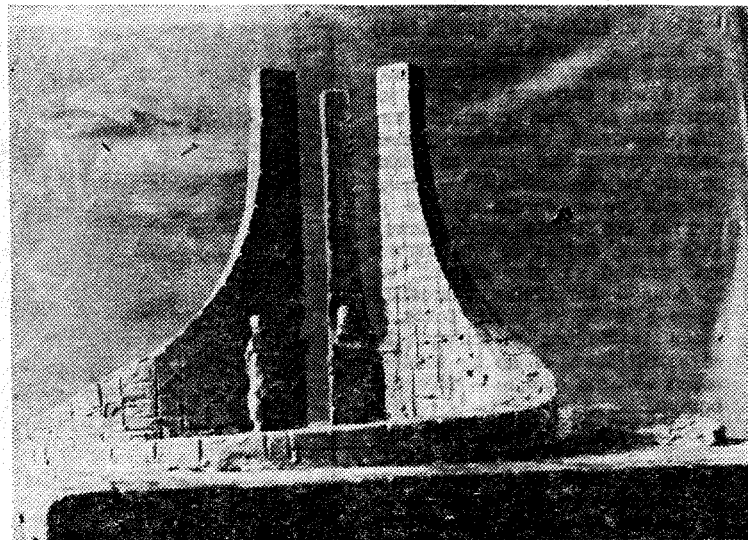
Njegošev mavzolej bodo postavili na Jezerskem vrhu, kjer je sedaj kapela; arhitektonsko se bo ujemal z lovčenskim vrhom in vso okolico.

Primer
Kuznjecova

Med dogodki, ki so zadnje čase povzročili precej nemira po svetu, je tudi primer štiridesetletnega sovjetskega pisatelja Anatolija Kuznjecova. Po slovensko rečeno je veljal v svoji domovini za »kvalitetnega« pisatelja, njegova dela so doživela milijonske naklade, prevedli so jih tudi v več tujih jezikov. Toda ko je prišel v London, da bi zbral gradivo za nov roman o II. kongresu Ruske socialdemokratske delavske partije z Leninom na čelu, je prosil angleške oblasti za politični azil. V angleškem tisku pa je objavil svojo izjavo, v kateri pojasnjuje, zakaj se je odločil za nič kaj prijetno življenje političnega begunca.

Kuznjecov se je odrekal vseh svojih doslej objavljenih del, ker mu jih je zmrncvarila sovjetska cenzura. Živel je v velikih dvomih, kaj naj stori, ali naj piše dalje in skuša prelisičiti cenzuro z različnimi prisposodobami in zatekanjem v preteklost, ali naj se vda in prepeva hvalnice, ali pa naj povsem neha pisati. Odločil se je za pot prelisičevanja cenzure, toda kaj kmalu so ga odkrili in mu tudi to onemogočili. Pisal je dalje, svoje rokopise pa je zakopal na raznih krajih v kozarcih za marmelado. Pozneje jih je izkopal, posnel na mikrofيلم, nato pa spet zakopal. Ta mikrofيلم mu je uspelo spraviti čez mejo pod podlogo zimskega plašča. Zdaj si prizadeva, da bi svoja dela objavil takšna, kot so bila pred posegi cenzure.

Tudi v SZ so reagirali na dejanje Kuznjecova, predvsem pa so ga nemudoma izključili iz Zveze pisateljev zaradi izdaje domovine in socializma ter moralne in politične dvoličnosti. V »Literaturni gazetki« pa mu je pisatelj Boris Poljevov posvetil precej obširen članek. V njem zavrača trditve Kuznjecova, da v SZ ni svobode umetniškega ustvarjanja, ter trdi, da sovjetski pisatelji lahko potujejo kamor hočejo, in podobno.

Kot smo že poročali, bodo 7. septembra v Knežaku odkrili spomenik Tonetu Tomšiču, Miroslavu Vilharju in Alojzu Valenčiču. Na sliki vidimo maketo tega spomenika.

Harmonikarji pojdejo
v Kotlje

Prvo nedeljo tega meseca je bilo na Pokljuki tekmovanje starejših harmonikarjev, ki so se na

diatoničnih harmonikah pomerili v izvajanju partizanskih in narodnih pesmi.

Deset nagrajencev tega tekmovanja (Stane Laharnar iz Vodice pri Ljubljani, France Franko iz Javornika na Gorenjskem, Franc Sušnik iz Ljubljane, Andrej Hodnik iz Srednje vasi v Bohinju, Jakob Hiti iz Ljubljane, Kristijan Slivnik iz Gorij pri Bledu, Alojz Govekar iz Kranja, Ignac Oman iz Tržiča, Lojze Starman iz Zirov in Angela Pintar iz Nomenja) bo 30. in 31. avgusta obiskalo Kotlje na Koroškem in v rojstnem kraju Prežihovega Voranca nastopilo tudi s samostojnima koncertoma. Verjetno se jim bo pridružil še Andrej Vehovec iz Starega trga pri Slovenj Gradcu, ki bo zaigral na citre.

Izlet v Kotlje na Koroško — skupinska nagrada najboljšim udeležencem tekmovanja na Pokljuki — združen z nastopoma, je omogočilo podjetje Ljubljana-Transport, eden izmed pokroviteljev tega tekmovanja.

M. S.

Na Kitajskem
predvajajo ...

V KINEMATOGRAFIH ŠIROM KITAJSKE SO ZAČELI PRED KRATKIM PREDVAJATI DOKUMENTARNI FILM O VKORAKANJU ČET DRŽAV VARŠAVSKEGA PAKTA V ČEŠKOSLOVAŠKO 21. AVGUSTA LANI. HKRATI PREDVAJAJO TUDI DOKUMENTARNI FILM, KI PRIKAŽUJE SPOPAD NA SOVJETSKO-KITAJSKI MEJI NA OTOKU ČENPANO (DAMANSKI) OB REKI USSURIJU 15. MARCA LETOS. KAKOR JAVLJAJO DOPISNIKI KITAJSKE NOVINARSKÉ AGENCIJE »FILM JASNO DOKAZUJE, KDO JE BIL NAPADALEC, SAJ SE V NJEM DOBRO VIDI, KAKO SOVJETSKÉ ENOTE VDIRAJO NA KITAJSKO OZEMLJE!«

Partizanska ljudska pesem

Zimska noč

Ko je z viharjem plesal sneg,
preganjal je čez dol in breg
sovražnik partizane tri.

Je zdelo hrabrim borcem se,
da so neskončne in strme
čez hrib zasnežene poti.

A ni jih zlomil bojni hrup,
ne glad ne žeja ne obup.
Ves čas jih grela je zavest,
da na pomoč brigada gre.
Takrat sovražniku gorje!
Mar to ni tolažilna vest?

Zato naprej! Saj kmalu noč
odvzame preganjalcem moč.

Zares. Ko v noč se zlił je mrak,
potihnil nemški je korak,
in gozd je borcem streho dal.
Najmlajši ogenj je prižgal,
potem so sedli, grelí se
in glave vse bolj sklanjali,
o sladkem kruhu sanjali.
Molče krotíli so želje.

Do bele zore v rahlem snu
se temu, zdaj se onemu
prikazal dom je, rožni vrt.
Vse je ogrevala pomlad
in vsakdo bil je zdrav in mlad.
Užaljeno je ždela smrt.

BOJAN GRUDEN

Rdeči rob - junakov grob

V nedeljo, 17. avgusta, ob 25. obletnici bitke na Rdečem robu, je bilo na planini Sleme pod Krnom komemorativno zborovanje v spomin padlih borcev Gregorčičeve brigade, ki se ga je udeležilo več kot petsto ljudi: mladine, ki je prišla po partizanskih poteh v treh odredih, starih borcev in domačinov iz okoliških vasi. Govoril je član predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Danijel Lepin. Objavljamo del njegovega govora, v katerem je opisal boje Gregorčičeve brigade in tragedijo na Rdečem robu poleti leta 1944.

Globoko pretresen ob spominu na današnji dan pred 25. leti se klanjam borcem in borkam, desetarjem, komandirjem in komandantom, ki so dali življenja za našo skupno stvar...

V zvezi s takratnimi političnimi vojnimi razmerami v svetu in na frontah, za katere je bilo značilno zlasti pričakovanje izkrcanja zaveznikov na dalmatinski ali istrski obali, in tudi zaradi približevanja južne fronte proti severni Italiji, je štab IX. korpusa ukazal 17. brigadi »Simona Gregorčiča«, naj krene na področje Brd in Beneške Slovenije ter tam skupno s Tolminskim in Briško-beneškim odredom okrepi akcije in kontrolo nad tem strateško tako pomembnim ozemljem. To odločitev je narekovalo dejstvo, da so bili na obronkih Brd in Beneške Slovenije na robu Furlanske nižine ugodni položaji za boj proti umikajočemu se sovražniku, dalje dejstvo, da lahko le močne enote preprečujejo organizacijo nemške obrambe pred zavezniškimi silami, ter dejstvo, da so bile tu važne prometne zveze za umik nemških enot v Nemčijo.

Zato je brigada dobila nalogo, da na novem področju uniči vse pomembne prometne zveze, ki bi lahko služile sovražniku pri njegovem umiku iz Italije, da pri tegne v osvobodilni boj čimveč domačinov, da pomaga terenskim organizacijam OF pri njihovem političnem delu in da sodeluje z italijanskimi partizanskimi enotami.

Gregorčičeva brigada je po prejemu povelja takoj krenila preko Predmeje in Sentske planote skozi Baško grapo ter 15. avgusta preko Čadrga prispela nad vas Krni. Čez dva dni je odšla nekoliko vzhodneje na položaje Pretovče-Sleme.

Dne 18. avgusta se je na planini Javorici štab brigade sestel s štabom Idrijsko-tolminskega odreda in s politkomisarjem Briško-beneškega odreda ter se pogovoril o sodelovanju na novem področju. Po konferenci je komandant Brigade Joško Uršič odšel proti Trnovemu, da pripravi napad na to

sovražno postojanko, medtem ko je brigada ostala na starih položajih in čakala njegovo vrnitev.

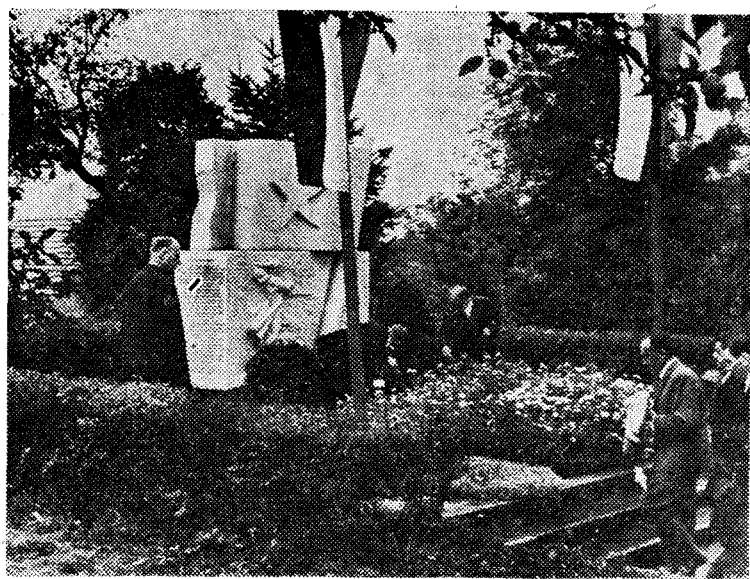
Ko je sovražnik, ki je v tistem obdobju močno zasedel predvsem komunikacije, zvedel, da se združuje nad vasio Krn večja partizanska enota, je štab 136. rezervnega gorskega polka ukazal svojemu 1. bataljonu, naj se okrepi še z nekaterimi drugimi enotami in jo napade. Ta bataljon je 19. avgusta obkolil področje, na katerem je bila brigada. Že 18. avgusta zvečer je poslal iz Kobariča dva visokoplaninska voda, ki sta do naslednjega jutra na severu zasedla vrhove Vrata — Krn — Rdeči rob. Dne 19. avgusta zvečer je poslal s pehotnimi topovi okrepljeno četo čez Drežnico in Koseč, da je na zahodu zasedla položaje na Plečeh, ena četa je iz Bovca prodrla čez Dol in za Klečami nad Vrsnom zaprla področje na jugozahodu, na jugu je ena četa z deli italijanskega polka »Tagliamento« in policijo zaprla Sočo med Kobaričdom in Tolminom, na vzhodu pa sta dve četi prodirali ob Tolminki na sever, nato na zahod proti Pretovču in Slemenu in 20. avgusta v zgodnjih jutranjih urah zadeli na brigado. Bataljon, ki je bil na Pretovču, se je moral kmalu umakniti proti jugozahodu. Ponoči se je pri Selišču poskušal prebiti čez Sočo, a je bil odbit. Takoj za tem bataljonom je bil napaden bataljon na Slemenu, ki mu je prišel na pomoč še bataljon iz rezerve.

Napravljen je bil načrt, da se bo brigada prebila čez Rdeči rob proti severovzhodu. Ker pa je le-tega zasedel že sovražnik, je namestnik komandanta brigade s četo bataljona iz rezerve v jurišu vrzel sovražnika nazaj in tako omogočil, da se je več kot 120 borcev pod njegovo zaščito in pod stalnim sovražnim ognjem prebilo čez Rdeči rob proti Čadrgu in Tolminskim Ravnam. Ko pa je četa po padcu namestnika komandanta brigade zapustila Rdeči rob, ga je ponoči spet zavzel sovražnik in tako onemogočil preboj ostalim delom brigade.

Dne 20. avgusta zvečer je sovražnik že sklenil obroč okoli vasi Krn in jo naslednji dan preiskal. Ker je računal, da se bodo deli brigade poskušali prebiti prek Soče, je vse enote vzdolž Soče osredotočil med Volarji in Gabrjem ter jih okrepil s 50 policijskimi podoficirji in 6 oklepnimi avtomobili. Seveda je bil to udarec v prazno, ker ni naletel na večjo partizansko enoto. Zato je 22. avgusta čistil področje proti Soči in Tolminki. Na Zg. Javorici je neki sovražnikov oddelek naletel na skupino borcev s komandantom brigade in jo iznenadil. V spopadu je bil komandant ranjen in ujet.

Brigada je v teh bojih imela hude izgube: 26 mrtvih, 16 ranjenih in 37 ujetih — predvsem zato, ker je bila iznenadena, sovražnik pa je imel številčno in terensko premoč, ker je lahko iz gosto posejanih postojank, ki to področje obdajajo, nenadoma napadel z več strani. Ko se je brigada zopet zbrala, so bili borci 3. bataljona porazdeljeni med preostala bataljona; nato je brigada kljub težkim borbam odšla prek Soče, kjer se je v Podreski okrepila z enotami Briško-beneškega odreda in Idrijsko-tolminskega odreda...

Ko se danes spominjamo padlih žrtev in slavimo uspehe brigade, se zavedamo, da izgube v tej borbi niso pomenile poraza, temveč so bile samo ena stran, druga, težja stran bojne epopeje primorskega ljudstva; te žrtve so dokaz odločnosti, požrtvovalnosti, junaštva, s katerim so se naši narodi borili proti sovražniku.

S slovesnosti na Planini pri Sevnici: predstavniki družbenopolitičnih organizacij so položili vence k spomeniku padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja
Foto: S. Škrabar ml.

Slavnost na Planini pri Sevnici

18. oziroma 19. avgusta je poteklo 25 let, odkar je Kozjanski odred osvobodil Planino pri Sevnici in planinsko-kozjansko območje. Ta osvoboditev pa je pomenila tudi začetek partizanskega šolstva na tem območju. V spomin na ta dogodek praznujejo v občini Šentjur pri Celju občinski praznik.

Letošnje praznovanje so v soboto zvečer oznanili kresovi, ki jih je zakurila mladina in tako obeležila nekdanje osvobodeno ozemlje: od Voglajne in prek Bohorja do Save in tja do Sotle... Člani prosvetnega društva »Zarja« iz Trnovelj pri Celju pa so na prostem na planinskem gradu uprizorili ljudsko igro »Pod svobodnim soncem«.

Nedeljske slovesnosti so se začele z bučnico šentjurske godbe na pihala. Kljub deževnemu vremenu in slabo vzdrževani cesti so v nedeljo prišli na Planino pri Sevnici številni borci Kozjanskega odreda, aktivisti, domačini ter gostje, med katerimi sta bila tudi predsednik republiške skupščine Sergej Kraigher in podpredsednik republiške skupščine dr. Jože Brilej. Na prostoru, kjer bodo zgradili novo šolo, so bili tudi nekdanji partizanski učitelji tega območja. Zbranim je spregovoril ravnatelj planinske šole Ferdo Zaggar. Orisal je pomen in zgodovino partizanskega šolstva in tudi sedanje neustrezne šolske razmere. Med drugim je poudaril: »Avgust je za Planino velik mesec. Dne 19. 8. 1944 je Planina dočakala svoje osvoboditelje, z osvoboditelji

pa so prišle tudi partizanske šole. Po vsem Kozjanskem so takrat po zaslugi požrtvovalnih borcev učiteljev zacvetele slovenske šole kot pomladno cvetje po dolgi, hladni zimi, kot znanilke miru.«

Nato je podpredsednik republiške skupščine in častni predsednik odbora za gradnjo šole dr. Jože Brilej položil temeljni kamen za novo šolsko poslopje, ki bo dograjeno že čez eno leto. S tem so se uresničile dolgoletne sanje prebivalcev Planine pri Sevnici, saj je bila sedanja šola zgrajena pred 147 leti za dvorazrednico, danes pa se v njej stiska okrog dvesto otrok. Hkrati pa je temeljni kamen dokaz, da Planina ni pozabljena, da ni umrlo tovarštvo, ki se je kovalo med NOB med narodi Jugoslavije in tudi na Kozjanskem. STANE ŠKRABAR ML.

Poizvedujemo

Tovariš Stefan Založnik, sin Ferdinanda, rojen 1914, ki je pred vojno živel v vasi Sveta Kunigunda, Dravska banovina, med vojno pa je bil mobiliziran v nemško vojsko, od koder je pobegnil k sovjetskemu partizanom (1. septembra 1943), naj sporoči svoj sedanji naslov uredništvu TV 15 zaradi obvestila.

Uredništvo TV 15

Vabilo

Pripravljalni odbor za organizacijo srečanja borcev in aktivistov Brd in Beneške Slovenije vabi vse preživle borce in aktiviste, ki so v času NOV sodelovali v katerikoli enoti NOV oz. v odborih raznih organizacij na območju Brd in Beneške Slovenije, na srečanje, ki bo v nedeljo, dne 7. 9. 1969, na Vrhovljah v Goriških Brdih z začetkom ob 10. uri.

Ker pripravljali odbor ne razpolaga s popolnim seznamom borcev in aktivistov vseh navedenih enot oz. odborov organizacij, poimenskih vabil ne bo pošiljal in naj velja to vsakemu kot osebno vabilo.

Pripravljalni odbor

Mile Pavlin SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

Povprašal sem ga, kaj bo počel zdaj, pri partizanih.

»Tudi jaz pojdem na terensko politično delo,« mi je odgovoril. »Že v Ljubljani so mi rekli, da bom član okrožnega komiteja. Ko pa se odpro pota na Štajersko, pojdem tja. Tam so še mnoga območja, kjer je deviški teren, popolnoma neobdelan in prazen.«

Vesel sem bil, da bom tako dobil med predstojniki nekoga, ki je prej delal v ljubljanski organizaciji. Upal sem, da me bo morda bolje razumel. Zavedal sem se, da je vse tisto, kar tukaj na kmetih počenjam, včasih hudo nerodno, v Ljubljani pa bi bilo hvalevredno. Toda drugače, kakor smo delali v Ljubljani, nisem znal. Tukaj pa so bili drugačni ljudje z drugačnimi nazori in navadami, imel sem na tisoče vsakdanjih drobnih skrbi. Že nekajkrat so mi očitali, da delam hude napake in da me bodo poslali drugam, v kako vojaško enoto za borca. Tega se zares nisem bal, toda zdelo se mi je nerodno, da bi me tako kaznovali.

Grbavec mi je povedal, da ima partizansko ali ilegalno ime še iz Ljubljane, da je Šimen.

Naslednje mesece sem ga srečal še dvakrat ali trikrat, ko je hodil z drugimi člani okrožnega komiteja po vaseh na nekakšne sestanke. Tedaj se mi je zazdelo, da je postal nekam prevzetan in da misli, kako je sila imeniten.

Nato ga nisem videl več kot mesec dni. Nekoga

8

sem vprašal, kje je, ko smo se pogovarjali o Ljubljani in sem se spomnil nanj. Zvedel sem, da je pred kratkim odšel na Štajersko s tremi kurirji, ki so bili prišli od tam.

Dnevi in tedni so tekli in nekoč so se groznje mojih predstojnikov uresničile. Znašel sem se v brigadi, dve leti so trajali boji, videl in spoznal sem na tisoče novih ljudi in tako sem na Šimna pozabil.

Zdaj ga spet vidim... Spomnil sem se vsega tega in tudi njegovega oholega obnašanja, ko je postal član okrožnega komiteja. Prav prijetno mi je postalo pri srcu, ko sem ugotovil, da ima enak čin kot jaz. Torej ga je moral neke polomiti, da ni napredoval tako, kot bi se spodobilo zanj. Poznal sem fante, ki so prišli k partizanom kasneje kot midva, pa so imeli višje čine...

Pozdravil sem ga. Zdrznil se je, jaz pa sem se začudil. Zakaj se me je ustrašil? Samo za trenutek, oplazil me je s pogledom od nog do glave. Ostre in prečeče oči, sprašujoče, iz njih diha občutek moči. Najbrž je zelo strog v boju z razrednimi sovražniki, sem pomislil, saj je nosil na pokrivalu znake Državne ustanove. Toda jaz sem tudi oficir, kot je on, jaz nisem nikakršen sovražnik. Če ne bi bil v vojski, bi najbrž tudi jaz delal v Državni ustanovi...

»Zdravo, Šimen,« sem ga ogovoril. »Ali me več ne poznaš?«

Spet je sunkovito obstal, se obrnil, me meril z očmi. Stala sva na pločniku nasproti vhoda v poslopje Državne ustanove.

»Ne spominjam se te, tovariš,« je rekel dvomeče. Izcedil je stavek skozi zobe in kar menceval v zadregi. Pogled mu je begal čez cesto. Zazdel se mi je raztresen in živčen hkrati. Pomislil sem, da je takšen najbrž zaradi obilice in kočljivosti dela, ki ga mora opravljati. Imel sem v Državni ustanovi

9

nekaj prijateljev in tovarišev iz vojnih dni in vsi so mi tožili, kako garajo noč in dan, vse nedelje ter praznike. Po več mesecih včasih nimajo niti ene proste urice, spe kar po pisalnih mizah...

»Se še spominjaš...« sem skušal začeti pogovor.

Po nekaj stavkih, ki sva si jih izmenjala, se je začel spominjati. Spet prek skupnih znanec. Kar videlo se mu je, kako mu je nekaj odleglo, celo nasmešnil se je.

»Ko pa sem poznal toliko ljudi,« se je opravičeval. »Pa tudi spremenili smo se. Takrat smo bili pravi pravcati otroci, zdaj pa smo odrasli fantje. In uniforma človeka spremeni, da ga ni zlahka spoznati. Spominjam se te, kakšno suho, blede in skuštrano fantè si bil takrat; najmanj za glavo si zrasel...«

Potem mi je pripovedoval, da dela v Državni ustanovi, tu prek. To sem tudi sam že pred tem ugotovil, toda molčal sem. Da, ko je zapustil kraje, kjer sva se bila spoznala, je šel na Štajersko, bil je tam dolgo, nato spet na Dolenjskem, nazadnje pa v Prekmurju, nato spet v Mariboru in zdaj je v Ljubljani.

Tudi sam sem mu povedal, kje vse sem hodil in kaj počenjal odkar se nisva videla, kako se mi godi in česa si želim. Nenadoma mi je ponudil roko, ne da bi čakal konca mojega govorjenja.

»Oprost, mudi se mi,« je rekel. »Lahko si misliš, koliko dela imam v teh časih, ki so tako razgibani. Pa takle lep dan, jaz pa moram biti navsezgodaj v zakajeni pisarni. Namesto da bi šel kam v Tivoli ali drugam... No, oglasi se kaj pri meni v pisarni, če te še kdaj pot zanese v Ljubljano.«

Odšel je, pokimal stražarju ob vratih, odprl vrata in izginil za zamreženimi okni. Jaz pa sem še nekaj časa gledal za njim, potem pa sem odšel. Do kosila sem postopal po mestu. Srečal sem obi-

Štajerska Bela krajina

Konec junija so predstavniki občinskih skupščin Celje, Laško, Krško, Brežice in Sentjur sklicali v Planini tiskovno konferenco, na kateri so seznanili novinarje s težavami, ki so se razvile na območju, imenovanem Kozjansko. To območje zajema ozemlje med Savo, Sotljo, Savinjo in cesto, oziroma železnico Celje-Rogaška Slatina. Ime je dobilo po največjem naselju Kozje, ki leži nekako na sredi tega ozemlja. Do II. svetovne vojne tega imena ni bilo mogoče nikjer zaslediti, nastalo je po okrožju OF, njegove meje pa so bile bolj vojaške kot politične in ozemeljske. Nastankom imen za posamezna območja smo pričali tudi po drugih delih Slovenije. Po vojni so Kozjansko razdelili na že omejenih šest občin, pri tem pa najbrž niso zadosti upoštevali celovitosti ozemlja in naravnih meja, razen delitve na severno in južno polovico. Občinske skupščine so izdale tudi nekaj tiskovnega gradiva v pomoč novinarjem in za obveščanje javnosti. V enem izmed njih so tudi zapisali »Slovenija naj se zave svojega Kozjanskega«. S tem izrekom je menda dovolj rečeno...

Najprej nekaj malega zgodovine... To območje je bilo tudi pred vojno razdeljeno med takratne okraje in na več manjših kmečkih občin. Leta 1941 so ga zasedli Nemci in takoj zatem je po bližnji Sotli nastala nova državna meja, meja med Rajhom in Neodvisno državo Hrvaško. V vrsti naselij je že pred vojno delovala KP, zlasti v tistih, ki so težila k večjim industrijskim središčem, kot je na primer Celje ali kjer so živeli delavci, ki so delali v rogaški steklarni ali v rudniku Senovo. Jeseni 1941 je vzhodni predel Kozjanskega hudo prizadel izgon Slovencev iz območja ob Sotli. Na njihove domačije so naselili nemške koloniste, največ besarabske Nemce. Ko so se leta 1945 domačini vrnili iz Nemčije, so našli opustošene domačije. Že leta 1941 so se pojavili v treh krajih prvi partizani, toda nacisti so jim vedno sproti uspeli zadati hude udarce. Znan je tragična usoda krške skupine, ki je bila zajeta 29. julija 1941, naslednjega dne zjutraj pa so ustrelili deset ranjenih članov. Tudi Brežiška četa je nekaj kasneje doživela hud udarec, pri življenju so ostali samo trije njeni člani. Pohod 1. štajerskega bataljona na to območje se je jeseni 1941 zaradi sovražnikovega pritiska in snega izjalovil. Na spomlad 1942 se je partizanstvo na Kozjanskem znova razmahnilo, toda poleti ga je nacistom spet uspelo razbiti in prizadejati partizanom hude izgube. Jeseni 1942 je prišel na to območje bataljon II. grupe odredov, ki je doživel nekaj hudih udarcev, toda uspelo mu je preživeti zimo 1942 na 1943. Jeseni 1943 pa je nastal nov polet partizanstva, tako da je bil lahko po

prihodu 14. divizije, ki je šla prek Kozjanskega, ustanovljen Kozjanski odred. Ta je skupno z Bračičevo brigado poleti 1944 večino območja osvobodil. Tako je bilo osvobojeno Kozje, osvobodena Planina in več drugih krajev, v katerih so bile prej razmeroma močne okupatorske postojanke. V pozni jeseni 1944 pa so navalili sovražniki od vseh strani, najhujše prek Sotle, od koder so pridrižli ustaši. Ti so zagrešili največ zločinov in požigali kar po vrsti. Znova so zasedli Kozje in nekaj drugih krajev Nemci. Kozjansko je postajalo za okupatorje vedno boljše zaradi bližanja fronte prek Madžarske.

Na spomlad je doživel 2. bataljon Kozjanskega odreda na Resevni 19. marca hud udarec, skoraj ves je padel. Druga polovica odreda pa je odšla prek hrvaškega Zagorja v Podravino in nato v Prekmurje kot jedro Prekmurske brigade. Odsotnost odreda je sovražnik izkoristil in preplaval Kozjansko. Zlasti ob umiku ustašev, ki so drveli po najkrajši poti iz Zagreba proti Celju prek Kozjanske, je spet ta hudo trpela.

Zdaj ima vseh šest občin, ki zajemajo del bivšega Kozjanskega okrožja, domicil nad Kozjanskim okrožjem. Zgodovinar že piše kroniko bojev odreda in zgodovino okrožja. Tako bomo kaj kmalu imeli knjigo, ki nas bo seznanila z zanimivo zgodovino osvobodilnega boja na robu slovenskega ozemlja, na prehodu na Hrvaško, z dogodki, ki jih zaradi oddaljenosti razmeroma slabo poznamo...

V Kozjem stoji centralni spomenik Kozjanske, delo akademskega kiparja Stojana Batiča, ki je bil sam borec Kozjanskega odreda. Na njem so številke o žr-

tvah, ki pričajo o hudem okupatorskem pritisku, pa tudi o zavednosti domačinov. Padlih borcev s Kozjanskega je 1235, žrtev fašističnega nasilja 572, postreljenih talcev in obsojenih na smrt pa 419. Torej 2226 življenj izmed okroglo 20.000, kolikor je bilo na tem območju med vojno prebivalcev. Več kot 11 odstotkov...

Ta otok osvobojenega ozemlja je dolgo kljuboval, obkoljen od močnih sovražnikovih postojank, tik ob železnici Maribor - Zidani most - Zagreb, za Nemce življenjsko važni, in ob naravni ter najkrajši poti med Spodnjo Štajersko ter Hrvaško, zato se sama po sebi vsiljuje primerjava z Belo krajino. Kozjansko pa je veljalo za drugo Belo krajino tudi zaradi gostoljubnosti njegovih prebivalcev, ki so žrtvovali zadnji grizljaj za svoje borce.

KAKO PA JE DANES?

Toda kako ti zvesti, zavedni in požrtvovalni ljudje žive danes?

Priznajmo, da so dobili od skupnosti najmanj. Še danes je Kozjansko nekakšen otok v Sloveniji, otok zaostalosti in revščine. Za ponazoritev naj služijo samo uradni podatki o dohodku na prebivalca občine Šmarje, ki pa še vedno niso taki, da bi nakazali vso ostrino vprašanja. Saj šmarska občina zajema tudi nekaj industrije v dolini, podatki pa veljajo za vso občino. Kljub temu je dohodek na prebivalca v šmarski občini kar trikrat manjši kot v celjski in več kot dvakrat manjši od slovenskega povprečja.

Vzrokov za tako stanje je več, rešitev pa je v vrsti ukrepov, tudi v zvezni pristojnosti.

Podobno kot drugje po Jugoslaviji in marsikje po Sloveniji je tudi na Kozjanskem kmetijstvo razdrobljeno na vrsto majhnih zemljišč, kmetije so navadno zelo majhne. Tržišča, večja mesta so zelo daleč, ceste pa zelo slabe.

Zato je po mnenju večine gospodarstvenikov in javnih delavcev najprej treba Kozjansko povezati s sosesčino z dobrimi cestami. Hrvatje so svoje cestno omrežje do Sotle v glavnem že zgradili, torej bi bilo treba modernizirati ceste vsaj do tam, da bi Kozjanska imela cestne zveze vsaj z Zagrebom. Od tam je pričakovati tudi močnejši dotok turistov, ki si žele razvedrila v gorskem zraku. Prav tako Zagrebčanin zelo radi hodijo v Zgornjo Savinjsko dolino. Zdaj imajo možnost voziti se po dolgi poti skozi Ljubljano ali preko Rade Slatine. Toda tam so trije čolni odseki po več kilometrov neasfaltirani in se jih soferji izogibajo.

V Kozjem dela obrat celjske »Metke« podobno kot delujejo drugje, po oddaljenih krajih obrati večjih tovarn, da se ni treba delavcem voziti v mesta. Morda

bi kazalo odpreti še nekaj takih obratov tudi po drugih krajih? Če bi bile boljše ceste, bi se več delavcev in iz še bolj oddaljenih vasi vozilo na delo v mesta.

Po dobrih cestah bi vozili v mesta višek kmečkih pridelkov, naravne lepote Kozjanskega bi obiskovalo več tujcev.

KMETIJSTVO HIRA...

Glavno vprašanje pa je razvoj kmetijstva. Težav, kakršne so se pojavile na Kozjanskem, namreč ne poznajo samo tam, ampak več ali manj povsod v podobnih krajih. Mladi ljudje so izgubili zupanje v kmetovanje in si poiskali drugod. Pred sto leti je na Kozjanskem območju živelo 22.000 ljudi, zdaj jih 20.000, pa še izmed teh je zelo veliko starih in bo število prebivalcev še nadalje upadalo. Mnogo je že opuščanih kmetij, ki jih prerašča grmovje, hiše pa razpadajo. Družbena posestva se za oddaljene kose slabe zemlje ne zanimajo, ker bi jim obdelovanje prinašalo samo izgubo. Ali ne bi kazalo uvesti kako novo obliko koprodukcije, da bi družbena kmetijska posestva od-

dajala večja zemljišča v najem posameznikom ter pomagala s krediti za mehanizacijo? In končno, ali ne bi bilo smotno dovoliti povečanje zemljiške maksimuma, ki so ga določili v času kos, srpov in konjskih vpreg na 10 hektarov? Zdaj kmetovalec z mehanizacijo brez težav obdelava brez najemne delovne sile mnogo večji kos zemlje. Ne moremo si zamisliti, da bi bilo tako povečanje zemljiške posesti nevarnost za socializem. Mnogo bolj je škodljivo, ko opuščena polja prerašča grmovje.

Dne 14. septembra bo v Kozjem velika proslava 50. obletnice ustanovitve KPJ in SKOJ. Predvidevajo, da se je bo udeležilo 15 do 20 tisoč ljudi. Prijavile so se številne folklorne skupine iz vse Slovenije in dela Hrvaške. O programu bomo še podrobneje poročali. Tudi to zborovanje v Kozjem sodi v okvir akcije, ki naj našo javnost opozori, da imamo tudi v Sloveniji nerazvite predele, za katere se bomo morali v bližnji prihodnosti hitro in učinkovito pobrigati.

Mile Pavlin

DECEMBRSKO NAGRADNO ŽREBANJE VSEH HRANILNIH VLOG PRI KREDITNI BANKI CELJE IN NJENIH ENOTAH!

NAGRADE:

Avto Zastava 750, 30 deset dnevni potovanj v Pariz in London in 94 denarnih nagrad.

Žrebanje 13. decembra 1969 v Brežicah.

KREDITNA BANKA CELJE

10

lo znanec, počutil sem se srečnega in zvečer sem se zadovoljen vrnil v Zagreb.

Komaj trije dnevi so pretekli, ko so me po jutranjem nastopu klicali na poveljstvo polka. Ugalbal sem, kaj naj bi to pomenilo, pomislil sem na nedovoljena potovanja in na druge pregrehe. Toda če je to zaradi tega, zakaj ne kličejo tudi drugih? Najmanj sto bi nas moralo na zagovor. Mogoče je kaj drugega, sem se tolažil.

Strumno sem pozdravil, ko sem vstopil v komisarijo pisarno. Na tistem sem upal, da se bom tako predstavil vsaj kot dober vojak, če je kaj narobe. Potem mi bodo morda vsaj malo spregledali, mi mileje sodili.

Čakal me je neki kapetan, o katerem nisem vedel, kakšno delo opravlja na poveljstvu. Komisar mi je ukazal, naj grem z njim, da se bova pomenila »tiste reči«. Znašel sem se v prazni sobi. Miza in dva stola, na mizi pisalni stroj. Kapetan je sedel zanj, vložil pod valj papir in indigo ter me vprašal:

»Kje si bil v nedeljo?«

No, zdaj smo pa tam, sem pomislil. Toda zakaj so klicali ravno mene? Morda je kdo videl samo mene, morda upajo, da bom slabši in bom zatožil tudi druge, morda pa ravno mene hočejo kaznovati, da bi me ponižali. Imel sem visok čin še iz vojnih časov, položaj pa nizek, tako da so mi ukazovali nižji čini. Kolikokrat sem občutil njihovo zavist? Pa samo zaradi tega so bili pred menoj, ker so končali šolo tri mesece prej kot jaz... Morda bodo skušali prek mene ugotoviti, če smo zmenjeni, če smo sami začeli uhajati ali pa nas je kdo nagovoril? Skušali bodo za nedolžnim uhajanjem domov najti zavestno sovražnikovo delovanje, da bi tako oslabil obrambno moč armade...

»V Ljubljani. Doma,« sem odgovoril brez okle-

11

vanja. Tajiti ne bi bilo vredno, saj so najbrž vse vedeli. Če me kaznujejo, jih morajo najmanj sto...

»S kom si se tamkaj sestel? Naštej mi vse po vrsti!«

Oho, kaj pa to pomeni? Bolj sem bil začuden kot preplašen. Kaj ga vendar sploh briga, kje sem bil in s kom sem govoril? Kdo sploh je, kaj počne pri nas? Kdo bi si zapomnil vse ljudi, ki je z njimi govoril pred tremi, štirimi dnevi?

Toda vseeno sem v mislih ponovil potovanje v Ljubljano in nazaj, svoje pohajkovanje po mestu. Začel sem naštevati imena. Kapetan je pisal v beležnico in nekaj godrnjal. Nazadnje sem umolknil.

»Si govoril še s kom?« je spet vprašal kapetan. V njegovem glasu sem že čutil osornost in prezir.

Spet sem začel vrtati po možganih, da bi se česa spomnil. Povedal sem še za dvojce ljudi. Oni jih je takoj zapisal. Ko je nehal, je vrtel svinčnik v rokah in čakal...

»To še niso vsi! Vem, da si govoril tudi z drugimi. S kom vse, boš pa sam povedal!« V njegovem glasu je že zvenela grožnja. Začel sem spet brskati po spominu. Zakaj mu ne bi povedal prav vseh, saj se nisem čutil prav nič krivega razen zaradi odhoda brez dovoljenja. Zaman, nikogar se nisem več mogel spomniti.

»Dobro vemo, da si govoril še z nekom. Zakaj nočeš priznati?« je kapetan spraševal vedno bolj osorno in glasno.

V hipu mi je preblisnilo skozi možgane, da ta kapetan najbrž opravlja delo obveščevalnega oficirja. Da sem torej sumljiv zaradi nekih zvez s sovražniki, zaradi nečesa bolj resnega, kot pa je uhajanje v Ljubljano. Sumijo me, da se tamkaj sestajam z vohuni ali podobnimi tipi. Jaz, ki sem bil vedno zvest našemu gibanju, še vse preučeval, ki sem preživel vso vojno in prvi bojni črti, ubijal, trpel lakoto, mraz, žejo in vse drugo, kar prinaša

12

vojna. Nekdo me je najbrž oklevetal ali pa gre za pomoto, sem pomislil. Imajo me za nekoga drugega. Če ne bo šlo drugače, sem sklenil, se bom skliceval na prijatelje iz Državne ustanove. Oni me dobro poznajo in lahko povedo, kdo sem.

Ko sem se spomnil Državne ustanove, sem se spomnil tudi pogovora s Šimnom pred vrati njihove palače. Zanj nisem povedal. Naj kapetan vidi, kakšne znanke imam...

»Še nekoga sem pozabil,« sem rekel. Povedal sem za Šimna in ga opisal. Njegovega pravega imena in priimka pa tako nikoli nisem vedel in zdaj sem kapetanu to tudi povedal. Nazadnje sem ga zajedljivo vprašal, če so tudi oficirji Državne ustanove zdaj že med sumljivimi.

Kapetan ni odgovoril, sedel je k pisalnemu stroju, me vprašal po osebnih podatkih in začel tipkati. Iz njegovih vprašanj sem ugotovil, da ga najbolj zanimajo moji stiki s Šimnom. Kaj dosti mu nisem vedel povedati, saj sva se poznala le bežno in tudi tiste nedelje najin pogovor ni bil kdove kako dolg. Kapetan je popisal samo polovico strani. Podpisal sem se. Z očmi sem že iskal vrata, da bi jo odkuril. Pričakoval sem, da bo zdaj prišlo na vrsto uhajanje v Ljubljano. Toda vseeno me je premagala radovednost, da sem vprašal:

»Kaj pa je bilo s Šimnom, da ste me tako pestili zaradi njega?«

Pričakoval sem, da mi ne bo odgovoril, da mi bo molče pokazal vrata, kar bi lahko napravil. Toda vseeno sem ga vprašal — naj vidi, da se nikogar ne bojim, ker sem nedolžen — čeprav se v obveščevalno službo ni zdravo vtikati in preveč spraševati. Zdaj je to vprašanje obviselo med nama, čakal sem odgovora ali ukaza, naj grem.

Čez nekaj hipov, ki so mu minili med oklevanjem, je spregovoril:

Upokojenka Mancika

Mancika je ljubkovanli naziv za Marijo v prekmurjem narečju. In ta naša upokojenka Mancika, ali »uradno« Marija Ferjanova, že skoraj deset let služi pri Zvezi združenj borcev v Murski Soboti. Menjava se vodstvo organizacije, novoizvoljena predsednik in tajnik prevzemata dolžnosti, a Mancika ostane še naprej honorarna uslužbenka in za skromen mesečni honorar opravlja administrativne posle. Pa kako tudi ne bi ostala? Saj je Mancika izredno prizadev-

na uslužbenka ter vse svoje sile in sposobnosti posveča delu. Ni še dolgo odkar smo slovesno proslavili njen šestdesetletni življenjski praznik in ji želeli vse lepo in dobro na njeni nadaljni življenjski poti.

Ob takih priložnostih je seveda pogled uprt v preteklost, v tiste čase, ki so za marsikoga boleči. Glejte, komaj si je pred drugo svetovno vojno osnovala dom in družino in sta z možem, učiteljem Milanom Ferjanom pestovala dva

ljubka otročička, sina in hčerko, je že tresčila vojna. Šolnik Milan je bil aktiven udeleženec NOB in v sredini leta 1944 je spričo izdajstva postal jetnik v madžarskih fašističnih zaporih v Čakovcu. Tu ga zverinsko mučijo, vendar ga ne morejo zlomiti. In potlej sledi mučniška pot v nacistična taborišča smrti. Dvoje nedoletnih otrok je po osvoboditvi zamaš sprasovalo mamico, kdaj se vrne očka...

Minevala so povojna leta. Mati je storila vse kar je bilo v njeni moči, da bi v domovinski ljubezni in socialni pravičnosti vzgojila svoje najdražje, sina in hčerko, ki sta bila oropana močnega očetovega varstva. Trudila se je, da bi jima kar se da pomagala pri njuni osamostojitvi. In to ji je tudi v polni meri uspevalo, za kar je lahko upravičeno ponosna. Kadar jo oba obiščeta in se jima pridruži še snaha in zet in še troje vnukov je njen dom poln prešerne radosti, poln otroškega živčava. Tedaj njeno srce čuti, da pokojni mož pravzaprav ni mrtev, da je del nje same, da živi z otroki in vnuki.

Naša družbena skupnost je znala ceniti požrtvovalnost in napore komunistke Mancike. Red dela s srebrnim vencem, diploma nekdanjega Zveznega odbora vojaških vojni invalidov in še pisemno priznanje bivšega okrajnega odbora ZVVI, zakaj Marija uspešno deluje v tej organizaciji vse od njene ustanovitve. In še priznanja raznih drugih političnih organizacij, priznanja Zveze borcev, SZDL, Izzeljeniške matice, pa še nismo pri kraju. Toda bolj kot priznanja ji je v največje zadovoljstvo uspešno opravljene naloge, razrešeni problemi in težave v borčevskih vrstah.

Dnevi naglo teko in Mancika sama ne ve, kako hitro ji mine čas v njenem vnetem delu. Pisanje sejinj zapisnikov odbora in komisij, razna poročila, prošnje, priporočila, posredovanja, zdravstvena in splošna evidenca vsega članstva, sprejemanje strank, pregled nad pobrano članarino, otroci padlih in po vojni umrlih borcev, organizacija pogrebov, proslave, spominske slavnosti in še in še bi lahko naštevati. Kot je uvodoma navedeno bo kmalu že deset let odkar je honorarka pri naši organizaciji. Čestokrat mora delati še popoldne in pozno v noč. In medtem ko imajo drugod redno nastavljene uslužbenke, je pri občinskem odboru ZZB NOV Murska Sobotica samo honorarka, upokojenka Mancika. In navzlic letom in prestanemu trpljenju je Marija Ferjanova še vedno zelo vitalna in polna življenjske energije. Delo namreč krepi človeka in razvija njegove telesne in duhovne moči.

JOŽE JANEŽ

Zahvala

Zahvaljujem se Združenju borcev Solkan, Zvezi združenj borcev NOV Nova Gorica in občinski skupnosti Nova Gorica, ki so mi omogočili zdravljenje v Laškem. Ne le, da sem se telesno opomogla, v tolažbo mi je bilo tudi spoznanje, da nismo pozabljeni... Prav tako se zahvaljujem zdravstvenemu in strežnemu osebju zdravilišča Laško!

KRISTINA GOLOB,
Nova Gorica, Tominčeva 20

Stoletna kurirka

MILICA MARIĆ IZ SELA MUDRIKE PRI TRAVNIKU, KI JE NEDOLGO TEGA PRAZNOVALA STOLETNICO ROJSTVA, JE V ČASU NARODNOOSVOBODILNEGA BOJA IZVRŠEVALA VAŽNE KURIRSKÉ NALOGE. STARA MILICA SE ŠE DANES DOBRO SPOMINJA SREČANJA S POKOJNIM MOŠO PIJADOM IN O TEM SREČANJU RADA PRIPOVEDUJE...

Imeli smo ljudi

Angelca Vršajeva

Pred kratkim se je po nenadni, zahrbtni bolezni poslovila iz naših vrst Angelca Vršajeva, delavka železniške postaje Ljubljana Moste. Doma je bila iz vasi Praprotnica pri Mirni iz sedemčlanske, znane partizanske družine Gracarjevih. Politično vseskozi aktivni, še zdaj živeči starši, so imeli veliko zaslug za napredno vzgojo otrok. Dva brata, zdaj oficirja, sta šla že v začetku NOB v partizane. Devetnajstletnega brata Ivana je bela garda ujela in trpinčila do smrti. Zaradi bombardiranja in živčnega zloma je na posledicah umrla njena 13 let stara sestra. Angelca je bila kurirka in obveščevalka že od začetka 1. 1942 dalje. Preživela je mnogo gorja. Že kot mlado dekle jo je dal dezertir-belogardist, kateremu je prej kot partizanu zdravila rane, preprečiti kot krvi. Za svoje delo med NOB je bila Angelca odklikovana z meddajlo »Zasluge za narodo«.

Že pred vojno je spoznala znanega in hrabrega partizanskega borca Staneta Vršaja. V 21 letih srečanja in ljubezni polnega življenja sta delila med seboj vse dobro in zlo. Zase in za svojega otroka sta si s trdim delom ustvarila v Ljubljani urejen dom.

Vsem, ki smo tiho in preveč skromno Angelco poznali, bo ostala v svetlem spominu kot zvesta aktivistka NOB, vestna delavka ter skrbna žena in mati.

Rudolf Eršte

Viljem Hergot

Sveža gomila, obložena z vencem in šopki cvetja na pokopališču v prekmurjski vasi Moščanci. Tu je dobil poslednje domovanje tovariš Viljem Hergot, ki je 2. julija umrl v murskosoboški bolnišnici. Pokojnega je leta 1921 povila slovenska mati iz vasi Miklavž pri Mariboru. Po končani osnovni šoli se je za Viljema začela trda borba za življenjski obstanek. Vojna in nacisti so zasedli deželo. Skoraj poldrugo leto je bil v borbenih enotah slovenske partizanske vojske. Kot borec Lackovega odreda in udarne brigade Ljuba Serceja je sodeloval v številnih bojih proti nemškim zavojevalcem in domačim izdajalcem na Štajerskem. Z dejanji je izpričal svojo neomajno privrženost v krvi se porajajoči socialistični domovini. In malo pred koncem vojne so ga hudo ranjena odnesli z bojnega položaja v partizansko bolnišnico.

Malone ves povojni čas je preživel v Prekmurju, v vasi Moščanci (občina Murska Sobotica), kjer si je osnoval življenjsko ognjišče. Zelo ga je veselila služba gozdarja, katero je tudi opravljal z vso vestnostjo in čutom odgovornosti. Razen tega je tudi prizadevno

deloval v družbenih organizacijah in društvi v okviru krajevne skupnosti. Opazno je bilo njegovo delo pri krajevnih borčevskih organizacijah. Tako so mu minevala povojna leta do usodnega letosnjega ko je doživel hudo prometno nesrečo, od katere si ni več opomogel. Veliko ljudi ga je spremljalo na njegovi zadnji poti, saj je bil med ljudstvom cenjen in spoštovan. Slava njegovemu spominu!

J. J.

Roza Plevanč-Bajec

Umrla je stara 75 let, dne 9. avgusta. Nazadnje je živela na Mirni na Dolenjskem. Doma so imeli veliko otrok in malo zemlje, zato je morala že zelo zgodaj od doma. Kot skromna gospodinjica se je 1933 poročila z vdovcem, pekovskim mojstrom Alojzom Bajcem z Mirne ter prevzela poleg svoje hčerke v vzgojo in varstvo še šest moževih otrok. Bila jim je dobra mati. Leta 1940 ji je umrl mož, nato pa še hči in tako je ostala sama s šestimi otroci. Že leta 1941 je začela sodelovati z OF. Leta 1942 je pekla kruh za partizane. Po vojni je vneto pomagala pri obnovi, bila je večkrat pohvaljena in tudi odlikovana je prejela.

Z. B.

PARTIZANSKE ZVIJAČE

„Ribiška ladja“ razpršila sovražnikov konvoj

Na Jadranskem morju so se pojavile partizanske ladje približno ob istem času, ko so na kopnem začeli ustanavljati močnejše partizanske enote. Manjše partizanske enote na morju so obstojale že leta 1942. Čeprav so to bile majhne ladje, zvečine lesene in slabo oborožene, so se navzlic temu še kar uspešno obračunavale s sovražnikom. Pogosto so se spopadale tudi z dobro oboroženimi italijanskimi in nemškimi vojnimi ladjami. Ob takšnih priložnostih so se naši drzni pomorščaki izkazali z najrazličnejšimi načini delovanja.

Partizanska ladja »Proleter«, oborožena z enim puškomitraljezom ter z nekaj puškami in pištolami je vzdrževala zvezo med Korčulo in Hvarom, toda 14. aprila 1943 ji je uspelo razpršiti sovražnikov konvoj, v katerem ni bilo nič manj kot devet ladij! Eno izmed njih pa je celo prisilila, da je nasedla na obalo Hvara, kjer je zaplenila njen tovor, nato pa so jo naši zažgali.

Tistega dne približno okrog pol dneva je mimo rta Sućuraj plul konvoj italijanskih motornih jadrnic. Posadka ladje »Proleter« je sovražnikov konvoj opazovala iz zaliva Rasehe na Pelješcu. Brez oklevanja so naši mornarji načel pogovor o tem, kako naj napadejo konvoj. »Proleterjeva« poveljnik Vicko Milat se je še dobro spominjal odgovora komandanta Škorpika, ko je bil nekoč od nje zahteval olje, nafto in mast za svojo ladjo. Ta mu je bil takrat odgovoril, naj se kar sam znajde. Skladišč ni nobenih, pa je treba zato jemati pri sovražniku tako kot orožje tudi druge potrebščine. Toda poveljnik »Proleterjeva« je bila vzdrževanje zveze med otoki, ki ne sme biti v nobenem primeru prekinjeno. Potemtakem poveljnik ni smel tvegati, da bi sovražnik v kakem spopadu uničil njegovo ladjo in posadko. Povrh vsega je v konvoju bilo kar devet ladij in zato se res ni bilo tako lahko odločiti za napad.

Po krajšem pogovoru s posadko je poveljnik Milat predlagal, naj bi italijanske jadrnice skušali osvojiti s prevaro. Devet ladij proti eni sami res ni šala! Zato se bo mali »Proleter« spremenil v ribiško ladjo. V hipu so marljivi mornarji raztegnili večjo ribiško mrežo po krmi, mornarji so sneli svoje kape, orožje položili na tla, nato pa odpluli iz zaliva. Komandant Milat in partijski aktivist Bilčić sta imela v žepih pištole, le da je Milatova pištola bila prazna. »Proleter« je vozil s polovično močjo in se bližal konvoju. Posadka sprednje ladje je pozorno opazovala naše. Nekdo izmed teh je začel peti neko dalmatinsko narodno pesem, takoj nato so pritegnili še drugi. Medtem ko so prepevali, so naši mornarji oprezovali za sovražnikovimi ladjami. Ugotovili so, da je oborožena le prva ladja v konvoju. To je v Milatu in njegovih tovariših spodbudilo še večjo željo za nepričakovani lov. Sklenili so, da bodo skušali zapleniti kar dve ladij in ne samo eno, kot so bili sprva nameravali storiti.

»Proleter« je naglo zavil in presek pot zadnji jadrnici, »Africanca«. Milat je nato jadrnici dal znak, naj se ustavi. Ker pa ta ni hotela poslušati in se zaustaviti tudi na ponoven ukaz, je vzel Milan puškomitraljez v roke in ustrelil čez krov sovražnikove ladje. To pa je bilo že vse nekaj drugega in jadrnica se je ustavila. Medtem ko je komandant imel na muhi sovražnikovo posadko, so na jadrnico splezali trije s puškami oboroženi mornarji in prisilili njeno posadko, da z največjo hitrostjo zapluje proti Hvaru.

Sprednja jadrnica, ki je bila oborožena, je medtem že spreminila smer in pohitela nazaj. Druge ladje, ki niso bile oborožene, pa so se razpršile po morju in zaplule proti Korčuli. Sprednja jadrnica je začela obstreljevati »Prole-

terja« z minometi in mitraljezi. Prihajala je čedalje bliže. Ko je komandant Milat ugotovil, da mu ne bo mogel uiti in hkrati zapleniti še ene jadrnice, je krmarju Tonku ukazal, naj se sovražnikovi ladji čimbolj približa. Ko sta bili ladji druga ob drugi, je Milat zgrabil mitraljez in začel streljati po italijanski ladji, ki ga je preganjala.

Tako je prišlo do ostrega spopada med malim »Proleterjem« in veliko, dobro oboroženo sovražnikovo jadrnico. Milat je ležal za ribiško mrežo in nenehno odgovarjal na sovražnikov ogenj. Italijani so se skrivali na krovu svoje ladje, vendar so neprestano menjavali svoja mesta. Čimbolj sta se ladji bližali Hvaru, tem ugodnejše okoliščine so nastajale za naše. Italijansko ladjo so s svojimi puškami začeli obstreljevati tudi oni trije mornarji, ki so »Africanca« prisilili, da nasede na plitvine ob Hvaru. Njim pa se je nad zalivom Kozje pridružila še skupina otoških partizanov. Boj, v katerem sta bila ranjena poveljnik Milat in krmar Tonko, se je nadaljeval vse do obale, pa še kasneje.

Italijanska oborožena jadrnica pa se obali le ni upala preveč približati. Njeno poveljstvo je naposled ugotovilo, da je »Africanca« izgubljena in da ji ni moč pomagati.

»Proleterjeva« posadka je s pomočjo prebivalstva z »Africanca« izkrcala ves tovor, nato pa so naši mornarji sovražnikovo ladjo polili z nafto in jo zažgali. Svojo ladjo so zatem potegnili na kopno in jo skrili v bližnjem gozdičku.

JOVAN RADOVANOVIC

Praznik občine Ptuj

Prebivalci Ptuja in okolice svojega občinskega praznika osmega avgusta — tj. spomin na dan, ko je bila leta 1942 izdana Lackova četa — niso praznovali tako svečano kot prejšnja leta. Ptuj namreč proslavlja letos 1900-letnico nastanka in bo osrednja proslava, ki bo septembra, hkrati tudi praznovanje občinskega praznika.

Sicer pa se v Ptujju že vse leto vrstijo številne proslave, posvečene pomembnim zgodovinskim dogodkom. Tako so v Ptujju svečano praznovali petdeseto obletnico ZKJ, sindikatov in SKOJ. V nekaterih delovnih organizacijah so imeli posebna zborovanja, posvečena temu pomembnemu jubileju. Bilo je tudi več športnih tekmovanj, v kateri se v vse večjem številu vključujejo tudi pripadniki ptujske garnizije. Že spomladi smo praznovali obletnico ptujske gimnazije, iz katere so izšli mnogi znani ptujski revolucionarji, borci in ljudje, ki danes zasedajo odgovorne položaje v našem samoupravnem sistemu.

Na občinski praznik so v parku pred pavilonom Dušana Kvedra-Tomaža odkrili doprni kip temu heroju, v razstavnem paviljonu pa odprli bogato razstavo o delu in življenju Dušana Kvedra. Med eksponati so tudi darila, ki jih je pokojni dobil v času službovanja v Idriji, Pakistanu, Nepalu in drugod. Številna ptujska podjetja so tega dne pregledala svoje poslovne uspehe in lahko zapisemo, da so — kljub nekaterim težavam in spordslajem — dosegla dokaj zavidljive poslovne uspehe. Odborniki so imeli svečano sejo, ulice pa so bile vse v zastavah in cvetju. Kot posebnost bi veljalo omeniti, da je bil Ptuj za svoj občinski praznik v nočnih urah izredno lepo razsvetljen. Že od daleč je bilo opaziti silhueto ptujskega gradu, cerkve in drugih pomembnih kulturnih spomenikov.

Na osrednji proslavi 1900-letnice mesta Ptuja, ki bo meseca septembra, bodo Lackovemu odredu podelili domicil.

FRANJO HOVNIK

Politični razgledi

Irska v svoji zgodovini ne pozna dosti mirnih časov. Med seboj so se nekoč bojevala keltska plemena, na otok so zanesli krščanstvo, ki pa ni prineslo miru. Bilo je še huje. Toda kolikor toliko mirno je bilo do dvanajstega stoletja, ko so se začele angleške invazije na otok in ko se je ob enem začel tudi irski osvobodilni boj. Angleži so v ta boj vnesli »novo kvaliteto«, kot bi rekli danes: posrečilo se jim je, da so se Irci zasovražili tudi med seboj, pač glede na to, ali so bili katoličani ali protestanti.

V sedemnajstem stoletju namreč si je izgnani angleški katoliški kralj Jakob II. (po rodu sicer Škot) prizadeval, da bi se dokopal do prestola. S svojo vojsko je prišel na Irsko, od koder je nameraval planiti nad Anglijo.

Jakobu II. se je uprla protestantska vojska pod vodstvom Viljema Oranskega. Protestanti so zmagali v bitki pri reki Boyle in potem se je začela doba še hujšega britanskega pritiska nad katoliško Irsko. Bili so hudi časi in Cromwell na primer je veljal za enega najhujših zatiralcev katoliškega življenja — zlasti na severu Irske.

Šest izmed devetih grofij, ki so sestavljale severnoirsko pokrajino Ulster, je bilo glede tega v prav posebnem položaju. Tja so se protestanti najbolj množično priseljevali. Južni del Irske, ki dandanes kot Irska republika zavzema skoraj 85 odstotkov vse otoške površine, je ostal večinoma katoliški in tudi pozneje je ubral dosti naprednejšo pot.

Protestantski priseljenci so dobivali boljšo zemljo, boljše službe in pozneje, v dobi industrializacije, so tudi postajali lastniki tovarn in delavnic. Kapital je še danes v rokah protestantov, čeprav ne bi mogli reči, da so vsi protestanti v Severni Irski premožni ljudje.

Nemirna Irsko je delala Londonu tolikšne preglavice, da je decembra leta 1921 predlagal takole ureditev: šestim grofijam Ulstra in šestindvajsetim grofijam južne Irske je ponudil status dominionov. Toda medtem ko je južna Irsko pozneje postala republika, samostojna država, ki je bila med drugo svetovno vojno celo nevtralna in je baje zaveznikom metala polena pod noge, je Ulster kot Severna Irsko sklenil ostati v Združenem kraljestvu.

Severna Irsko ima šestindvajsetčlanski senat in dvainpetdesetčlanski spodnji dom, razen tega pa voli 12 poslancev v britanski spodnji dom. Zunanja politika Severne Irske je stvar Londona, notranja pa domačega parlamenta.

Protestanti, ki so še zmerom v večini (okoli 750.000 jih je, medtem ko je katoličanov okoli pol milijona), so torej angleškega ali škotskega izvora, imajo se za »posadko«, radi so vojaki in kot vojaki radi upravljajo deželo. Katoličani so večinoma keltske krvi, vojaki niso radi, premoženja in voliva nimajo velikega (ali pa sko-

Ulsterski izbruh

raj nič) in v upravljanju države tako rekoč sploh ne sodelujejo. Tako na primer živi v Londonderryju okoli 50.000 ljudi, od tega 30.000 katoličanov in 20.000 protestantov, pa vendar imajo katoličani v lokalni upravi 8 predstavnikov, manjšinski protestanti pa 12.

Na Severnem Irskem so do nedavnega volili le tisti ljudje, ki so plačevali davke. Razen tega so kmetijski gospodje (»landlordi«) imeli toliko glasov, kolikor kmetij je bilo v njihovi lasti. Gibanje »en človek — en glas« je naposled doseglo, da se je število volilnih upravičencev (prej jih je bilo 700.000) povečalo tudi za 250.000 najrevnejših prebivalcev. Irci volijo trikrat: poslance za svoj parlament, poslance za britanski parlament in poslance za lokalne uprave. Toda volilni sistem in volilne spletke narede vse tako, da katoličani (beri reveži) ne morejo priti do tolikšnega dela oblasti, ki jim pripada glede na število. Navsezadnja sama volilna pravica ne more rešiti njihovih bistvenih problemov: brezposelnosti, stanovanjske stiske, revščine. Katoliški otroci se seveda ne morejo šolati, tako da tudi napredovati ne morejo ne v poklicnem ne v družbenem življenju. V parlamentu je le devet katoličanov.

Ze sedemindvajset let je na oblasti unionistična stranka: je strogo protestantska, v njej je veliko oficirjev in oficirja sta tudi zadnja dva predsednika vlade O'Neill in Chichester-Clark. V nacionalistični stranki so predvsem katoličani, zavzemajo pa se za združenje vse Irske: Severne Irske in Irske republike. Laburistična stranka nima veliko moči, še manj pomembne stranke pa so republikanski laburisti, liberalci, nacionalni demokrati in ljudski demokrati.

Nemir v Ulstru se vleče že kakšno leto. Začel se je med študenti, osnovna zahteva je tedaj bila splošna volilna pravica. Prvi val nemirov je prinesel na površje tudi »irsko devico orleanško«, mlado Bernadette Devlin, ki so jo tako katoličani kot protestanti (reveži med njimi) izvolili za poslanko v britanski spodnji dom. Ko je premier O'Neill skušal izpeljati nekaj reform v krajevni upravi in volilnem sistemu, so se protestanti uprli. Planili so po katoličanih in na Irskem je prvič zabobnelo. Premier O'Neill je moral odstopiti, njegovo mesto pa je zasedel Chichester-Clark. Ta se naslanja na protestantsko večino, pa tudi na tiste protestantske skrajneže, ki jih hujska pastor Paisley. Ta vodi svoje »ovčice« na izzivalne pohode po katoliških mestnih predelih, udeleženci poudarjajo svoj anglosaški izvor, nosijo britansko zastavo, krono kraljice Elizabete in oranžne uniforme iz časov Viljema II. Oranskega: torej simbole katoliškega poraza v sedemnajstem stoletju — in ob enem simbole protestantske nadvlade. Njihovo geslo je »not an inch« (»nití za ped«), se pravi, da ne mislijo niti malo popustiti v svojih privilegijih.

Zmotno bi bilo, ko bi na Severno Irsko gledali samo z verskega stališča. Gospodarsko je dežela preveč povezana z Anglijo in vsaka sprememba v »matični« deželi ima močan odmev na Irskem. Če se v Angliji poveča brezposelnost za en odstotek, se na Severnem Irskem poveča za šest odstotkov. Ladjedelnštvo, ki je včasih Ircem veliko pomenilo, se je zadnja leta oslabilo za petdeset odstotkov, s prodorom sintetične se je za tretjino zmanjšala proizvodnja v industriji volnenih izdelkov, skoraj polovica od 40.000 kmetij je postala nedonosna. Kaže, da bi moral London reševati irske gospodarske težave ob enem z Walesom in Škotsko, pa tega ne stori. London daje Severni Irski letno pomoč v višini 100 milijonov funtov, kar pa je premalo.

Avgusta letos je znova izbruhnulo. Toda policija se ni spopadla samo s katoliškimi demonstranti, temveč tudi s protestantsko »drhaljo«. V prestolnici Belfast so zagorele hiše in tovarne, pokale so puške in bobnele bombe, padali so mrtvi, ranjencev skoraj niso mogli prešteti. Menijo, da je avgust 1969 na Severnem Irskem dosti hujši od julija 1935, ko je bilo ubitih sedem, ranjenih pa 95 ljudi. Premier Chichester-Clark je nekaj časa mencial, nato pa poklical na pomoč London. Ta je poslal v Severno Irsko 5.000 vojakov.

Toda položaja ne bo rešila ne britanska vojska ne izpeljava »reform«, ki jih je nakazal nekdanji premier O'Neill. Reši jih edinele kompleksno reševanje vseh tistih političnih, gospodarskih in socialnih vprašanj, nad katerimi so se zamislili šele ob krvi in ognju.

KOMENTATOR

Preiskava proti Defreggerju ustavljena

Medtem so našli njegovega pomočnika Elberta

Pod naslovom »Kdo je bil sedanjí Münchenski škof« smo v 30. številki TV-15 priobčili članek, v katerem smo opisali pokol 17 civilnih prebivalcev v vasi Filetto di Camarda v Italiji, ki ga je zapovedal sedanji münchenski škof Mathias Defregger, takrat kapetan nemške vojske. Toda sedaj so odkrili še drugega krivca tega pokola.

V Redsburgu v pokrajini Schleswig Holstein je bil do pred kratkim pomočnik šolskega upravitelja neke šole Paul Elbert. Sedaj pa so ga suspendirali, ker je državno tožilstvo v Kielu začelo proti njemu preiskavo.

Paul Elbert, ki je bil podpomočnik nemške vojske, je namreč izvršil povelje nekdanjega kapetana — sedanjega münchenskega škofa Defreggerja, 7. junija 1944 v vasi Filetto di Camarda v Italiji. Državni tožilec iz Frankfurta Dietrich Rahn, ki je bil v Hitlerjevem tretjem Reichu član vojnega sodišča, je pred dnevi ustavil preiskavo proti škofu in bivšemu kapetanu Defreggerju z obrazložitvijo, da le-tega ni storil iz »nizkotnih pobud«, a taka dejanja zastarajo po nemških zakonih že po 15 letih.

Kapetan Defregger in podpomočnik Elbert sta pripadala 114. lovski diviziji, ki je pustila svoje krvave sledove tudi v Jugoslaviji. V maju 1941. je ta divizija gospodovala po Vojvodini. Od začetka narodnoosvobodilne borbe pa je izvajala »kazenske ekspedicije« po

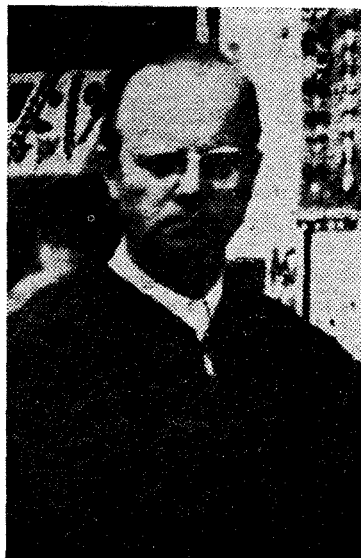
Srbiji, Bosni in Dalmaciji, dokler je niso premestili v Italijo.

Ker je kapetan Defregger pripadal prej 97. lovski diviziji, ki je bila na vzhodni fronti, ni bilo mogoče ugotoviti ali je sodeloval v kazenskih ekspedicijah v Jugoslaviji. Toda podpomočnik Elbert je v njih sodeloval, ker je tudi sam potrdil dopisniku ilustriranega lista »Stern«, da je njegova divizija samo v enem dnevu v Kragujevcu pobila 66 moških in žensk.

Čeprav je Elbert sedaj v preiskavi, to še ne pomeni, da ga bodo tudi obsodili. Državni tožilec v Kielu se je po pisanju »Frankfurter Rundschau« začudil, ker je tožilstvo v Frankfurtu že odložilo primer škofa Defreggerja, ne da bi to storilo tudi s primerom Elberta.

Vse to nam ponovno potrjuje blagohotno stališče zahodnonemški preiskovalnih organov nasproti vojnim zločincem. Preiskavo proti Defreggerju je namreč že 3 leta vodil tožilec Rahn, toda ni je mogel »privedi do konca. Kot je sam izjavil, ni mogel najti podpomočnika Elberta, ki bi moral biti glavna in najvažnejša priča. Novi-

narji münchenskega časnika »Süddeutsche Zeitung« pa so Elberta našli v treh dneh.

Münchenski škof Defregger

Poziv pripravljalnega odbora za zborovanje na Štjaku

Pripravljalni odbor za proslavo srebrnega jubileja pokrajinske konference AFŽ ter odkritja spomenika padlim v NOB na Štjaku pri občinski konferenci SZDL v Sežani poziva vse preživele udeležence in udeležence Prve pokrajinske konference AFŽ za Slovensko Primorje in Trst na Štjaku leta 1944, da pošljejo temu odboru — ali občinski konferenci SZDL — svoje podatke z navedbo sedanjega bivališča.

Hkrati pripravljalni odbor vabi vse te udeležence, partizanske borce in aktiviste NOB ter vse prebivalce na spominsko prireditel in partizansko srečanje z odkritjem spomenika padlim v NOB in žrtvam fašističnega nasilja na Štjaku v nedeljo, 31. avgusta letos ob 11. uri dopoldne.

S svojo udeležbo na prireditvi bomo dostojno proslavili znamenito obletnico in letošnji občinski praznik Sežane, hkrati pa bomo tako dali tudi tiho priznanje prebivalcem Štjaka in okolice na njihov veliki doprinos v boju za svobodo in zmago revolucije!

Pripravljalni odbor za proslavo na Štjaku pri občinski konferenci SZDL v Sežani

Srečanje borcev za severno mejo severnih občin Slovenije

Dne 17. 8. 1969 ob 10. uri je bilo na PLESIVCU (1696 m) tovariško srečanje borcev za severno mejo 1918—1919 štirih bratskih občinskih zvez: MOZIRJE, RAVNE NA KOROŠKEM, SLOVENJ GRADec in VELENJE-ŠOSTANJ.

Zal je nestalno vreme marsikateremu preprečilo, da bi se tega srečanja udeležil in prisostvoval svečanemu odkritju spominske plošče dvema padlima borcema za severno mejo pri Kotljah. Restavrirana plošča je vzdana poleg spomenika, ki je bil lansko leto odkrit in obnovljen na mestu spomenika, ki ga je okupator ob vdoru v našo deželo 1941. leta uničil.

Svečanost je začel tajnik ZPBSM 1918—1919 občinskega odbora Slovenj Gradec tov. Zlatoper. Slavnostni govor je imel predsednik občinskega odbora ZPBSM 1918—1919 Velenje-Šostanj tov. Stanovšek Franjo. V svojem govoru je orisal dogajanja na naši severni meji pred 50 leti. Kot delegat republiške zveze PBSM 1918—1919 Ljubljana je pozdravil vse navzoče in odkril spominsko ploščo.

Upokojenski pevski zbor iz Šostanja je zapel »MALGAJEVO PESEM«, pri polaganju vencev pa pesem »PADLIM BORCEM« ter nekaj narodnih pesmi.

Po končani proslavi, ki jo je zaključil tov. Zlatoper, se je v planskem domu in pred njim razvilo tovariško rajanje, v katerem je sodeloval tudi upokojenski pevski zbor iz Šostanja, ki je žel navdušeno odobravanje udeležencev.

J. J. S. Šostanj

Zavod

BOREC

priporočaj cenjenim bralcem nove knjige:

1. Alenka Nedog: TONE TOMŠIČ oris življenja in revolucionarnega delovanja narodnega heroja Toneta Tomšiča celoplatno, 393 strani, cena 40 din
2. Janez Grčar: BEGUNJE priča narodovega trpljenja broširano, 217 strani, cena 15 din celoplatno, cena 23 din
3. Ladislav Grat-Kijev: V METEZU novo, pomembno, upoštevanja in branja vredno pričevanje o narodnoosvobodilnem boju celoplatno, 578 strani, cena 50 din
4. JUGOSLOVANI V OKTOBRU zbornik spominov udeležencev oktobrske revolucije in državljanske vojne v Rusiji celoplatno, 788 strani, cena 95 din
5. Dr. N. Nikolić: JASENOVAC izvirno pričevanje o največji strahoti II. svetovne vojne na ozemlju jugoslovanskih narodov celoplatno, 399 strani, cena 80 din
6. Joško Ošnjak: POD MATAJURJEM zanimiv opis dežele in njenih značilnosti, vstaje beneškega ljudstva in bojov beneških in drugih enot za osvoboditev Benečije celoplatno, 388 strani, cena 70 din

Knjige naročajte pri zavodu BOREC, Ljubljana, Beethovnova 10/II knjigotrški oddelek) na voljo pa so tudi v vseh knjigarnah.

„TV 15“ ZA MLADINO

Nagrajeni prispevek

PO STRIČEVEM PRIPOVEDOVANJU

Pavlinova mama

Prvo leto vojne je bilo in četa partizanov je tičala v zasilnem zaklonišču. Le sem in tja je kdo dvignil pogled, vendar samo toliko, da se je zazrl v tovariša poleg sebe, potem pa je spet nemo strmel predse. Tako čudno nam je bilo, lačni smo bili, pa zeblo nas je in skrb nas je grizla. Bali smo se neznanega, kar bi lahko vsak čas stopilo iz teme.

Zakaj?

Ranjenci smo imeli, Peter mu je bilo ime. Mlad je bil, star komaj dvajset let. Kroglo je dobil v prsi in hudo je bilo z njim. Nismo mu mogli pomagati. Komaj za silo smo ga obvezali. Včasih je čudno zahropel, pa spet negibno obležal in strmel v prazno. Potem je komaj slišno poklical in rekel: »Umr! bom!« Zadržal sem se in zabolela me je tiha prepričanost v njegovem glasu. »Rad bi ti povedal,« je tiho nadaljeval, »kako je bilo s Pavlinovo mamo...«

Umolknil je, molčal pa sem tudi sam, ker mi je Pavlinova mama tako nenadoma in živo stopila pred oči. Čutil sem nevidni dotik njenih rok, ko mi je prinesla skledo žgancev, videl sem blagi pogled njenih modrih oči in slišal njen glas: »No, fantje, bo že prišel dan, ko boste sovražnika za vedno pregnali!«

Radi smo jo imeli, Pavlinovo mamo. Ko smo jo izgubili, kar verjeti nismo mogli, da je ni več. Mlad fant pred menoj jo je imel še raje. Morda zaradi svoje mladosti? Med nas je prišel še skoraj otrok in je pogrešal nežnosti in dobrote. Tega pa je imela Pavlinova mama na pretek, za vsakega izmed nas. Tistega dne, ko so jo podrli sovražnikovi streli, je bil tam... Lep dan je bil in z Nacetom in Tineto je odšel v dolino po hrano. Komisar jim je naročil, naj se pazijo. Med potjo ga je Nace poprosil, da stopijo še do njegove matere — Pavlinove mame. Odšli so, čeprav je bila ta pot daljša in nevarnejša. Vedno si je Peter očitil to dejanje, saj bi bil moral kot vodja trojke Nacetovo prošnjo odločno zavrniti in oditi do Smolejevih, ki so bili bližje. Težko je odreči tovarišu in verjetno je pomislil tudi na žgance, ki jih je Pavlinova mama znala tako dobre skuhati.

Peter je začel počasi pripovedovati:

»Kako se nas je razveselila! Ko smo sedeli ob skledi žgancev in se pomenkovali, smo se spomnili tudi na Nemce. Mati je bila trdno prepričana, da jih ni v vasi, in je na naše pomisleke brezskrbno zamahnila z roko. Vseeno sem odšel na stražo. Nekaj časa sem mirno stal, potem pa so mojo pozornost pritegnili mladi zajčki. Enega izmed njih sem vzel v roke, pa se mi je izmuznil in stekel po vrtu. Jaz pa za njim — ujel sem ga in v hipu pozabil na previdnost. Iz sproščenosti so me zdramili streli. Izpustil sem toplo telesce mlade živalce in obstal kot okamenel. Nisem se mogel premakniti z mesta in bilo mi je prav vseeno, če me Nemci vidijo ali ne. Streljanje se je nadaljevalo in med pokanjem sem zaslišal Tineto glas: »Prekleti! Prekleti!«

Za dvema kamionoma skriti Nemci so obstreljevali hišo, iz katere sta moleli le dve dolgi puškini cevi. Vsak čas mora Nacetu in Tinetu zmanjkati streliva, sem pomislil. V boj se nisem mogel spustiti, roki sta mi popolnoma odreveneli in samo gledal sem. Vrata so se na stečaj odprla in na prag je stopil Tine. Leva roka mu je mlahavo visela ob mladem in vitkem telesu, z drugo je držal med zobmi bombo. Krogla ga je zadela v nogo. Klečnil je in vrgel bombo. Zamižal sem in ko sem odprl oči, je Tine ležal zleknjen pred pragom. Tedaj se je pokazal Nace. Samo trenutek je okleval in krogla ga je zadela v prsi. Zamižal se je in padel. In že je odjeknila strašna eksplozija in trupli padlih tovarišev je pokrila prednja stena hiše. Med ruševinami sem zagledal Pavlinovo mamo. Bila je vsa bela in lasje so se ji v neredu stpali na ramena. Vrgla se je na ruševine in grebla, da ji je izza nohtov pritekla kri. Nato se je zvrnala in zažugala Nemcem. Zadržala je strojnica... Ne morem in ne morem pozabiti vedrine njenih modrih oči, uporno zleknjene postave na ruševinah, stisnjene pesti in neizgovorjenih besed. Je še dejal Peter. Silen krč mu je stresel telo, potem pa se je umiril.

»Petra ni več!« sem hotel reči tovarišem, pa nisem spravil besede iz sebe...

JASNA KEBER

POGOVOR Z VALENTINOM ČRETNIKOM IZ VASI TRNJAVE PRI LUKOVICI

„Kako je bilo med vojno?“

Po bitki pri Sv. Mohorju sem prišel prvič v stik s partizani. Ko jih je sovražnik preganjal, so prišli v našo hišo, kjer so se odpočili in navečerjali. To je bilo leta 1941. Ponoči sem jim pokazal pot prek ceste in nato so odšli proti Zlatemu polju. Leta 1942 sem

se povezal z borci Šlandrove, Zidanškove in Tomšičeve brigade: Jankom, Mirkom, Ivanom Poljanškom, Jankom Burjo-Zoretom... Leta 1943 sem sprejel pod svojo streho ranjence. Med njimi so bili partizanka Lenčka, partizan Tone Mednež iz Nevelj in neki

partizan iz Tuhinja, ki je bil pri nas več tednov. S hrano nas je zalagal Janez Močnik-Slamič, mož ranjene Lenčke. Dogodilo se je, da so prišli Nemci v hišo prav takrat, ko je ranjena Lenčka ležala na peči. Dejal sem jim, da je moja sestra in da streže ženi porodnici; verjeli so mi in odšli dalje. V bližini naše hiše je bil tudi partizanski bunker, v njem je bilo skladišče in pisarna, nare. dila pa smo ga Ivan Poljanšek, Lado Podbevšek in jaz. Bil sem tudi član Komunistične partije, v organizacijo me je sprejel Milan (Mesarjev) iz Moravč. Sestanke smo imeli v Zavici pri jezeru ali pa v bunkerju. Udeleževali so se jih: Tončka Jeretina iz Gradišča, elektromonter iz Lukovice Franc Cerar, Lenčka in Janez Močnik iz Lukovice, Angela Stražar iz Zabukovja in Anton Per iz Trnjave.

V bližini naše vasi so bili tudi boji, najboljše se spominjam tistih spomladi 1944. Partizani so na cesti v Trnjavi napadli nemški avto, ki je vozil mleko, policijski avto in avtobus, ki je vozil nemško policijo. V tem boju je padel Slavko Hribar iz Zlatega polja, ubitih je bilo tudi več Nemcev. Tačas sta tudi Šlandrova in Zidanškova brigada napadli nemške avtomobile, ki so prišli iz Krašnje. Ranjen je bil komandant Simon. Zaslutil sem, da se bodo Nemci zaslutili tudi nad vaščani, zato sem naložil na voz nekaj najnujnejših stvari in jih odpeljal; družina pa je zbežala v Gradišče. In res! Takrat so v naši vasi požgali četvero domov. Med njimi je bil tudi moj dom...

SLAVKO ŠOFOTAR

Ive Subic: Mata

NEVENKA BIZJAK:

GOLOBČEK

Golobček, oj, golobček, kaj je s teboj?
Zakaj nisi vesel?
Zakaj povešaš glavico?
Zakaj si nemiren?
Povej, oj, povej mi golobček, kaj je s teboj?

Kaj bom pravil, saj ni vredno...
Bil sem vesel, prepeval sem, se veselil, a zdaj sem žalosten, nemiren, povešam glavico in čakam samo še na nekaj, na nekaj, kar bo vsak trenutek uničilo mene in planet, ki se mu pravi ZEMLJA.

Golobček, golobček, potolaži se, saj bo vse zopet dobro, vse tako, kot je bilo nekoč!

Nikdar več ne bo tako kot nekoč, za mir in življenje je prepozno. Ničesar več ne moremo storiti, ker je na Zemlji že ATOM in z njim tudi večna SMRT!

Pogovor z mamo

V KATERIH ZAPORIH SI BILA?

— Bila sem v Kranju in Ljubljani.

KAKŠEN DNEVNI RED STE IMELI?

— Bile smo na prisilnem delu.

KAKŠNA JE BILA HRANA?

— Največkrat smo jedli črvido mineštro, samo dvakrat na dan.

SE SPOMNIS IMEN ZAPORNIC, DOMACINK?

— Vida Plesničar, Marija Brenčič, Oliva Brezavnik...

STE DOBIVALE PAKETE IN PISMA?

— Smo, samo cenzurirane.

KAKO JE BILO V ČASU ALARMA?

— Hudo, saj so nas spustili v zaklonišča šele zadnje minute.

Pišejo nam

Spoštovana tovarišica Milena!

V 32. številki vašega časnika sem zasledila pripombo na moj prispevek »Malo je bilo takšnih žena« in v zvezi s tem dajem naslednja pojasnila:

Prvič, ne poznam nobenega Alfonza Vodopivca iz Črnege vrha in zato sklepam, da je avtor objavljenega pisma lahko Narcis Vodopivec ali pa Alfonz Krapež. Drugič, vencev pokojna Ivana Figarjeva res ni imela, rože pa so ji prinesli. Tretjič, na pogrebu je bilo precej ljudi, svojci pa skoraj vsi. Četrtič je narobe tudi to, kar pripominja glede hrane, ki jo je pokojna Ivana znosila partizanom. Kje je zvedel, da je Figarjeva gospodinja, moja teta Francka, dajala hrano samo svojemu bratu (mojemu očetu), saj ga v domačih krajih sploh ni bilo! Koliko je dajala hrane drugim partizanom, pa naj tovariš Vodopivec povpraša borce Dolomitškega odreda in borce brigad IX. korpusa. Petič, se ne morem strinjati s pripombo, da Ivana Figarjeva ni bila mati v nobenem oziru. Svojih otrok res ni imela, partizanom pa je toliko pomagala, da ji lahko rečemo »partizanska mati«. Šestič, Ivana Figarjeva ni bila doma iz Podtisovke, ampak iz Podtisovega vrha.

Tovarišica Milena, iz zapisa tega lahko sklepate, da v objavljenem prispevku »Malo je bilo takšnih žena« ni bilo ničesar izmišljenega. Če ne verjamete, se lahko vi in avtor prispevka o tem prepričata pri Figarju v Zadlogu. Gospodarjev naslov je: Alojz Likar, Zadlog 31, p. Črni vrh nad Idrijo. Prosim, sporočite mi točen naslov tovariša Vodopivca, honorarju pa se odpovedujem v korist vojaških vojni invalidov.

Brez zamere in prosim, da pismo objavite.

Pozdravljeni!

ALMA PIRC,

Zadlog 8,

p. Črni vrh nad Idrijo

Spoštovani!

S pojasnilom Alme Pirc iz Zadloga, ki ga objavljamo v današnji številki, je ta zadeva za uredništvo »TV-15« sklenjena.

S tovariškimi pozdravi!

MILENA

Draga tovarišica urednica!

Mislila sem že, da je moj prispevek romal v koš, a so me objavljene vrstice, ki ste mi jih namenili, pomirile. Še enkrat sem prebrala prispevek in zdi se mi, da sem se res nekoliko prenačil. Kar sem takrat doživela, me je tako prizadelo, da sem kar takoj prišla za pero. Niti nisem pomislila, da je starček morda želel ostati neznan in da je v njem izbruhnilo tako, kakor pozneje v meni, ko sem vse zapisala. Zato menim, naj prispevek raje ostane tam, kjer je. Obljubljam, da vam bom kmalu poslala novega.

Lep pozdrav!

ZDENKA POVSE,

Kamnik,

Ljudevita Striansnja 7

Draga Zdenka!

Hvala za razumevanje, ne pozabi na obljubo in piši.

Lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA SO
»PISMA UREDNIŠTVU«
VASA TRIBUNA, ZATO
NAM PIŠITE!

Okrogle in oglate

KAKO POJMUJE GRŠKA VOJASKA JUNTA SVOBODO? »V tujini so ljudje, ki nas obrekujejo, to je res,« je rekel tujim novinarjem pripadnik grške vojaške junte in policijski minister Patakos, »vendarle gre samo za napade posameznikov, kar nas ne vznemirja. Laži nas ne zanimajo. Grčija je danes edina zdrava dežela, ki živi od velikih idealov.« »Za kakšne ideale gre?« je vprašal neki časnikar. »Za svobodo, razumljivo!« je menil general. »No, kako se ujemajo svoboda in nagla sodišča?« se je začudil časnikar. »Tukaj pri nas,« ga je počul general, »branim svobodo z vsemi sredstvi in tudi z naglimi sodišči!« »SPIJON...« Zahodnonemški protioveševalni službi, uradu za obrambo ustave, je uspelo pridobiti nekega študenta. Ta naj bi obveščal omenjeni urad o delovanju ekstremističnih študentskih skupin. Dogovorili so se, kje se bosta sešla študent in neki visoki uslužbenec protioveševalne službe, da bi podpisala pogodbo o sodelovanju. Ko je prišel uslužbenec na dogovorjeno mesto, ga ni tam čakal samo špijski kandidat, marveč so ga čakali tudi dva časnikarja in fotoreporter nekega večernega lista. Poteg njih je stala tudi večja skupina študentov, ki so vpili: »Živijo špijoni! Vsi hočemo podpisati pogodbo o ova-janju!« Visokemu uslužbencu je uspelo pobegniti — skozi okno...

RAZLOG ZA ZENITEV... Dragan Stojnić je izjavil: »Napoved se bom moral tudi jaz oženiti, da bom lahko nad kom stresal jezo!«

ZENSKA MED SEBOJ... Igralka Eva Ras je nekomu potožila, da je Olivera Vučo ne mara. Povedala je: »Ona se mi izogiba, odklonila je celo sodelovanje z menoj pri edinem prizoru v Rajčevem filmu »Je ljubezen — ni ljubezni?« Izogibala se je tudi srečanju z menoj ob snemanju neke reportaže. Cemu beži, kakor da je brez glave, pred najboljšo filmsko igralko?« Priznati moramo: zelo skromno vprašanje!

OBREKOVANJE ALI RESNICA? Pevec Djordje Marjanović je napovedal odgovoril, kako to, da dobi na svojih koncertih toliko velikanskih šopkov cvetic. »Darujejo mi jih tisti, ki me imajo radi. Tisti pa, ki me ne marajo, imajo kar lepo primerno gradivo za pripovedovanje, da cvetlice sam kupujem in si jih sam poklanjam.«

»PESIMIST je človek, ki ob vsaki priložnosti zasledi kako težavo, optimist pa človek, ki najde v vsaki težavi — priložnost...« je rekel znani italijanski igralec Aldo Fabrizi.

PSIHOLOG. Proizvajalec avtomatov za prodajo cigaret Maurice Pellier iz Lyona v Franciji je dejal, da ima vsak njegov avtomat za prodajo cigaret ogledalo, vdelano približno v višini človekove glave, to pa zaradi tega, da si kupec lahko ogleda obraz, ko ugotovi, da je avtomat pokvarjen in da je samo plačal cigarete, ki jih ni dobil. Priporočljivo tudi za lastnike naših avtomatov — zlasti za javne tehničarje!

KRIZANEC? Angleški časnikar W. Frischauer je dejal o svojem vtisu po obisku zahodnonemškega ministra za finance J. Straussa, ki ga štejejo za močnega moža v Zahodni Nemčiji: »Strauss je v očeh Nemcev mešanica boksarja Schmellinga in utemeljitelja relativnostne teorije Alberta Einsteina.«

O DOBREM IN SLABEM ROMANU. Neki angleški kritik je napisal ob izidu nekega romana: »Ni ga tako slabega romana, da ga ne bi bilo mogoče kadarkoli natisniti. So pa romani, ki so tako dobri, da jih kdaj pa kdaj ni mogoče izdati.« Ko pa je tudi dobro in slabo — zlasti v literaturi — tako relativno in sporno!

RAZMAJANA LADJA... Neka Angležinja je pisala v pismu časniku »Daily Express«: »Ko sem se omožila, se je moj obvezal, da me bo preživljal, nikakor pa ni bilo predvideno, da bo moral vzdrževati tudi mistra Harolda Wilsona. Spriči take vlade mora moj mož garati kakor suženj, če hoče plačati davke in držati na površini razmajano ladjo, ki se imenuje — Anglija.«

ALI JE MOGOČE SE HUISE? Igralka Ljubinka Bobić je prebrala izjavo Dušana Baranina, v kateri je rečeno, da v Klubu književnikov »celo stolica sovraži stolico«, ter rekla: »Pri nas v gledališču pa ni tako, pri nas je še vse hujše!« Čudno, da spriči takih razmer, sploh še kdo sili v gledališče.

Dne 18. septembra je Rdeča armada prišla do Brest-Litovska, kjer se je sestala z nemško 14. armado. Rusi so imeli minimalne izgube, huje pa je bilo za Nemce: 10.572 padlih, 30.322 ranjenih in 3.400 pogrešanih. V petdeseturni vojni je Sovjetska zveza zasedla tisti del poljskega ozemlja, ki leži onkraj rek Narew, Vistla in San. Z nekaj dni pozneje sklenjeno pogodbo je odstopila Nemčiji del tega ozemlja in v zameno dobila privolitev za zasedbo Estonke, Litve in Latvije.

Člani poljske vlade so pri Kutah prišli na romunsko ozemlje. Dne 19. septembra so se vdali branilci Poznania. Gdynja, glavno pomorsko oporišče, se je vdalo že pet dni prej, toda v Varšavi so se vztrajno upirali. Mesto je bilo brez elektrike in brez vode. Po ulicah so bile barikade in nemška letala so napadala vse pogostejše. Povsod so ležala trupla in povsod je gorelo. Sestrskani ljudje so jedli pobite konje. Kljub temu pa niso popustili. Hitler je nato ukazal, da je treba mesto zavzeti po vsej sili. Dva dni je trajalo bombardiranje z vsemi razpoložljivimi letali in 27. septembra je nemški radio sporočal vest, da bosta dva njihova pooblaščenca ob 22. uri prišla na razgovor o vdaji. Nadaljnji odpor bi bil za Poljake pomenil toliko kot kolektiven samomor. General Czuma in župan Starzynski sta ukazala branilcem, naj se predajo. Tedaj so se po radiu zaslišale note Chopinove študije »Padeč Varšave«. Poljske je bilo s tem konec.

Poveljnik poljske vojske, maršal Rydz-Smigly, se je kljub napakam izkazal kot junak. Oktobra 1940 so ga v Romuniji internirali pod obtožbo, da je organiziral sabotaže na petrolejskih poljih. Decembra je zbežal v Varšavo in leta 1942 je tam padel kot partizan s tujim imenom.

OBOROZITEV V VOJNO ZAPLETENIH SIL

Nemčija

Ob začetku druge svetovne vojne je Hitlerjeva Nemčija lahko mobilizirala 18 armadnih zborov, 46 pehotnih divizij, 3 planinske, 5 motoriziranih in 5 oklopnih, kar je pomenilo skupaj 1.200.000 mož. Po začetku vojne pa je to število

PRED 30 LETI JE IZBRUHNILA II. SVETOVNA VOJNA

Razkosanje Poljske

povečala, saj je že jeseni leta 1939 poslala na bojišča 75 divizij. Zanimivo je, da so s polno oborožitvijo razpolagale samo divizije na Poljskem, medtem ko so na vzhodu imele premalo orožja in skoraj nič tankov.

Pehota je bila oborožena s puškami »Mauser 1924«, lahкими strojnimi »Bergmann — Schmeisser«, minometi 81 mm, protitankovskimi topovi 37 mm, spremnljevalnimi topovi 77 mm in protiletalskimi strojnimi 20 mm.

Topništvo je razpolagalo s havbicami 105 mm, s daljinskimi topovi 105 in 155 mm ter protiletalskimi 88 mm, ki so se odlično obnesli tudi kot protitankovski.

Tankovske enote so imele naslednja vozila: »Pz Kw 1«, 6 ton, oklep 8 — 13 mm, 2 strojnici; »Pz Kw 2«, 9 ton, oklep 12 — 14 mm, 2 strojnici, od katerih ena 20 mm; »Pz Kw 3«, 16 ton, oklep 20—25 mm, 2 do 3 težke strojnice 37 mm; »Pz Kw 4«, 25 ton, oklep 25 mm, 1 brzostrelni top 75 mm.

Nemško vojno letalstvo je bilo leta 1939 največje in najmodernejše na svetu. Razpolagalo je s 4.800 aparati, med katerimi je bilo 1.670 bombnikov in 1.213 lovcev. Nemška vojna industrija jih je lahko izdelala 1000 vsak mesec, t.j. skoraj dvakrat več kot bi jih lahko izdelala Vel. Britanija. Nacisti so se najbolj postavljali s

»Stuko« (Junkers 87), ki je bila glavna opora za bliskovito vojno. To letalo, ki je odmetavalo bombe v strmoglavnem letu, je služilo samo za kratke razdalje in bilo je polno napak. Za bombardiranje z višine so imeli dvomotorca »Heinkel 111« in »Dornier 17«. Prav tedaj pa so praktično preizkušali še izredno urni »Junkers 88«, ki je oba prejšnja kmalu spodrinil. Na Poljskem so na veliko uporabljali še dvokrilni »Heinkel 123«. Med številnimi lovskimi letali sta prevladovali dve. Enomotorni »Messerschmitt 109« je bil najboljše nemško letalo. Čeprav so ga projektirali že leta 1935, so ga uporabljali do konca, seveda z raznimi izboljšavami. Izdelanih je bilo 30.000 primerkov. »Messerschmitt 110« je imel dva motorja in je bil namenjen za nočne lete. Odlično sta bila izdelana, čeprav že zastarela, hidroplana dvomotorca »Heinkel 115« in trimotorni »Blohm & Voss 138«, ki sta služila za pomorske operacije. Slovito je bilo izvidniško letalo »Fieseler 156« oziroma »Storklja«. Nemška mornarica ni bila kdove kako pomembna, vendar je zadostovala za obrambo domačih voda. Ker je Hitler trdil, da se bo vojna začela komaj leta 1945, so jo začeli graditi dokaj pozno. Predvideli so zgraditev 13 oklopnih ladih, 4 letalonosilk, 33 križark, 60 torpednih rušilcev in

250 podmornic. Od letalonosilk so zgradili samo eno, toda šele med vojno. Razpolagali pa so z velikim številom torpednih čolnov. Zanimivo je, da so bile nemške ladje (kot npr. žepna križarka »Admiral Graf Spee«, splovljena 21. avgusta 1939) opremljene z gibljivim radarjem.

Francija

Francija je leta 1939 imela najmočnejšo vojsko na svetu. Mobilizirala je 85 divizij, od katerih jih je 13 bilo določenih za obrambo utrd, 70 pa postavljeno na bojišče.

Pehota je bila oborožena z 8 mm puško modela 1886/1916, s polavtomatsko puško 7,5 mm, težkima strojnima »S. Ethienne« in »Hotchkiss« po 8 mm, lahko strojnico 7,5 mm in minometoma 81 mm ter 60 mm.

Iz konjeniških divizij so napravili 5 divizij »lahke konjenice«, eno konjeniško in eno motorizirano brigado.

Francosko topništvo je razpolagalo s topovi 75, 105 in 155 mm. Protitankovski top je bil »Hotchkiss« 25 mm, začeli pa so izdelovati še top 47 mm.

Oklopna vozila (izvidniška in tanki) so bila v 40 bataljonih, ki so bili priključeni pehotnim in »lahkim« divizijam. Sedemdeset oklopnih avtomobil s 15 milimetrskim oklepom je bil opremljen z dvema strojnima in topičem 25 mm, drugi tip z enakim oklepom in enako težo pa je imel strojnico in topič 37 mm. Tanki so bili različnih tipov in izdelave: R. 35 in R. 40 »Renault«, H 35 in H 39 Hotchkiss ter F. C. M. 20-tonski tanki so imeli močan oklep (do 40 mm), zato pa so bili neokretni.

Letalstvo je bilo zastarelo in je šlo samo 1.300 aparatov. Moderni bombniki sta bila samo dvomotorca »Leo 45« in »Potez 63«, toda na dan 3. septembra 1939 ni bilo letal »Leo 45« več kot pet. Med drugimi letali omenjamo še tipe »Amiot 143«, »Bloch 174, 200 in 201« ter »Farman 223«, s katerimi so nacisti pometli kaj kmalu. Zastareli so bili tudi hidroavioni »Breguet 521« ter lovca »Morane Saulnier 406« in »Caudron 714«. Dober je bil le »Dewoitine 520«, od katerega so izdelali do konca samo 240 aparatov.

Razen 5 oklopnih so bile vse ladje nove. Posebne omenbe je vredno 32 torpednih rušilcev. Na žalost mornarica ni imela radarja in letalonosilk.

Velika Britanija

Vel. Britanija ni imela obvezne vojaške službe. Imela je 5 pehotnih divizij po 3 brigade. Vsaka brigada je štela po 3 bataljone, pa še od teh je bil eden največkrat v Indiji. Potem sta bili še ena motorizirana konjeniška divizija in ena brigada. Topništvo je štelo 137 baterij, tanke pa je imelo 5 bataljonov. Za primer vojne pa so obstajala poveljstva teritorialne vojske, ki bi lahko zbrala 14 pehotnih in 2 konjeniški diviziji ter 14 protiletalskih enot, za katero je bilo leta 1939 na razpolago 153 protiletalskih baterij. Na britanskem otočju je bilo takrat samo 120.000 mož, saj jih je bilo 100.000 v Indiji. Tudi v dominionih ni bilo bolje. Kanada je imela 4.000 poklicnih vojakov in 90.000 mož milice. Avstralija je imela 1806 vojakov in 26.800 mož milice, Južna Afrika 1.000 odn. 130.000 itd. Šele 27. aprila 1939 je bil odobren zakon za uvedbo obveznega vojaškega roka in julija je prvi kontingent obsegal komaj 34.000 rekrutov (Nadaljevanje)

Poljski general se je vdal Nemcem

Nočejo odnehati

Naši stari znanci, Nemci in nemčurji, ki so po letu 1941 morali zapustiti našo Štajersko, ker so se hudo pregrešili zoper gostoljubnost naših ljudi, ne mirujejo. V Avstriji deluje njihovo društvo »Spodnještajerec«, ki izdaja tudi svoje glasilo z enakim imenom, vsako leto pa prireja občne zborove in občane proslave. Lani so v 4. številki svojega glasila, ki je izšlo decembra, objavili program letošnjega občnega zbora, potem pa glasilo ni več izšlo. Zato sta o njihovem občnem zboru, ki je bil letos 29. junija v trgu Stainz zahodno od Gradca poročala »Tagespost« in »Westdeutsche Rundschau«.

Iz poročil teh dveh časopisov povzemamo, kako je potekalo to zborovanje.

V Stainz so prišli poleg Štajercev tudi Mežičani in Pomurci, zastopniki sudetskih, banaških in kočevskih Nemcev ter »Südmarke«. Posamezniki so pripotovali iz drugih avstrijskih pokrajin, Nemčije, Švice ter celo iz Avstralije in južne Afrike.

Slavnostni prostor so okrasili z grbi štajerskih mest kot Maribora, Celja, Ptujja, Marenberga (sedanjih Radelj). Zborovanje so začeli ob zvokih lovskih rogov in godbe. Nato sta dve dami deklamirali priložnostne pesmi, zapel je šolski pevski zbor in sicer »Rad bi spet v domovino«. Svoje pesmi je brala nekdanja Mariborčanka Marijana Holzinger. Erich Primer je pozdravil goste, podpredsednika deželne vlade, po-

slanca Lautnerja in Afritscha, okrajnega glavarja in župana. Zbovalci so navdušeno pozdravili dr. Franca Merana, grofa, potomca nadvojvode Johanna. Podpredsednik deželne vlade je sporočil nato pozdrave deželnega glavarja in obljubil, da bo vlada podpirala zahteve beguncev na Dunaju pri zvezni vladi.

Nekdanji Celjan Hermann Rakuscha se je spomnil umrlih članov društva, nato pa je ostro zavrnil očitke, da so begunci kriminalna manjšina. Dejal je, da nihče ne more beguncem jemati časti in da je že čas, da jim Avstrija prizna pravice, ki jim pripadajo. Baj je bonska vlada že privolila, zdaj je vrsta na avstrijski. Gre za uresničitev Krenznerjevega dogovora. Begunci so že siti zavlačevanja, posebno še, ker se je nekdo pohvalil, kako je Avstrija na škodo beguncev prihranila milijardo šilingov. Beguncev je še zdaj kakih 350.000 in njihovi glasovi naj bi bili na prihodnjih volitvah važna utež.

Voditelji društva so razposlali novinarjem poslanico, program in zahteve, pa tudi zgodovino svojega gibanja. Zanj so uporabili gradivo iz knjige Mafreda Strake že omenjene v »TV 15«. Po njegovem naj bi bila zgodovina spodnještajerskih Nemcev nekako takšna:

Srednja in Spodnja Štajerska sta najprej spadali k Panoniji. V obe deželi so začeli prihajati proti koncu I. II. stoletja nemški naseljenci. V srednjem veku je

prišla Spodnja Štajerska pod oblast štajerskih vojvod, nato pa pod Habsburžane. Nekdanji rimski mesti Ptuj in Celje sta se spet razvili v okrilju nemških gradov. Tudi Maribor je dobil l. 1254 nemško mestno pravico, imel je grad na Piramidi. V mestih so živeli Nemci kot obrtniki in trgovci, v okolici pa so se počasi naseljevali kmetje. Tako da so bila mesta središča napredka in blagostanja. Toda nemška kmečka naselja so Slovenci počasi pogoltili(!), le v okolici Marenberga so ostala sklenjena, prav tako tudi v apaski kotlini.

Ljudsko štetje leta 1910 je v sedanji Sloveniji izkazalo 106.000 Nemcev, od tega v mariborskem okraju nekaj nad 40.000. Leta 1918 so pripadli k Avstriji mariborski, marenberški, cmureški, radgonski, ptujski in lenarški okraj. Toda slovenske enote so nasilno prevzele oblast ter nemške čete pregnale ali razorožile. Dunajska in štajerska vlada sta tem čestam odklonili pomoč. Januarja 1919 je okoli 10.000 Mariborčanov demonstriralo proti priključitvi k Sloveniji, toda slovenski vojski so jih s silo razgnali. Na mirovni konferenci so vse navedene okraje priključili k Jugoslaviji ne da bi izvedli pred tem zahtevano ponovno ljudsko štetje.

Ze iz teh neresničnih »zgodovinskih« podatkov lahko bralec sklepa, kakšni ljudje so ti begunci in kaj hočejo!

DR. AVGUST REISMAN

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze borcev NOV Slovenije — Zavod »Boreca, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in knjižarija CPG »DELTA«, Ljubljana, — Tomsčeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N-din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N-par Za tuzemstvo stane »TV 15« 30 N-din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pritičje, p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tiskništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo